

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1952

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 15

26—30 april.

Debatter m. m.

Lördagen den 26 april.

Sid.

Interpellation av herr Thun, Fritjof, om översyn av statsbidragen till försöksdistrikten för enhetsskolan	6
---	---

Tisdagen den 29 april.

Svar på fråga av herr Lundqvist ang. åtgärder för avveckling av sommarens turisttrafik över Öresund	10
Interpellation av herr Holmbäck om slutförande av 1949 års trafiknykterhetsutredning	13

Onsdagen den 30 april.

Anslag under tionde huvudtiteln:

Kommerskollegium	18
Utrustning och inredning vid hantverksinstitutet	23
Rationaliseringsundersökningar vid hantverksinstitutet	26
Byggnadsforskning	26
Handelshögskolan i Stockholm	28
Fonden för idrottens främjande	32
Lotterimedelsfonden	35
Anslag till Europarörelsens läroanstalt	40
Lärlingsutbildningen inom muraryrket	41
Översyn av reglerna om frihetsberövande	43
Höjning av militärpastorernas arvoden	51
Arrendators underhållsskyldighet	52
Vandringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen	56
Bemyndigande för Kungl. Maj:t att försälja fast egendom	58
Statens avdiktningens anslag	60
Åtgärder mot landsbygdens avfolkning	61
Interpellation av herr Bengtson ang. civilförsvarspliktigas ersättning för förlorad arbetsinkomst	71

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Onsdagen den 30 april.	Sid.
Val av valmän och valmanssuppleanter för utseende av riksbanks- och riksgäldsfullmäktige jämte suppleanter för dem	16
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, ang. ändringar i lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal ecklesiastik indelning m. m.	18
Statsutskottets utlåtande nr 10, ang. utgifterna under tionde huvudtiteln (handelsdepartementet)	18
— nr 85, ang. anslag till statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.	40
— nr 86, ang. anslag till poliskåren i Boden	40
— nr 87, ang. fortsatt disposition av visst äldre anslag	40
— nr 88, ang. utgifter å tilläggsstat II: handelsdepartementet	40
— nr 89, ang. utgifter å tilläggsstat II: försvarsdepartementet	40
— nr 90, ang. utgifter å tilläggsstat II: utrikesdepartementet	40
— nr 91, ang. anslag till Europarörelsens läroanstalt	40
— nr 92, ang. anslag å kapitalbudgeten: ecklesiastikdepartementet	41
— nr 92 ang. anslag å kapitalbudgeten: ecklesiastikdepartementet	41
— nr 94, ang. förbättrade lokaler för domkapitlet i Växjö samt ombyggnad av domkapitelshuset i Västerås m. m.	41
— nr 95, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag: ecklesiastikdepartementet	41
— nr 96, ang. främjande av lärlingsutbildning inom muraryrket m. m.	41
— nr 97, ang. studielån åt s. k. flyktingstudenter	42
— nr 98, ang. utgifter å tilläggsstat II: justitiedepartementet	42
— nr 99, ang. utgifter å tilläggsstat II: socialdepartementet	42
— nr 100, ang. utgifter å tilläggsstat II: inrikesdepartementet	43
— nr 101, ang. anslag till statens institut för folkhälsan	43
— nr 102, ang. anskaffning av yllevaror för sjukvårdsberedskapen och civilförsvaret	43
— nr 103, ang. omläggningen av föreningen Styrös kustsanatoriums verksamhet m. m.	43
— nr 104, ang. anslag till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader	43
— nr 105, ang. vissa anslag till alkoholistanstalerna m. m.	43
Bevillningsutskottets betänkande nr 30, ang. behandlingen i skattehänseende av upplåtelser av avverkningsrätter	43
Bankoutskottets utlåtande nr 15, ang. anmälningsskyldighet för industriföretag rörande förestående inskränkningar i driften	43
— nr 16, ang. åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m.	43
Första lagutskottets utlåtande nr 15, ang. ratifikation av en konvention rörande skeppsmätning	43
— memorial nr 16, ang. sammanjämkning av kamrarnas beslut rörande tillfällig ökning av regeringsrådets antal	43
— utlåtande nr 17, ang. översyn av reglerna om frihetsberövande	43
— nr 18, ang. jordbruksegendomarnas bevarande inom samma familj eller släkt vid generationsväxlingarna	50
— nr 19, ang. revision av lagstiftningen om epilepsi som äktenskaphinder m. m.	51

Andra lagutskottets utlåtande nr 32, ang. tillägg å vissa från Tobaksmonopolet utgående livräntor	51
Tredje lagutskottets utlåtande nr 16, ang. vissa anslag ur kyrkofonden m. m.	51
— nr 17, ang. arrendatorers jakträtt	52
— nr 18, ang. arrendators underhållsskyldighet	52
— nr 19, ang. motverkande av förorening av sjöar och vattendrag ..	56
— nr 20, ang. förhindrande av vandringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen	56
Jordbruksutskottets utlåtande nr 16, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom m. m.	58
— memorial nr 17, ang. upprättade förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom	60
— nr 18, ang. anslag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m.	60
— nr 19, ang. statens avdikningsanslag m. m.	60
— nr 20, ang. anslag till jordbrukets rationalisering m. m.	61
— nr 21, ang. anslag till inköp av maskiner för torrlägningsverksamheten	61
— nr 22, ang. utgifter å tilläggsstat II: jordbruksärenden	61
— nr 23, ang. fortsatt disposition av visst reservationsanslag till understöd åt fiskare	61
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 11, ang. åtgärder mot landsbygdens avfolkning	61

Lördagen den 26 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 19 och den 22 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1952/53 till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till en konvention angående upprättandet av ett råd för samarbete på tullområdet m. m., såvitt propositionen avser medelsanvisning; samt

nr 156, i anledning av väckta motioner om en snabbutredning rörande verksläkarinstitutionen samt verksläkarnas anställnings- och arvodesförhållanden.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303); och

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315).

Interpellation om översyn av statsbidragen till försöksdistrikten för enhetsskolan.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 157, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 63 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 158, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hushållningssällskapen för budgetåret 1952/53, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 159, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Nötboskapsavelsns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 160, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1946 (nr 408) om användande av statspolispersonal för vissa särskilda uppgifter.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 234, angående reglering av sockernärningen i riket m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herr *Anderberg* m. fl. väckta motionen, nr 467, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond åren 1953 och 1954, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Bergh* m. fl. väckta motionen, nr 468, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 469, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.; samt

nr 470, av fru *Lindström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av fru *Sjöström-Bengtsson* och fru *Carlqvist* väckta motionen, nr 471, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382).

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Grym* m. fl. väckta motionen, nr 472, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Interpellation om översyn av statsbidragen till försöksdistrikten för enhetsskolan.

Herr **THUN, FRITJOF**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! De märkbara resultaten av försöksverksamheten för enhetsskolan förefaller hittills tillfredsställande. Inställningen i det skoldistrikt jag företräder är positiv, och enhetsskolan skyntar redan som en lösning av ett landsbygdsområdes skolproblem. En del barn har tidigare sökt sig över från klasserna 4, 5 och 6 till läroverk i Stockholm för att efter några på grund av långa resor ytterligt arbetsamma år söka ta realen eller studenten. Denna övergång till läroverken synes ha upphört nu — till gagn för de barn, som på grund av dessa resor till

Interpellation om översyn av statsbidragen till försöksdistrikten för enhetsskolan.

läroverket och liknande orsaker skulle ha fått lov att uppe studierna efter något eller några år. Detta resultat är glädjande, och vi hoppas att statsmakterna kommer att företaga alla de åtgärder, som behövs för att trygga den nuvarande försöksverksamhetens fortsättning fram till den slutliga enhetsskolan.

Trots redan gjorda, positiva erfarenheter, skulle jag dock vilja fästa statsrådets uppmärksamhet vid några försöksverksamheten och försöksdistrikten ytterst viktiga frågor.

Vid uppskisserandet av enhetsskolan och i samband med debatten om försöksverksamhetens utformning hävdades, att försöksdistrikten icke skulle belastas med de kostnader, som åsamkades kommunerna genom försöksverksamheten, vilken ju i första hand är betingad av *ett allmänt intresse*. De kommuner, där försöksverksamheten pågår, har fattat försöksarbetet som ett av staten och det allmänna intresset ekonomiskt och på andra sätt understött pionjärbete, vilket skulle kunna — genom positiva och negativa erfarenheter — ge ledning vid skolväsendets vidare utveckling. Till detta försöksarbete har även beräknats större statsbidrag än vad kanske den slutliga enhetsskolan kan komma att erhallå.

I min kommun har skolstaten efter införd försöksverksamhet stigit väsentligt. En stor del av kostnadsökningarna beror på penningvärdets försämring. Men försöksverksamhetens del i merkostnaderna — i synnerhet efter sjunde klassens inordnande i den — är påtaglig. Det är mycket få poster i skolstaten för år 1952, vilka icke påverkats av försöksverksamheten. Hur kostnaderna och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun kommer att ställa sig i och med utbyggnaden till nio klasser är nu för tidigt att uttala sig definitivt om. Men med nuvarande beräkningsmöjligheter och de nu gällande statsbidragsbestämmelserna synes kostnadsökningen för vår kommuns (Österåkers storkommun) vidkommande bli mycket avsevärd, sannolikt mellan 20 och 30 %, och enligt inhämtade upplysningar är liknande för-

hållanden rådande inom de flesta försöksdistrikten i landet.

Givetvis är enhetsskolan redan nu en tillgång för kommunen. Och hellre än ingen skolförbättring alls skulle säkert i flertalet fall kommunerna själva bära bördan — om än med svårighet. Men med det faktum, att vi fattat verksamheten som ett statsunderstött försök som bakgrund, önskar jag statsrådets löfte om en översyn av statsbidragen till försöksdistrikten jämfört med dem, som utgår till vanliga skoldistrikt. Varför skall t. ex. inga statsbidrag utgå till tjänstebo-städer åt lärare på högstadiet? Har statsrådet observerat de oerhörda kostnader vissa skoldistrikt, framför allt i Norrland, kommer att få vidkännas för skol-skjutsar? För att nu inte tala om ökade kostnader i övrigt i fråga om lokaler, till personal, läroböcker och bibliotek m. m.

På grund av vad sålunda anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra följande interpellation. Är statsrådet villig att företaga en allmän översyn av statsbidragen till försöksdistrikten för enhetsskolan samt eventuellt förelägga riksdagen förslag om att merkostnaderna för denna verksamhet om möjligt helt måtte bäras av staten?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående av kommunindelningsreformen betingade ändringar i lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid poliskåren i Boden;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 91, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1952/53 till Europarörelsens läroanstalt;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., i vad propositionen avser anordnande av förbättrade lokaler för domkapitlet i Växjö m. m. samt ombyggnad av domkapitelshuset i Västerås m. m.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposi-

tion av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till främjande av lärlingsutbildning inom muraryrket m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studielån med statlig kreditgaranti åt s. k. flyktingstudenterna;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till statens institut för folkhälsan jämte i ämnet väckta motioner;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av vissa yllevaror för sjukvårdsberedskapen och civilförsvaret;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor i samband med omläggning av föreningen Styrös kustsanatoriums verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader; samt

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1952/53 till de statliga och statsunderstödda alkoholistanstalterna m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckt motion angående behandlingen i skattehänseende av upplåtelser av avverkningsrätter;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion angående anmälningsskyldighet för industriföretag rörande förestående inskränkningar i driften; samt

nr 16, i anledning av väckta motioner om åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m.;

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 15, i anledning av väckta motioner om ratifikation av en år 1947 mellan vissa länder ingången konvention rörande skeppsmätning;

nr 16, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 9 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal, dels ock i ämnet väckt motion;

nr 17, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av gällande regler om frihetsberövande;

nr 18, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning i syfte att trygga ett fortsatt innehav av jordbruksegendomar inom samma familj eller släkt vid generationsväxlingarna; samt

nr 19, i anledning av väckta motioner angående dels revision av lagstiftningen om epilepsi som äktenskapshinder, dels revision av giftermålsbalkens bestämmelser om förbud mot äktenskaps ingående med särskild hänsyn till föreskriften om fallandesjuka och dels utredning av frågan om vilka sjukdomstillstånd som vetenskapligt kunna rubriceras såsom äktenskapshinder, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg å de livräntor som utgå enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror, dels ock i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa an-

slag ur kyrkofonden m. m., såvitt propositionen hänvisats till behandling av lagutskott, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 17, i anledning av väckta motioner om beredande av ökade möjligheter för arrendatorer av kronojord att förvärva jakträtt å av dem innehavda egendomar;

nr 18, i anledning av väckta motioner om visst förtydligande av 2 kap. 61 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom;

nr 19, i anledning av väckt motion om skärpta bestämmelser angående åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag; samt

nr 20, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av vandringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 17, angående upprättade förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom;

nr 18, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 19, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 20, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Bidrag till jordbrukets rationalisering samt till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti jämte i ämnet väckta motioner;

nr 21, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inköp av maskiner för torrlägningsverksamheten;

nr 22, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för bud-

Ang. åtgärder för avveckling av sommarens turisttrafik över Öresund.
 Angår budgetåret 1951/52, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; samt

nr 23, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om fortsatt disposition av det för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget till Understöd åt fiskare jämte i ämnet väckta motioner; även som

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om upprättande av en plan över erforderliga åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

Anmälades och bordlades en av herr *Bergvall* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 473, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl 2.18 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr *Franzon* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 23 innevarande månad.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 161, till Konungen i anledning av väckta motioner om utredning angående särskilda lagstiftningsåtgärder för att tillgodose de till Smålands Taberg knutna naturskyddsintressena.

Ang. åtgärder för avveckling av sommarens turisttrafik över Öresund.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Lundqvist* till herr statsrådet och chefen för kommunika-

tionsdepartementet framställt följande fråga: »Är herr statsrådet i tillfälle meddela, vilka extra åtgärder i anledning av eldsolyckan å den danska tåg färjan Kärrnan som kommer att vidtagas för avveckling av sommarens turisttrafik över Öresund, och anser herr statsrådet, att dessa åtgärder blir tillräckliga även med hänsyn till den väntade trafikstegringen?»

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet *ANDERSSON*, som tillkännagivit att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Lundqvists* berörda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr *Lundqvist* har frågat mig om jag är i tillfälle meddela vilka extra åtgärder i anledning av eldsolyckan å den danska tåg färjan Kärrnan som kommer att vidtagas för avveckling av sommarens turisttrafik över Öresund och om jag anser att dessa åtgärder blir tillräckliga även med hänsyn till den väntade trafikstegringen.

Till svar får jag meddela följande: Som bekant upprätthålles trafiken mel-

Ang. åtgärder för avveckling av sommarens turisttrafik över Öresund.

lan Hälsingborg och Helsingör av de svenska och danska statsbanorna gemensamt, varvid de danska statsbanorna håller erforderlig färjmateriel alltsedan färjeledens tillkomst för sextio år sedan. På liknande vis tillhandahåller de svenska statsbanorna färjmaterielen på leden Malmö—Köpenhamn.

På leden Hälsingborg—Helsingör finnes tre tåg- och bilfärjor, »Svea», »Dan» och »Kärnan», och en särskild bilfärja »Kronborg». För närvarande är »Dan» upplagd på varv för att ändras, så att den kan taga flera bilar än tidigare. Den beräknas komma i trafik den 18 maj. Intill dess är efter branden på »Kärnan» den 10 april en annan dansk tåg- och bilfärja, »Glyngöre», insatt på leden.

Färjan »Kärnan» kommer att iordningställas så fort som möjligt. Den har redan tagits under arbete på ett danskt varv. Enligt vad som hittills framkommit kan färjan åter vara i trafik före de olympiska spelens början den 19 juli. Intill denna tidpunkt upprätthålles således trafiken med »Svea», »Dan» och »Kronborg». Kapaciteten hos dessa tre färjor är så stor, att trafiken bör kunna avvecklas med dem.

Så snart »Kärnan» satts i trafik, ökas kapaciteten avsevärt. I samband härmed kan nämnas, att möjligheter föreligger att öka Hälsingborgs-ledens kapacitet för överföring av bilar genom att leda en del av vagnslastrafiken över Malmöleden. Så skulle ha kunnat ske redan nu, men någon åtgärd i denna riktning har ej behövt vidtagas, enär all trafik över Hälsingborgs-leden hittills, trots branden på »Kärnan», har kunnat avvecklas med tillgänglig färjmateriel. Bortsett från dygnet omedelbart efter olyckan, har detta också kunnat ske utan onormal köbildning.

Det är självfallet att såväl de svenska som de danska järnvägsmyndigheterna följer denna fråga med skarpt uppmärksamhet och att de kommer att vidtaga alla åtgärder, som är erforderliga, för att trafiken i sommar skall kunna avvecklas på ett tillfredsställande sätt.

Jag anser således, att någon anled-

ning att hysa farhågor för den ifrågasvarande trafiken inte föreligger för närvarande.

Herr LUNDQVIST: Jag ber att få uttala mitt tack till herr statsrådet för svaret och för den klarläggande redogörelse som herr statsrådet här varit vänlig att lämna över trafiksituationen sådan den på ansvarigt håll i dag bedömes.

Det är självfallet, att jag med mina många järnvägsmannaår bakom mig känner väl till att färjmaterielen mellan Hälsingborg och Helsingör hålles av de danska statsbanorna. Att denna materiel är dansk hindrar emellertid inte, så vitt jag förstår, att det likvisst är lika mycket ett svenskt som ett danskt intresse, att materielen i olika situationer är tillräcklig för trafikens avveckling. Detta senare är ju i sin tur beroende inte bara på hur riklig tillgång på färjmateriel som man har, utan också på hur effektivt denna materiel kan utnyttjas, t. ex. hur långa liggetiderna behöver vara i hamnarna, hur täta turer man kan hinna utföra o. s. v. Detta åter beror givetvis i sin tur i mycket hög grad på vilka anordningar som vidtagits både ombord på färjorna och i land, såväl i Hälsingborg som i Helsingör, för att underlätta och påskynda expedieringen av resande, bilar och bussar.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att det i detta avseende finns många parter som är medansvariga för hur det går. Det är självfallet inte bara de danska och svenska järnvägsmyndigheterna. Att dessa följt och alltjämt följer denna fråga med stor uppmärksamhet och även vidtar de åtgärder som på dem ankommer finner jag liksom herr statsrådet vara helt självfallet. Här är det emellertid, som jag sade, många andra som är medansvariga. Jag tänker t. ex. på tull- och passmyndigheterna på såväl svensk som dansk sida, jag tänker på städerna Hälsingborg och Helsingör och deras hamn-, polis- och andra myndigheter m. fl. Även om herr statsrådets svar på denna punkt säger föga eller intet, så hoppas jag att samarbetet och den gemensamma plan-

Ang. åtgärder för avveckling av sommarens turisttrafik över Öresund.

läggningen på detta område redan har fortskridit så långt som rimligen kan begäras för att det skall bli möjligt att med tillgängligt antal färjor på bästa sätt klara av trafiken, om denna också kommer att bli så stor som vi nu alla hoppas att den skall bli i sommar.

Herr statsrådets besked att den brandskadade färjan nu beräknas kunna vara åter i trafik redan innan de olympiska spelen börjar är givetvis ägnat att lugna, och det beskedet väcker säkerligen också stor tillfredsställelse på olika håll. Jag vill för min del därtill endast foga den livliga förhoppningen, att statsrådets beräkningar i detta avseende också skall komma att stå sig. Jag vill erinra om att tidigare gjorda uttalanden ifrån ledande danskt järnvägshåll har varit betydligt mera pessimistiska på den punkten.

Tillfredsställelse framkallar förvisso också statsrådets uttalande, att, om så behövs för att undvika onormal köbildning av bilar, en del av godsvagnstrafiken kan flyttas över från rutten Hälsingborg—Helsingör till rutten Malmö—Köpenhamn.

Jag tackar särskilt för slutorden i svaret, att det enligt herr statsrådets uppfattning för närvarande inte finns någon anledning att hysa farhågor för den här ifrågakarande trafiken. Även här ber jag att få erinra om att man från ledande danskt järnvägshåll har varit betydligt mindre optimistisk i sina tidigare uttalanden än vad kommunikationsministern är i dag. Jag är emellertid särskilt glad över detta uttalande nu från vårt lands kommunikationsminister, övertygad som jag är, att herr statsrådet finner det vara synnerligen angeläget att här nere i själva inkörporten till Sverige allt verkligen löper flott och friktionsfritt speciellt med hänsyn till den stora utländska turistström till och genom vårt land som vi ju alla livligt hoppas på denna »olympiska» sommar.

Jag vill till slut endast understryka, att det givetvis är ett vitalt svenskt intresse, att alla dessa gäster som kommer från olika delar av världen redan från början får det bästa intryck av vårt land

och förhållandena här — alltså inte bara av vår natur och sevärigheterna i landet, utan också och inte minst av svensk service och svensk organisationsförmåga över huvud taget.

Jag ber med dessa ord att än en gång få uttala mitt tack till herr statsrådet.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Min uppgift om att »Kärnan» väntas bli färdig före den 19 juli härstammar självfallet från de danska myndigheterna, och sedan också de svenska järnvägsmyndigheterna har undersökt saken, har jag vågat lämna kammaren detta besked. Den kapacitet man uppnår, när »Kärnan» kommer i gång och »Dan» är ombyggd, är såvitt jag förstår så stor, att man skall kunna ta emot den ökade trafik som väntas i samband med olympiaden, kanske till och med utan att utnyttja den reservmöjlighet som finns att dirigera järnvägsvagnar över Malmö.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Bergvall* m. fl. väckta motionen, nr 473, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets utlåtanden nr 10 och 85—105, bevillningsutskottets betänkande nr 30, bankoutskottets utlåtanden nr 15 och 16, första lagutskottets utlåtanden och memorial nr 15—19, andra lagutskottets utlåtande nr 32, tredje lagutskottets utlåtanden nr 16—20, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 16—23 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 11.

Interpellation om slutförande av 1949 års trafiknykterhetsutredning.**Interpellation om slutförande av 1949 års trafiknykterhetsutredning.**

Ordet lämnades på begäran till herr **HOLMBÄCK**, som yttrade: Herr talman! Vid 1949 års riksdag väcktes tre motioner om skärpta åtgärder mot rattfylleri. En av motionerna väcktes i första kammaren av herr Schlyter. De två övriga, som var likalydande och väcktes i båda kamrarna, framfördes i denna kammare av mig och i andra kammaren av herr Hagård. Dessa två motioner var under tecknade av ett antal ledamöter från vardera kammaren, tillhörande samtliga de fyra stora riksdagspartierna. I varje fall de av herr Hagård och mig framförda motionerna väcktes under intrycket av en då nyss inträffad upprörande händelse, då en man, som hade en viss alkoholkoncentration i blodet, körde på sex personer, av vilka fyra dödades. I samtliga motionerna hänförde man sig till interpellationsdebatten i denna kammare den 9 mars 1946 över frågan huruvida förslag till skärpt lagstiftning om rattfylleri vore att emotse inom den närmaste framtiden. I herr Schlyters motion hemställdes om antagande av viss, i motionen angiven lagändring. De av herr Hagård och mig framburna motionerna utmynnade i en hemställan om sådan skyndsamt utredning, enligt i motionen angivna riktlinjer, rörande skärpta åtgärder mot rattfylleri, att förslag utan tidsutdräkt kunde föreläggas riksdagen.

Även kommunikationsministern, under vars handläggning hithörande frågor falla, ansåg tydligen frågan brådskande. I skrivelse till talmanskonferensen den 29 april 1949 kunde nämligen första lagutskottet meddela att enligt vad utskottet inhämtat proposition med förslag till lag om vissa trafikbrott, innehållande bestämmelser om bland annat rattfylleri, beräknades komma att avlämnas vid nästföljande riksdags början. Då de tre motionerna borde behandlas i samband med propositionen hemställde utskottet i memorial den 20 maj 1949, att behandlingen av de tre motionerna måtte uppskjutas till 1950 års riksdag, ett yr-

kande som emellertid riksdagen endast så till vida biföll att uppskov skulle äga rum till samma års höstsession. Den 27 maj 1949 bemyndigades kommunikationsministern att tillkalla sakkunniga för att utarbeta förslag till en reviderad rattfylleri lagstiftning m. m., och den 17 juni meddelade Post- och Inrikes Tidningar, att de sakkunniga tillkallats. Kommittén har kallat sig 1949 års trafiknykterhetsutredning.

I utlåtande vid 1949 års höstsession hemställde därefter utskottet att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, och riksdagen biföll denna hemställan. I sin motivering anförde utskottet, att frågan om rattfylleri lagstiftningens utformning vore föremål för en förutsättningslös prövning av 1949 års trafiknykterhetsutredning och att bland annat den omständigheten att blodprovets tillförlitlighet såsom bevismedel på allvar satts i fråga nödvändiggjort ganska omfattande undersökningar. Enligt vad utskottet inhämtat kunde emellertid utredningen påräknas framlägga sitt betänkande vid sådan tidpunkt, att därav föranledda förslag kunde behandlas av 1951 års riksdag. I detta yttrande låg att tidpunkten, då man beräknade kunna framlägga proposition, skjutits ett år, från 1950 till 1951. I 1950 års riksdagsberättelse angavs blott, att kommittén under tiden maj—november 1949 hållit tre sammanträden, att därvid en genomgång av det tillgängliga utredningsmaterialet skett, att överläggning skett beträffande behovet av kompletterande upplysningar samt att utredningen beräknades slutföra sitt arbete under år 1950. Arbetet blev emellertid icke slutfört under detta år. I 1951 års riksdagsberättelse omtalade kommittén bland annat att den under 1950 hållit 15 sammanträden, utfört vissa statistiska undersökningar, satt i gång en undersökning angående metoden för bestämning av alkohol i blod samt beräknade kunna avsluta sitt arbete under budgetåret 1950/51, alltså före den 1 juli 1951. Icke heller den förhoppning, att proposition skulle kunna föreläggas 1952 års

Interpellation om slutförande av 1949 års trafiknykterhetsutredning.

vårsession, som sistnämnda uttalande väckte, har emellertid uppfyllts. I årets riksdagsberättelse meddelar kommittén, att den under år 1951 hållit sex sammanträden och gjort en studieresa till Oslo, att de på utredningens föranstaltande verkställda undersökningarna om personer, som dömts för rattfylleribrott, och om metoden för bestämning av alkohol i blod i det närmaste slutförts och att utredningen beräknar kunna avsluta sitt arbete i början av år 1952.

Även sist angivna tidsbestämmelse har emellertid liksom de två uttalanden, som framfördes av första lagutskottet 1949, och de uttalanden, som kommittén gjorde 1950 och 1951, visat sig för sanguinisk. En tredjedel av 1952 har gått utan att kommitténs förslag föreligger. En remissbehandling av kommitténs förslag så att proposition skall kunna föreligga till 1952 års höstsession torde numera — om remissmydigheterna skola få den tid på sig som är önskvärd i ett så viktigt ärende — stöta på svårigheter,

Antalet rattfylleribrott är emellertid stort, och i följd därav är det synnerligen önskvärdt, att de åtgärder vidtagas snarast, som kunna vara ägnade att motverka rattfylleriet. Det är ett allmänt intresse att få kännedom om de närmare orsakerna till de upprepade förseningarna och när utredningen om bekämpandet av rattfylleriet kan väntas föreligga. Även med hänsynstagande till att det här är fråga om en mycket svår lagstiftningsuppgift synes den tid, utredningen erfordrat, vara lång. Den åt 1949 års trafiknykterhetsutredning anförtrodda uppgiften är för övrigt blott ett senare led i överväganden som ägt rum sedan 1946 års interpellationsdebatt, alltså i sex år. Jag får därför anhålla om kammarens tillstånd att interpellera statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet i ärendet och till honom rikta följande frågor: 1) Vilken är anledningen till de upprepade dröjsmålen med framläggandet av 1949 års trafiknykterhetsutrednings betänkande? 2) Kan man förvänta att betänkandet skall avlämnas i så god tid att förslag

i ämnet kan föreläggas vårsessionen vid 1953 års riksdag?

På gjord proposition medgav kammaren att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 474, av herrar *Osvald* och *Nord*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. ;

nr 475, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken m. m. ;

nr 476, av herrar *Lodenius* och *Werner* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente m. m. ;

nr 477, av herrar *Pettersson* och *Franzén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente m. m. ;

nr 478, av herr *Åman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m. ;

nr 479, av herr *Åman* och *Ahlberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande och tillsättande av lärartjänster i folkskolan i vissa fall, m. m. ;

nr 480, av herrar *Spetz* och *Nord*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studiehjälpverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter;

nr 481, av herrar *Cassel* och *Björnberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. ;

nr 482, av herr *Nilsson, Alfred*, m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. ;

nr 483, av herr *Öhman* och herr *Persson, Ola*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 484, av herrar *Sunne* och *Söderquist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 485, av herrar *Anderberg* och *Lodenius*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 486, av herr *Svård*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.;

nr 487, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.;

nr 488, av herr *Weiland*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382);

nr 489, av herrar *Pålsson* och *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.;

nr 490, av herr *Öhman* och herr *Persson, Ola*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.;

nr 491, av herr *Ahlberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.;

nr 492, av herrar *Björnberg* och *Ar rhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjömanslag, m. m.;

nr 493, av herrar *Uhlén* och *Bergman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjömanslag, m. m.;

nr 494, av herr *Aman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjömanslag, m. m.;

nr 495, av herr *Lodenus*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strandlag;

nr 496, av herr *Osvald*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strandlag;

nr 497, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strandlag;

nr 498, av herr *Ohlon* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52;

nr 499, av herr *Eskilsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52;

nr 500, av herr *Björnberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52; samt

nr 501, av herr *Persson, Ola*, och herr *Öhman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.23 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 30 april.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden $28/4$ 1952— $7/5$ 1952.

Björnsås pr Långås den 28 april 1952.

Gärda Svenson.

Att riksdagsledamoten fru *Gärda Svenson* på grund av sjukdom (Salpingitis ac. sin.) är oförmögen till arbete fr. o. m. den 28 april 1952 t. o. m. den 7 maj 1952 intygas.

Tvååker den 28 april 1952.

Alvar Ramhult,

leg. läkare, prov.-läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! För vartdera av de två val, som nu skall förrättas, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkännts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter en lista, som under partibeteckningen »Den gemensamma listan» upptog följande namn:

Karlsson, Gottfrid
Eriksson, Carl
Elofsson, Gustaf

Johanson, Karl August
Ewerlöf
Lindblom
Sjödahl
Branting
Andersson, Lars
Anderson, Iwar
Velder
Nilsson, Ernst Hjalmar
Sundelin
Hermansson, Albert
Werner
Falk
Olsson, Karl Johan
Wistrand
Ohlon
Sundvik
Pålsson
Fahlander
Johannesson
Nordenson.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmän.

Anställdes val av tio suppleanter för kammarens valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Herr förste vice talmannen avlämnade en av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen godkänd lista, som under partibeteckningen »Den gemensamma listan» upptog följande namn:

Mogård
Anderberg
Eliasson
Hesslbom
Wehtje
Näslund
Boo

Bergman
Bergh
Eskilsson.

Efter det herr talmannen för kam-
maren uppläst denna lista, blev densam-
ma på gjord proposition av kammaren
godkänd; och förklarades de å listan
upptagna personerna hava blivit utsed-
da till valmanssuppleanter.

Föredrogs och hänvisades till bevill-
ningsutskottet den av herrar *Osvald* och
Nord väckta motionen, nr 474, i anled-
ning av Kungl. Maj:ts proposition med
förslag till lag om ändring i kommun-
alskattelagen den 28 september 1928
(nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till stats-
utskottet nedannämnda motioner:

nr 475, av herr *Lundquist* m. fl., i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition an-
gående vissa tjänster vid kommunika-
tionsverken m. m.;

nr 476, av herrar *Lodenus* och *Wer-
ner*, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition med förslag till allmänt resereg-
lemente m. m.;

nr 477, av herrar *Pettersson* och *Fran-
zén*, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition med förslag till allmänt resereg-
lemente m. m.;

nr 478, av herr *Aman*, i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition med förslag
till ändringar i 1947 års allmänna tjäns-
te- och familjepensionsreglementen,
m. m.;

nr 479, av herrar *Aman* och *Ahlberg*,
i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition angående inrättande och tillsättan-
de av lärartjänster i folkskolan i vissa
fall, m. m.; samt

nr 480, av herrar *Spetz* och *Nord*, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående studiehjälpsverksamheten vid
de allmänna läroverken m. fl. läroan-
stalter.

Föredrogs och hänvisades till bevill-
ningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 481, av herrar *Cassel* och *Björn-
berg*,

nr 482, av herr *Nilsson, Alfred*, m. fl.,
nr 483, av herr *Öhman* och herr *Pers-
son, Ola*,

nr 484, av herrar *Sunne* och *Söder-
quist*, samt

nr 485, av herrar *Anderberg* och *Lo-
denius*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition med förslag till lag om ändring
i kommunalskattelagen den 28 septem-
ber 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevill-
ningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 486, av herr *Svärd*, i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition med förslag
till förordning om tillfällig begränsning
av rätten till fri avskrivning å maskiner
och andra inventarier vid inkomsttaxe-
ringen, m. m.; samt

nr 487, av herr *Ewerlöf* m. fl., i sam-
ma ämne.

Föredrogs och hänvisades till behand-
ling av lagutskott herr *Weilands* motion,
nr 488, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om änd-
rad lydelse av 8 § bidragsförskottsla-
gen den 11 juni 1943 (nr 382).

Föredrogs och hänvisades till be-
handling av lagutskott nedannämnda
motioner:

nr 489, av herrar *Pålsson* och *Verner*,
nr 490, av herr *Öhman* och herr *Pers-
son, Ola*, samt

nr 491, av herr *Ahlberg*,
alla i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition med förslag till lag angående änd-
ring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431)
om folkpensionering, m. m.

Föredrogs och hänvisades till be-
handling av lagutskott nedannämnda
motioner:

nr 492, av herrar *Björnberg* och
Arrhén,

nr 493, av herrar *Uhlén* och *Bergman*,
samt

nr 494, av herr *Aman*,

Anslag till kommerskollegium.

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjömanslag, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

- nr 495, av herr *Lodenius*,
nr 496, av herr *Osvald*, samt
nr 497, av herr *Ewerlöf* m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strandlag.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

- nr 498, av herr *Ohlon* m. fl.,
nr 499, av herr *Eskilsson* m. fl.,
nr 500, av herr *Björnberg*, samt
nr 501, av herr *Persson*, *Ola*, och herr *Ohman*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående av kommunindelningsreformen betingade ändringar i lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och eklestistik indelning m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.**Anslag till kommerskollegium.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1952 förordade ändringar i personalförteckningen för kommerskollegium, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53, dels ock till Kommerskollegium: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 1 973 200 kronor.

I det av departementschefen framlagda förslaget hade icke upptagits ett av kommerskollegium i dess petita för nästa budgetår framställt yrkande om inrättande å monopolutredningsbyrån av fyra befattningar, nämligen en för förste aktuarie med arvode motsvarande löneklass 29, två för amanuens i Cg 22 och en för biträde i Ce 6. Dessa tjänster hade av kommerskollegium avsetts skola ingå i en ny avdelning för analys av pris- och marknadsförhållanden, varom kollegium framställt önskemål i petita för budgetåren 1947/48—1950/51.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nordenson* m. fl. (I: 276) och den andra inom andra kammaren av herr *Birke* (II: 330), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte besluta att inom kommerskollegii monopolutredningsbyrå utöka antalet tjänster dels å avdelningen för specialundersökningar i enlighet med kommerskollegii förslag, redovisat i 1949 års statsverksproposition, tionde huvudtiteln, dels å nyupprättad avdelning för analys av pris- och marknadsförhållanden i enlighet med kommerskollegii förslag, redovisat i 1952 års statsverksproposition, tionde huvudtiteln, samt att bevilja härför erforderliga medel;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergvall* (I: 277) och den andra inom andra kammaren av herr *Kollberg* m. fl. (II: 329), i vilka hemstälts, att

riksdagen måtte besluta utöka antalet tjänster inom kommerskollegii monopolutredningsbyrå med en förste aktuarie och två amanuenser för inrättande av en ny avdelning för analys av pris- och marknadsförhållanden i enlighet med det kommerskollegii förslag, som återgivits i årets statsverksproposition, tionde huvudtiteln, samt bevilja härför erforderliga medel.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 276 och II: 330 samt I: 277 och II: 329,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för kommerskollegium vidtaga de ändringar, som angivits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1952;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

c) till Kommerskollegium: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 1 973 200 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson* samt herrar *Sundelin*, *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng*, *Kollberg*, *Widén*, *Wedén* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 276 och II: 330 samt I: 277 och II: 329,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för kommerskollegium vidtaga de ändringar, som i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1952 och av reservanterna angivits;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

c) till Kommerskollegium: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 2 020 600 kronor.

Den av reservanterna föreslagna mo-

Anslag till kommerskollegium.
tiveringingen innehöll bland annat följande uttalanden:

»Enligt utskottets mening är det särskilt angeläget, att analyser av pris- och marknadsförhållanden möjliggöras genom att den tredje avdelningen inom monopolutredningsbyrån inrättats. Såsom motionsvis framhållits är det utan sådana analyser icke för närvarande möjligt att med bestämdhet uttala sig om konsekvenserna av pågående publiceringsverksamhet och näringslivets självsanering. En dylik utökning av byrån får anses utgöra en förutsättning för att kunna bedöma möjligheterna av att inom ramen för ett samarbete mellan näringslivets organ och monopolutredningsbyrån uppnå tillfredsställande resultat vid bekämpningen av konkurrensbegränsningar.

Utskottet är vid angivna förhållanden berett tillstyrka inrättande å kommerskollegii monopolutredningsbyrå av en ny avdelning för analys av pris- och marknadsförhållanden. I enlighet med yrkandet i motionerna I: 276 och II: 330 böra i denna avdelning ingå fyra nya tjänster, nämligen en förste aktuarie med arvode motsvarande löneklass 29, två amanuenser i Cg 22 och ett biträde i Ce 6.

Utskottet anser sig i nuvarande läge icke böra föreslå annan utbyggnad av byrån än vad som framgår av det föregående, varför utskottet finner sig, oaktat starka skäl tala för det i motionerna I: 276 och II: 330 jämväl gjorda yrkandet om förstärkning av personalbeståndet å monopolutredningsbyråns andra avdelning för specialundersökningar, böra avstyrka detsamma.»

Herr LUNDGREN: Herr talman! De flesta av denna kammars ledamöter torde vara övertygade om att det är av utomordentlig betydelse för näringslivets effektivitet att stärka och återställa den fria konkurrensen. Detta har i hög grad skett genom näringslivets egna organisationer. Jag tänker därvid särskilt på den för något år sedan bildade näringslivets konkurrensnämnd.

Anslag till kommerskollegium.

Det finns emellertid även andra organ, som är avsedda att stärka näringslivets effektivitet genom att göra konkurrensen fri. Jag syftar då på den 1946 inom kommerskollegium inrättade särskilda byrå, som har namnet monopolutredningsbyrån. Denna byrå har till uppgift att registrera förekommande konkurrensbegränsande överenskommelser inom näringslivet, utföra specialundersökningar och verkställa analyser av priser och marknadsförhållanden.

När denna byrå inrättades, menade man att den skulle organiseras på tre avdelningar, nämligen en för registrering av avtal, en för verkställande av specialundersökningar och en för fortlöpande analyser av priser och marknadsförhållanden. De båda förstnämnda avdelningarna har kommit till stånd, däremot har inte den tredje avdelningen av brist på medel kunnat börja sin verksamhet.

Redan till förra årets riksdag förelåg en motion om ökat anslag för upprättande av en tredje avdelning, men denna motion blev då avslagen. Nu har motionärerna kommit igen och upprepat sin begäran. Det ligger i sakens natur att monopolutredningsbyrån inte kan bli effektiv om den inte får även denna tredje avdelning.

Nu säger man från utskottsmajoritetens sida, att det föreligger en utredning av nyetableringssakkunniga, som avlämnades den 20 september 1951, i vilken de sakkunniga framlagt förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Detta förslag är ännu föremål för remissbehandling, och under sådana förhållanden menar utskottsmajoriteten, att man inte skall föregripa Kungl. Maj:ts och riksdagens ställningstagande till detta förslag.

Hur man än ställer sig till nyetableringssakkunnigas förslag, kan man, enligt min uppfattning, mycket väl gå med på inrättandet av denna tredje avdelning. Nyetableringssakkunniga tänker sig en avsevärt mycket större utbyggnad av monopolutredningsbyrån än det är fråga om i reservationen.

Jag skall med hänsyn till den långa föredragningslistan inte vidare utveckla

detta ämne utan ber endast, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som på denna punkt är avgiven av herr Ohlon m. fl.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag ber få fästa kammarens uppmärksamhet på att nyetableringssakkunniga den 20 september 1951 avgav ett betänkande, som rör denna fråga, och att remissbehandlingen ännu inte har avslutats, varför Kungl. Maj:t inte heller har kunnat ta slutlig ställning till förslaget.

Reservanternas yrkande innebär, att riksdagen skulle utan förslag från Kungl. Maj:t besluta inrätta fyra relativt höga tjänster. Jag tror inte att det skulle vara klokt av riksdagen att på rak arm fatta ett sådant beslut.

Jag vill också framhålla, att Kungl. Maj:t har förutsatt att vissa provisoriska anordningar skall kunna träda i stället för denna nya avdelning till dess ett eventuellt förslag kan bli färdigt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NORDENSON: Herr talman! När man nu avvisar detta yrkande från kommerskollegium och motionärerna om att genomföra 1946 års lag i full omfattning, hänvisar man till nyetableringssakkunnigas utlåtande, och man gör gällande, att ett genomförande av kommerskollegii yrkande skulle innebära ett föregripande av Kungl. Maj:ts ställningstagande i denna fråga. Jag vill då påpeka, att man har anledning att se saken även ur en annan synpunkt.

När riksdagen accepterade 1946 års lag, skedde det i enighetens tecken, och vi var på det klara med att det togs ett viktigt och betydelsefullt steg för att åstadkomma klarhet och ett förbättrat tillstånd i fråga om monopol och karteller. Men i det förslag, som då framlades, ingick denna tredje avdelning av utredningsbyrån som en mycket viktig integrerande del.

Nyetableringssakkunnigas förslag, som nu framlagts, är ett ytterligt omvälvande

Anslag till kommerskollegium.

de förslag i alla avseenden — inte minst ur juridisk synpunkt — och det har också mött mycket motstånd och blivit i hög grad kritiserat. Förslagsställarna har gjort gällande, att 1946 års lag skulle vara otillräcklig, och det skulle vara ett av skälen till att de kräver en ny och utvidgad lagstiftning.

Men då vill jag understryka, herr talman, att 1946 års lag aldrig har kommit att bli fullt genomförd, följaktligen heller ej tillämpad i hela sin omfattning, och vi kan därför inte bedöma vilket resultat den skulle ge. Först om man låter monopolutredningsbyrån fungera i sin fulla omfattning såsom avsikten var från början — och detta måste ju ske under tillräckligt lång tid — kan man bedöma om denna lag verkligen är så otillräcklig, som man vill göra gällande. Om man skulle på grund av nyetableringssakkunnigas förslag skrinlägga denna tanke, blir ju 1946 års lag i viss mån stympad, och vi får inte det erfarenhetsmaterial för bedömandet av dess värde, som vi faktiskt behöver, om vi skall kunna göra en rättvis bedömning.

Vi skall också komma ihåg att 1946 års lag i mycket hög grad är en lag som främst har psykologisk inverkan på näringslivet och dess män, och det tar givetvis tid innan denna verkan når full omfattning. Vi har redan sett omfattande verkningar, och man har anledning att vänta sig mera.

Skall vi verkligen bedöma 1946 års lag, måste den genomföras helt och få rimlig tid att verka. Att nu så att säga klippa av denna utveckling innebär i viss mån ett partitagande emot denna lag till förmån för det nya förslaget, och detta trots att vi var alldeles eniga, när vi genomförde 1946 års bestämmelser.

Vi har, menar jag, en viss moralisk förpliktelse att tillse, att den redan genomförda lagen får komma i tillämpning i full omfattning och får tillämpas en rimlig tid. Det är därför som jag anser, att Kungl. Maj:ts åtgärd att gå emot kommerskollegii yrkande att få inrätta den tredje avdelningen måste betraktas som mycket olycklig och i själva ver-

ket stridande mot andan i det beslut, som vi enhälligt fattade 1946.

Jag ber under sådana omständigheter att få bestämt yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Fru LINDSTRÖM: Herr talman! Eftersom jag händelsevis deltagit i detta ärendes slutbehandling i utskottet och därvid röstat för utskottets förslag, fastän jag under tidigare år ett par gånger ställt mig bakom motioner, som syftat till en utbyggnad av monopolutredningsbyrån i likhet med vad reservanterna nu vill, känner jag ett behov av att säga några förklarande ord beträffande mitt ståndpunktstagande.

Vid de tidigare tillfällen då denna fråga har legat under riksdagens prövning, har det rått ett starkt ekonomiskt tvång att hålla tillbaka nyinrättandet av tjänster, och inom alla partier har man gått på sparsamhetens och återhållsamhetens linje. Inte minst de partier, vilkas representanter nu återfinns som reservanter i dagens utskottsutlåtande, har tidigare varit ganska svala när det gällt monopolutredningsbyråns personalbekymmer. Nu har man emellertid ändrat sig. Och varför? Jag tycker det är ganska genomskinligt, hurusom detta nya intresse har uppkommit just efter det att nyetableringssakkunniga lagt fram sitt betänkande med förslag om ett näringsfrihetsråd med större befogenheter att övervaka monopolpriserna än en utbyggd monopolutredningsbyrå skulle ha. Dessa större befogenheter och ett näringsfrihetsråd över huvud taget vill man på visst näringslivshåll inte gå med på, men man är å andra sidan på det klara med att något måste göras, sedan den omfattande kartelliseringen av näringslivet blivit känd av den allmänna opinionen. Och då väljer man det mindre onda — en utbyggnad av monopolutredningsbyrån — i stället för det värre, och föreslår denna utbyggnad just nu, när Kungl. Maj:t står i begrepp att besluta hur Kungl. Maj:t skall förfara med nyetableringssakkunnigas förslag.

Anslag till kommerskollegium.

Då jag anser det vara oriktigt att nu föregripa Kungl. Maj:ts beslut har jag inte velat rösta för reservationen. Om Kungl. Maj:t — vilket jag inte alls vet — skulle lägga nyetableringssakkunnigas förslag till utbyggnad av monopolutredningsbyrån till grund för en proposition till nästa års riksdag, kommer de i de sakkunnigas förslag föreslagna tjänsterna att fördelas på ett annat sätt än enligt det tidigare avdelningsschemat. I stället för en speciell tredje avdelning för analyser av pris- och marknadsförhållanden skulle man enligt de sakkunnigas förslag i monopolutredningsbyrån bilda arbetsgrupper kring olika branschområden, arbetsgrupper som skulle komma att både registrera avtal och komplettera registreringsarbetet med pris- och marknadsanalyser inom vederbörande branschområde. En sådan friare och mera praktisk organisation av monopolutredningsbyrån skulle kunna hindras, om man nu störtar i väg och inrättar fyra nya tjänster till en speciell tredje avdelning. Man bör inte binda Kungl. Maj:t i onödan bara för att komma ett halvår före Kungl. Maj:t med ett beslut i en fråga som redan flera år har stått på dagordningen.

Detta är skälet, herr talman, till att jag i detta fall röstar för utskottets förslag.

Herr LUNDGREN (kort genmäle): Herr talman! Fru Lindström har tydligen inte observerat att när vi förra året behandlade samma huvudtitel, föreslåg en liknande reservation. Kommerskollegium gjorde redan då det var fråga om staten för nu löpande budgetår framställning om anslag till denna avdelning. Något sådant upptogs icke av Kungl. Maj:t, men önskemålet framfördes motionsvägen. Det var åtskilliga ledamöter av statsutskottet som anslöt sig till den reservation för bifall till motionen som då avgavs. Något samband mellan nyetableringssakkunnigas förslag, som avlämnades någon gång i somras, och den nu avhandlade motionen föreligger alltså icke.

Fru LINDSTRÖM (kort genmäle): Jag vill bara genmäla till herr Lundgren att jag nog har observerat att det fanns en reservation i denna fråga även i fjol. Men det väcktes motioner i frågan både år 1948 och år 1949 från det håll jag representerar, och även de blev avslagena på grund av hänsynen till det allmänna ekonomiska läget. Till de besluten medverkade också herr Lundgrens partivänner.

Herr NORDENSON: Jag måste inlägga en protest mot fru Lindströms historieskrivning. Hon gör nu gällande att in-tresset för denna byrå skulle ha framkommit på sistone på grund av nyetableringssakkunnigas förslag. Jag vill då framhålla att den ifrågavarande avdelningen var förutsedd i det förslag som antogs år 1946. Det förelåg ingen tvekan bland näringslivets representanter om att biträda det förslaget. I kommittén var vi eniga om att lagen om övervakning och utredning av monopolförhållandena borde komma till stånd. Vi ansåg att det var nyttigt ur alla möjliga synpunkter. När denna avdelning ingick i förslaget till monopolutredningsbyrå, har det framkallat vår förvåning att den inte kommit till stånd, och då även kommerskollegium har begärt dess inrättande, är det naturligt att vi stöder det förslaget. Motionerna tillkom förra året och i år på grund av att vi ansett det vara en försummelse av myndigheterna — inte kommerskollegium, men väl Kungl. Maj:t — att inte se till att en lag, som vi alla varit ense om att besluta, till alla delar genomfördes. Det är den riktiga historieskrivningen i denna fråga.

Det är klart att vi inser vikten av återhållsamhet när det gäller inrättande av nya ämbeten. Men har vi beslutat en åtgärd och denna kräver så relativt måttliga utgifter som det här är fråga om, är det nödvändigt att den genomföres, så att vi får se vilka verkningar lagen har och hur långt man kan komma med den. Det är, om jag så får säga, av lojalitet mot det enhälliga beslutet år

Anslag till utrustning och inredning vid statens hantverksinstitut.

1946 som jag anser det vara angeläget att man i alla delar genomför vad som då planlades.

Det är skälet till att vi nu yrkar att kommerskollegii förslag skall genomföras, och jag vidhåller mitt yrkande.

Herr OHLON: Herr talman! Jag skulle också vilja uttala min förvåning över fru Lindströms yttrande. Det gick ju ut på att reservanternas och deras partiets intresse för denna fråga förut hade varit mycket svalt och att det var först sedan betänkandet från nyetablerings-sakkunniga — ett förfärligt ord för resten — kommit fram, som frågan omfattades med intresse från deras sida. Det förhåller sig emellertid så, att i varje fall den grupp jag tillhör förra året motionerade i samma syfte som i år på basis av framställning från kommerskollegium. Nu är det utan tillgängligt material svårt att bemöta de felaktiga detaljerna i ett sådant yttrande som det fru Lindström här utslungade. Om jag inte alldeles missminner mig var vi emellertid inne på samma linje som nu redan för två år sedan, då vi inte hade en aning om vad de nyetableringssakkunniga skulle komma att föreslå.

Jag hoppas att bakgrunden till fru Lindströms yttrande i övrigt är fastare än underlaget för hennes anklagelse mot oss reservanter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nordenson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

ven varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nordenson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 31.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 5—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 35.***Anslag till utrustning och inredning vid statens hantverksinstitut.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 278 och II: 326, till Statens hantverksinstitut: Utrustning och inredning för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

Anslag till utrustning och inredning vid statens hantverksinstitut.

I de likalydande motionerna I: 278 av herr *Näsgård* m. fl. och II: 326 av herr *Svensson* i Alingsås m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville för budgetåret 1952/53 besluta om anvisning av anslag för utrustning och inredning vid statens hantverksinstitut räknat till 75 000 kronor i huvudsak i enlighet med den disposition, som styrelsen för institutet föreslagit i sina riksdagspetitioner för nästkommande budgetår.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Ohlon*, *Sundelin*, *Bergh*, *Kollberg*, *Widén*, *Wedén* och *Nihlfors* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 278 och II: 326, till Statens hantverksinstitut: Utrustning och inredning för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Herr **OHLON**: Herr talman! Jag behöver inte i den här församlingen närmare utveckla vilken betydelse hantverket och småindustrien har i vårt land, speciellt i vissa landsändar. Jag behöver inte heller närmare beröra huru som storindustrien i stor utsträckning har växt fram på hantverkets grund. Hantverksinstitutet intar en särställning, när det gäller att utveckla småindustrien och hantverket. Det har vid flerfaldiga tillfällen omvittnats, att hantverksinstitutet inte fått det stöd från statsmakernas sida, som åsyftades med 1946 års utredning rörande den fortsatta utbyggnaden av institutet.

I år har för utrustningsändamål vid institutet av Kungl. Maj:t äskats 25 000 kronor, medan motionärer från olika partier har hemställt om att anslaget måtte ökas till 75 000 kronor. I ärendet föreligger en reservation, som går på en medellinje. Reservanterna yrkar att anslaget för utrustning och inredning vid hantverksinstitutet skall fastställas till 50 000 kronor, vilket från institutets håll anses vara ett minimibud.

Nu kan jag med glädje konstatera att

utskottets majoritet i sin skrivning är mycket välvillig gentemot institutet, och det framgår av yttrandet att utskottet nog helst i sin helhet skulle ha gått på reservanternas linje, men av lojalitet mot regeringen och med hänsyn till det statsfinansiella läget — som ju alltid återkommer när det gäller att avvisa ökade anslagskrav — vågar icke majoriteten följa reservanterna. Majoriteten går dock så långt att den ger Kungl. Maj:t en stöt; den förutsätter att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet riktad på frågan. Om jag tolkar detta yttrande riktigt, innebär det, att utskottet förväntar att, om så skulle vara oundgängligen nödvändigt, Kungl. Maj:t kommer att begära ytterligare anslag i höst.

Det är en punkt här, som jag inte riktigt förstår i majoritetens yttrande och som kanske förklarar varför en av huvudmotionärerna har sprungit ifrån sin egen motion och nu yrkar avslag på den. Utskottet säger nämligen att utskottet samma dag, som ärendet behandlades, tillstyrkt ett förslag om tilläggsanslag på 50 000 kronor till bidrag till hantverksinstitutets kursverksamhet m. m. och därför anser sig förhindrat att för närvarande föreslå en höjning av utrustningsanslaget. Här har väl ändå majoriteten gått vilse i djungeln av ärenden, som utskottet har att behandla. Såviitt jag kan förstå kommer inte hantverksinstitutets utrustning att bli tillgodosedd genom att det får ökade anslag till kurser. I varje fall torde det inte vara någon väsentlig ökning av utrustningen, som kan komma till stånd den vägen. Jag vågar därför förutsätta, att om utskottet inte hade blandat samman utrustningsanslaget och kursanslaget, så skulle utskottets majoritet ha följt reservanterna.

Herr talman! I förhoppning om att representanterna för utskottets majoritet skall ändra sig i dag yrkar jag bifall till reservationen.

Herr **NÄSGÅRD**: Herr talman! Varje riksdagsman, som suttit åtminstone ett år i något utskott, vet att om han väckt en

Anslag till utrustning och inredning vid statens hantverksinstitut.

motion om exempelvis ett anslag och sedan märker under utskottsbehandlingen — om han har tillfälle att själv deltaga i motionens behandling — att det inte går att få majoritet för motionen, då inriktar han sig på att försöka få en så förmånlig skrivning som möjligt. Jag säger detta till herr Ohlon, som var vänlig nog att nyss apostrofera mig för att jag, ehuru motionär, inte reserverat mig tillsammans med herr Ohlon. Under avdelningens arbete koncentrerade jag mig, sedan jag märkt att det inte fanns resonans för en anslagsökning, på denna skrivning, som herr Ohlon nyss betygade är mycket välvillig. Jag måste tyvärr konstatera att herr Ohlons partivän, som satt i avdelningen, förhöll sig helt passiv, när jag ansträngde mig för att förbättra skrivningen. Däremot fick jag god hjälp av en framstående högerrepresentant, som inte reserverat sig.

Sedan undrade herr Ohlon om vi inte gått vilse i djungeln, när vi hänvisat till det tilläggsanslag på 50 000 kronor, som Kungl. Maj:t har föreslagit och som utskottet också tillstyrkt, till bidrag till hantverksinstitutets kursverksamhet m. m. Jag vill fästa uppmärksamheten på att hantverksinstitutets inkomster är av flera olika slag. Utgifterna bestrides dels av statsmedel, dels av inkomster från kurs-, informations- och publikationsverksamhet, dels också av bidrag från olika näringsorganisationer. Jag förstår mycket väl att utskottet blev mindre benäget att bifalla motionerna om en anslagshöjning, sedan Kungl. Maj:t lagt fram förslaget om en utfyllning av anslaget för innevarande budgetår till ett av de ändamål, som institutet har anslag för. Även om inte de olika avdelningarna kan sammanblandas, så är jag övertygad om att exempelvis vissa bidrag säkert kan utnyttjas på ett sådant sätt, att det blir fullt förståeligt att utskottet hänvisat till detta anslag.

Jag vill nu emellertid, herr talman, rikta en vädjan till statsrådet och chefen för handelsdepartementet, att han, som utskottet skrivit, med uppmärksamhet följer utvecklingen vid hantverksin-

stitutet. Enligt min mening är institutets verksamhet utomordentligt betydelsefull för hantverket och småindustrin. Det är deras praktiska och teoretiska högskola. Jag hoppas därför att Kungl. Maj:t ställer sig mycket välvillig i fortsättningen till institutets anslagskrav.

Herr ANDERSSON, ERIK GUSTAF:
Herr talman! Jag vill endast erinra om att under denna huvudtitel föreligger ett mycket stort antal motioner, däri motionärerna mer eller mindre välmotiverat yrkar på högre anslag än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Skulle alla dessa motioner bifallas, skulle det medföra betydligt ökade utgifter för statsverket. Det är klart att statsutskottet inte har kunnat tillstyrka alla dessa utan endast någon enstaka av dem. Man har inte kunnat göra en annan avvägning av de anslag som äskats här än vad Kungl. Maj:t gjort. Det är anledningen till att utskottet har ställt sig avvisande i detta fall liksom i flera andra, även om det skulle ha varit önskvärt, att man kunnat tillstyrka en del motioner.

I det här fallet har emellertid utskottet, såsom redan framhållits, skrivit mycket välvilligt och förutsatt, att Kungl. Maj:t kommer att följa den här frågan med uppmärksamhet och även förelägga riksdagen förslag om de förhöjningar av anslaget, som vid närmare överväganden senare kan befinnas nödvändiga. Jag tror inte att man skall rycka lös en sådan här fråga ur det stora sammanhanget, utan att man här bör följa utskottets hemställan, till vilken jag yrkar bifall.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till rationaliseringsundersökningar vid statens hantverksinstitut. — Anslag till byggnadsforskning.

Punkten 36.

Anslag till rationaliseringsundersökningar vid statens hantverksinstitut.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Petrén* (I: 279) och den andra inom andra kammaren av herr *Kristensson* i Osby m. fl. (II: 323), hade hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till statens hantverksinstitut: Särskilda rationaliseringsundersökningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 50 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 279 och II: 323.

Reservation hade anförts av herrarna *Ohlon*, *Sundelin*, *Bergh*, *Staxäng*, *Kollberg*, *Widén*, *Wedén* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 279 och II: 323, till Statens hantverksinstitut: Särskilda rationaliseringsundersökningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Herr **OHLON**: Herr talman! Efter utgången av det föregående ärendet, förstår jag, att det inte finns någon möjlighet att vinna framgång för reservationen under den här punkten, som gäller hantverksinstitutets rationaliseringsundersökningar. Även med hänsyn till dagens helgd och betydelse vill jag inte ta upp någon debatt i frågan, utan inskränker mig, herr talman, till att yrka bifall till reservationen.

Herr **NÄSGÅRD**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varan-

de punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 37—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Anslag till byggnadsforskning.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Byggnadsforskning för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 330 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, I: 205 av herrarna *Lindblom* och *Petrén* och II: 276 av herr *Nihlfors* m. fl., hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Byggnadsforskning för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 205 och II: 276, såvitt här vore i fråga, till Byggnadsforskning för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 330 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrarna *Sundelin*, *Hesselbom*, *Wedén* och *Nihlfors*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **HESELBOM**: Herr talman! Det senaste decenniet har kännetecknats av en mycket starkt ökad produktivitet inom snart sagt alla produktionsområden. Det finns emellertid ett viktigt undantag, nämligen byggnadsindustrien och speciellt då husbyggandet, där produktiviteten i dag är ungefär densamma som den var på 1930-talet. Man frestas att göra en jämförelse med ett närliggande område: byggandet av vattenkraftstationer. Vattenfallsstyrelsen har nyligen färdigställt en stor kraftanläggning norr om polcirkeln, varvid man inte varit rädd att fördomsfritt pröva olika arbetsmeto-

Anslag till byggnadsforskning.

der för att söka förbilliga anläggningskostnaderna. Man har också lyckats därmed. Denna anläggning har dragit till sig uppmärksamhet och fått besök av studiedelegationer ifrån alla världens hörn, bl. a. från Förenta staterna. Anläggningen i fråga har fullbordats till en kostnad som, räknad per kilowatt, är av samma storleksordning som kostnaderna för dylika utbyggnader var före kriget.

Det kan, herr talman, näppeligen vara på det viset att man inom husbyggandet har uttömt alla resurser att förbilliga kostnaderna och att man inte också där skulle ha möjlighet att åstadkomma en ökad produktivitet. Orsaken till att så inte kunnat ske är väl bl. a. att man där arbetar med jämförelsevis små enheter, som inte har tillräckliga ekonomiska resurser för att kunna våga sig på att söka nya vägar. Dessutom är det nog en viss konservatism som vidlåder denna industri, och man är till synes rädd att pröva nya metoder och nya vägar. Det gäller ju här att söka få fram nya konstruktioner och nya byggnadsmaterial men kanske framför allt att pröva nya arbetsmetoder.

Bostadskostnaderna utgör en avsevärd del av levnadskostnaderna. Det måste därför vara ett starkt samhällsintresse att söka få ned dessa kostnader. Genom de engagemang, som staten har tagit i bostadsproduktionen, har det även blivit ett stort statsfinansiellt intresse att söka pressa ned kostnaderna. Mot denna bakgrund har jag ansett, att utskottet borde ha kunnat skriva starkare på denna punkt och kraftigare betona exempelvis vad kommittén för byggnadsforskning anfört i sitt yttrande, vilket refereras i utskottets utlåtande. Jag har därför ansett mig böra anteckna en reservation för att bli i tillfälle att understryka vikten av att något göres på detta område. Jag tror inte att ett verkligt resultat härvidlag kan åstadkommas om inte staten engagerar sig kraftigare när det gäller denna forskningsverksamhet.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men riktar en vädjan till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet att allvarligt överväga om man inte kan

åstadkomma ett mera påtagligt resultat när det gäller statens verksamhet på detta speciella område.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Vid bedömandet av detta ärende bör man beakta, att anslaget har utgått med samma belopp under ett flertal år. Att anslaget nu har uppräknats med 30 000 kronor innebär faktiskt att det likväl blir en sänkning av anslaget, om man tar hänsyn till penningvärdets fall och de ökade kostnader som en verksamhet av denna art nu för tiden måste föra med sig. Det är nödvändigt att beakta den betydelsefulla fråga som det här gäller. Bostadsfrågan har ju blivit ett av de största samhällsproblem som vårt land har att brottas med. Eftersläpningen i fråga om färdigställandet av bostäder har i stor utsträckning sin grund i bristen på arbetskraft. Om det kunde åstadkommas en sådan rationalisering av bostadsbyggandet att det för detta ändamål behöver användas mindre arbetskraft, skulle självklart stora fördelar vinnas. Då staten, som herr Hesselbom nyss nämnde, har engagerat sig så kraftigt i bostadsbyggandet med subventioner o. s. v., måste det också anses vara en god investering om man genom ett ökat anslag till byggnadsforskningen kunde förbilliga byggnadsverksamheten.

Jag har, herr talman, haft tillfälle att studera ett fall där en enskild byggare genom forskningar, undersökningar och prov kunnat komma fram till en ny metod i fråga om byggandet som innebär en rätt avsevärd besparing av arbetskraft. Denna nya metod har också på senare tid närmare granskats av bostadsstyrelsen. Den kan medföra ett avsevärt förbilligande och förenklande av bostadsproduktionen i olika avseenden, om man på detta område ägnar de olika projekt som kan framkomma nödig uppmärksamhet.

Även departementschefen har ansett att en utvidgning av denna verksamhet vore önskvärd, ehuru han icke kunnat sträcka sig så långt som vad som nu yrkas i motionerna. Också utskottet har

Anslag till handelshögskolan i Stockholm.

betonat att det här gäller en mycket betydelsefull uppgift. Den som ger sig tid att ta närmare del av en i ämnet väckt motion finner, att den uppgift, som åligger denna kommitté, är av stor betydelse både vad gäller produktionstekniken och inte minst vad gäller uppvärmnings- och ventilationstekniken. Uppvärmningskostnaderna för våra bostäder uppgår för närvarande till mycket stora belopp. I ett flertal fall vållas den fördyring som skett av hyran i gamla fastigheter helt av den stora ökningen av bränslekostnaderna. Kunde man genom en noggrann forskning komma fram till ett bättre resultat på uppvärmningsteknikens område, skulle här många miljoner kronor kunna inbesparas för vårt land. Man bör därför inte vara alltför sparsam när det gäller anslag till forskning på detta område. Det samma gäller materialforskning. Att få ut forskningsresultaten till praktikens män kostar emellertid i dagens läge mycket pengar.

Jag har den bestämda uppfattningen att det är en oklok politik att i nuvarande situation vara alltför sparsam på detta område. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan med den ändring som föranledes av i ämnet väckta motioner.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Utskottet har inte ansett sig kunna gå utöver vad Kungl. Maj:t här föreslagit. Herr Lindblom har redan erinrat om att detta innebär en uppräknig av det tidigare anslaget med 30 000 kronor. Jag tycker för min del att ett anslag till byggnadsforskning på 330 000 kronor inte är så dåligt. Många viktiga ändamål får nöja sig med betydligt mindre. Vi har också haft föredragning inför utskottet, och den har inte gett oss anledning att ändra ståndpunkt. I en sådan här fråga bör nog Kungl. Maj:t ha initiativet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yr-

kanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 42—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72.

Anslag till handelshögskolan i Stockholm.

Under punkterna 78 och 79 av tionde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1952/53 anvisa till handelshögskolan i Stockholm ett anslag av 170 000 kronor och till handelshögskolan i Göteborg ett anslag av 130 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehatt

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ohlson m. fl. (I: 92) och den andra inom andra kammaren av herr Severin m. fl. (II: 113), i vilka hemställts, att riksdagen måtte höja de i statsverkspropositionen föreslagna anslagen till de båda handelshögskolorna med de belopp, som erfordrades för att de i högskolornas petitaskrivelser angivna beloppen för driftkostnader skulle täckas, nämligen för handelshögskolan i Stockholm från 170 000 till 367 000 kronor och för handelshögskolan i Göteborg från 130 000 till 320 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Eskilsson och Arrhén (I: 267) och den andra inom andra kammaren av herrar Håstad och Hægglom (II: 348), i vilka, såvitt nu var i fråga, hem-

ställt, att riksdagen måtte fatta sådant beslut, att avgifterna för de studerande vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg liksom för närvarande vid Stockholms högskola kunde nedsättas och helst redan nästa budgetår begränsas till 60 kronor per elev och år.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 92 och II: 113 samt I: 267 och II: 348, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, till Bidrag till handelshögskolan i Stockholm för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 170 000 kronor.

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits

- a) av herrar *Ohlön* och *Kollberg*;
- b) av fröken *Andersson*.

Fröken **ANDERSSON**: Herr talman! Jag skall be att med några ord få motivera den blanka reservation som jag har fogat till denna punkt och även till punkt 73:o) i utskottets utlåtande.

Det föreligger här två motioner, men jag skall endast uppehålla mig vid den ena, som rör avgifterna vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg. Vid vissa av våra högre läroanstalter utgår det ju praktiskt taget inga terminsavgifter, medan vid andra, till exempel vid nyssnämnda handelshögskolor avgifterna är ganska höga. Vid handelshögskolan i Stockholm är avgiften sålunda 675 kronor pr år, vilket innebär en ganska hög terminsavgift, och vid Göteborgs handelshögskola 500 kronor per år.

Nästa vecka får vi under åttonde huvudtiteln upp frågorna om anslagen till tekniska högskolan i Stockholm och till Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Även för dessa högskolor föreslås i motion I: 267 avskaffande eller i alla händelser en kraftig minskning av terminsavgifterna. Det är ganska svårt att förstå, varför det vid vissa läroanstalter skall vara höga avgifter, medan det vid andra, såsom jag nyss nämnde, praktiskt taget inte är några avgifter. Vid exem-

Anslag till handelshögskolan i Stockholm.

pelvis Stockholms högskola har man en relativt liten grundavgift. I betänkandet år 1948 betonade just studentsociala utredningen mycket starkt angelägenheten av att avgifterna generellt avskaffades, och vid remissbehandlingen av detta betänkande gjordes inte några som helst erinringar i det avseendet. Sedermera har studentkårerna vid Stockholms och Göteborgs handelshögskolor begärt avskaffande av avgifterna, och Sveriges förenade studentkårer har samma inställning.

Såsom i motionen påpekats uttalade ecklesiastikministern förra året, att terminsavgifterna vid Stockholms högskola, som det då gällde, av sociala skäl — såsom departementschefen uttryckte det — borde nedbringas, vilket ju också skedde. Jag menar nu att samma skäl kan anföras beträffande studenterna vid de skolor det här är fråga om. Inte bara vanliga människor, höll jag på att säga, utan kanske framför allt studenterna och de som studerar på skuld har ju fått en ganska hård tunga över sig. Ständiga prisstegringar rubbar deras kalkyler, det råder bostadssvårigheter och andra besvärigheter.

Emellertid är vederbörande departementschef inte nu beredd att handla på samma sätt som skedde beträffande Stockholms högskola förra året, när det gäller handelshögskolorna, men — och det skall med tacksamhet noteras — det föreslås en sådan sänkning, att avgifterna kan reduceras med bortåt en tredjedel, vilket naturligtvis är ett steg på vägen, som man har anledning att, som jag nämnde, vara tacksam för.

Även utskottet har ju en i hög grad positiv inställning till uttalandena om en sänkning av terminsavgifterna och betonar att det är önskvärt med en än större sänkning. Utskottet säger, att det förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål, och jag har nu huvudsakligen begärt ordet för att vädja till departementschefen att denna uppmärksamhet måtte bli av den beskaffenheten, att resultatet med det snaraste skall bli det som avses i motionen nr 267.

Anslag till handelshögskolan i Stockholm.

Mot denna bakgrund har jag, herr talman, inte velat driva det till en motiverad reservation, och jag har — fortfarande mot denna bakgrund — inte heller någon anledning att ställa något annat yrkande för närvarande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLON: Herr talman! Jag tillät mig göra gällande i utskottet, då denna fråga behandlades, att det egentligen är ganska likgiltigt vad vi säger på utskottsavdelningen, i utskottet eller i kamrarna, ty i detta fall kommer händelserna att gå sin obehagliga gång all vår bön förutan, om det nämligen är meningen att vi fortfarande skall ha några handelshögskolor i detta land.

Jag har inte tidigare haft tillfälle att närmare fundera över vilken betydelse handelshögskolorna haft för utvecklingen av vår industriella och över huvud taget vår ekonomiska verksamhet under de sista decennierna förrän under de sista dagarna, och jag frapperades av att denna utveckling säkerligen icke skulle ha kommit till stånd, om inte handelshögskolorna funnits. Handelshögskolorna skaffar inte bara experter för revision och organisation eller för handeln inom det privata näringslivet, utan handelshögskolorna har också spelat en mycket stor roll i vår industriella utveckling. Jag skulle kunna nämna flera stora industrier — inte bara hemindustrier utan även industrier av exportkaraktär — som vuxit fram under de sista åren på grund av initiativ från män, som fått sin utbildning vid handelshögskolorna och som givit uppslag till dessa industrier, synbarligen på grund av att de fått en ekonomisktvetenskaplig utbildning som möjliggjort för dem att penetrera förhållandena i vårt land och att undersöka möjligheterna att få dessa industrier till stånd. De har också haft en översikt över exportmarknaden, som har varit en nödvändig förutsättning.

Staten har ju i detta fall kommit mycket billigt undan. Handelshögskolorna är privata högskolor. Jag vill minnas att

de från början helt och hållet finansierades med avkastning av fonder och med terminsavgifter. Sedan har inflationen tillkommit och gjort sig gällande på detta område liksom på alla andra områden i vårt land. Fondavkastningen har inte nämnvärt ökats, men terminsavgifterna har i stället gått i höjden, såsom framgick av den föregående talarens yttrande. Om jag exempelvis tar handelshögskolan i Stockholm, finansieras den till närmare 30 procent med fondavkastning och till 30 procent med elevavgifter, medan statsbidraget uppgår till 12,9 procent och bidraget från Stockholms stad till 2,7 procent. Anslagen av offentlig natur uppgår således till inalles endast 15,6 procent. Går jag sedan till handelshögskolan i Göteborg — jag tillåter mig, herr talman, att nämna också den i detta sammanhang — utgör fondavkastningen 25,2 procent, elevavgifterna 26,3 procent, statsbidraget 20,6 procent och bidraget från Göteborgs stad 7,8 procent av inkomsterna. Det offentliga bidraget är här sammanlagt 28,4 procent. Det allmänna har således lämnat procentuellt mycket små belopp för den utbildning som meddelas vid handelshögskolorna, och ändå har det allmänna, framför allt staten men i viss mån även kommunerna, dragit nytta av denna utbildning, eftersom ett mycket stort antal av de civilekonomerna, som finns i vårt land, har sin verksamhet i offentlig tjänst. Om inte inflationen kommit, skulle nog den hittillsvarande utvecklingen kunnat fortbestå, nämligen att staten praktiskt taget gratis fått utbildningen av dessa experter tillgodosedd, men nu går det inte längre. Båda dessa högskolor tär på sina dispositionsfonder. Vid handelshögskolan i Stockholm tages inte mindre än 15,1 procent av inkomsterna i anspråk från kapitalet. Vid Göteborgs handelshögskola är motsvarande siffra 16,2 procent. Det är, herr talman, en tidsfråga på mycket kort sikt, när dispositionsfonderna är förbrukade. Grundfonderna får inte tagas i anspråk för driften. Högskolorna ser sig då antingen tvingade att högst väsentligt öka terminsavgifterna — den ökning av statsbidraget i

Anslag till handelshögskolan i Stockholm.

år, som avser att minska terminsavgifterna, skulle i så fall bara bli en gest — eller också får högskolorna i väsentlig mån nedläggas sin verksamhet. Det är nu otänkbart att någonting sådant skulle kunna få ske. Det har också utskottet klart för sig. Utskottet har nämligen på skarpa sagt ifrån att någonting måste åtgöras i saken. Utskottet uttalar den förhoppningen, att förslag i ämnet skall kunna föreläggas riksdagen redan i höst. I det sammanhanget förutsätter utskottet, att handelshögskolorna i fortsättningen såsom hittills skall kunna påräkna bidrag från handels- och sjöfartsfonden för att täcka de mest oundgängliga behoven. Det kanske är sant, men å andra sidan måste litet var förstå vilken hämning denna anordning utgör på högskolornas verksamhet. Först blir de alltså tvingade att inskränka en del av verksamheten, och sedan kommer anslaget från handels- och sjöfartsfonden för att hjälpa dem över de allra svåraste passagera. Det är klart att handelshögskolorna inte under sådana omständigheter kan utvecklas på det sätt, som vore önskvärt och som de övriga högskolorna här i landet fått göra under de senare åren.

När jag begärt ordet är det för att säga, att vi på detta område inte får sacka efter i förhållande till våra nordiska grannländer. Om vi tar Norge som exempel, är handelshögskolan där, vilken ligger i Bergen, en helt och hållet statlig angelägenhet. Om vi går till Finland, som har fyra handelshögskolor, bidrar staten med inte mindre än 70 procent på grund av en särskild lagstiftning om bestridande av vissa utgifter för skolornas verksamhet, vilket motsvarar ungefär 60 procent av totalinkomsterna. Vad slutligen Danmark beträffar är statsbidraget vid den privata högskolan betydligt större än här i landet, trots att denna högskola är begåvad med relativt mycket större fonder än vad som är fallet med handelshögskolorna i vårt land.

Jag har emellertid begärt ordet också för att uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t med det snaraste måtte gå i författning om att söka reda upp förhållandena vid handelshögskolorna.

Lämpligast torde detta böra ske på samma sätt som när Göteborgs och Stockholms högskolor fick sin ekonomi ordnad, vilket skedde genom en snabbutredning, där högskolorna, staten och respektive kommuner var representerade. Resultatet av dessa undersökningar ledde till ett avtal mellan staten, respektive högskolor och kommunerna, så att högskolorna nu kan bedriva en relativt lugn verksamhet.

Eftersom utskottet har skrivit så positivt, har jag inte någon anledning att ställa något annat yrkande än vad utskottet hemställt om i sitt utlåtande.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag ber att få understryka vad de föregående talarna anfört; det går ju helt och hållet i stil med vad utskottet skrivit.

Sedan vill jag passa på tillfället att uttala min tillfredsställelse över att herr Ohlon på denna punkt har gjort precis som jag gjorde under punkt 35 när det gällde statens hantverksinstitut. Herr Ohlon motionerade vid årets riksdag — jag skrev för övrigt också på hans motion — om en ökning av anslaget till handelshögskolan i Stockholm från 170 000 till 367 000 kronor och till handelshögskolan i Göteborg från 130 000 till 320 000 kronor. Herr Ohlon gav mig tidigare i dag en gliring för att jag frånfallit yrkandet i en motion om statens hantverksinstitut och i stället sökt få fram en så gynnsam motivering som möjligt. I detta fall har herr Ohlon och jag hjälpts åt i statsutskottet för att få fram bästa möjliga motivering. Här ser vi resultatet, och jag vill tacka herr Ohlon för att han gett detta exempel!

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OHLON: Herr talman! Det är i varje fall en viss differens på åtskillnad härvidlag, herr Näsgård. Utskottet har skrivit mycket välvilligare i fråga om handelshögskolorna än när det gällde statens hantverksinstitut. Beträffande handelshögskolorna har utskottet gjort

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande.

en direkt beställning, som till på köpet är tidsbunden. Därför har jag, herr talman, känt mig relativt tillfredsställd.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 73—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 100.

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 6 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hansson* m. fl. (I: 37) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard* m. fl. (II: 58), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av tionde huvudtiteln till Avsättning till fonden för idrottens främjande måtte anvisa ett anslag av 7 000 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 149) samt den andra inom andra kammaren av herr *Dahlgren* m. fl. (II: 185), i vilka hemställts, att riksdagen måtte för sin del förverkliga beslutet från 1939 års lagtima riksdag om avsättning till fonden för idrottens främjande och fonden för friluftslivets främjande samt vidtaga åtgärder, som ledde till att ett ökat byggande av idrotts- och friluftsanläggningar omedelbart komme till stånd.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 37 och II: 58 ävensom med avslag å motionerna I: 149 och II: 185, såvitt här vore i fråga, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budget-

året 1952/53 anvisa ett anslag av 6 500 000 kronor.

Herr HANSSON: Herr talman! Som ledamot av Riksidrottsförbundets överstyrelse har jag givetvis med stor glädje och tillfredsställelse tagit del av statsutskottets utlåtande under denna punkt, med dess varma erkännande åt idrotten. Utskottet finner även angeläget, att den expanderande idrotten erhåller ett verkningfullt stöd av statsmakterna. Jag vill inte trötta kammarens ärade ledamöter med en upprepning av vad i motionen nr 37 i denna kammare liksom i utskottets utlåtande är anfört om den svenska idrottsrörelsens expansion eller om hur otillräckligt statsmakternas ekonomiska stöd åt de 9 500 föreningarna med deras nära 800 000 medlemmar, anslutna till Riksidrottsförbundet, har visat sig vara. Utskottet har konstaterat detta och understryker, att synnerligen starka skäl talar för en höjning av Kungl. Maj:ts anslagsäskande på 6 miljoner kronor.

Emellertid vill jag stanna inför några av siffrorna i utlåtandet, nämligen dem som anger hur den svenska idrotten finansieras. Enligt en nyligen företagen utredning täckes idrottens medelsbehov genom dels statsanslag med 10 procent, dels medlemsavgifter, gåvor och kommunala bidrag med 10 procent, dels tävlingsintäkter med 40 procent och slutligen nöjesarrangemang — danser, basarer m. m. — med 40 procent. Denna sista post — de för idrottens finansiering nödvändiga nöjesarrangemangen — utgör det kanske största bekymret. Idrottsrörelsen beklagar denna sammankoppling av idrotts- och nöjesliv, dels därför att vi inte finner sammankopplingen sund och dels därför att de frivilliga ledarkrafterna därigenom tynges och splittras på ett olyckligt sätt och många goda ledarkrafter av denna anledning tyvärr lämnar idrotten.

Utskottet slutar med att konstatera, att en anslagshöjning utöver Kungl. Maj:ts äskande är i hög grad påkallad och att de ekonomiska förutsättningarna härför är gynnsammare nu än då statsverkspropositionen framlades. Så

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande.

långt i läsningen var säkerligen mina medmotionärer liksom jag själv mycket nöjda och förhoppningsfulla, helst som vi visste att Riksidrottsförbundets verkställande direktör vid sin föredragning i utskottet klart hade visat att de 7 miljoner kronor, som vi hemställt om i motionen, bara innebär ett oförändrat stöd åt idrotten. Utskottets egen redogörelse anger faktiskt också detta, fastän det inte riktigt klart säges ut.

Hoppfullheten beträffande de 7 miljonerna betingades alldeles särskilt därav att inkomsterna av tipsmedel — såsom utskottet för övrigt redovisar — i slutet av mars beräknats till 48 miljoner kronor under innevarande år mot de 43 miljoner som upptagits i statsverkspropositionen. Här får man alltså en oberäknad inkomst av ungefär 5 miljoner kronor. Vidare synes den förra året beslutade höjningen med 5 öre per tipsrad komma att ge 6 miljoner kronor i år i stället för beräknade 3 miljoner. Då idrotten på goda grunder räknar med — och har rätt att räkna med — 50 procent av denna merinkomst, finns även härigenom full täckning för motionens yrkande om ett anslag på 7 miljoner kronor.

Med hänsyn till det nu sagda förstår jag inte riktigt statsutskottets reträtt till 6,5 miljoner kronor. Ett bifall till motionen har väl ändå så att säga legat på tungspetsen. Eller har utskottet möjligen trott, att det fanns någon prutmån på motionens 7 miljoner? I så fall vill jag här erinra om att Riksidrottsförbundet äskat 10,8 miljoner kronor och att de 7 miljonerna utgör den summa som oundgängligen erfordras för att idrottsrörelsen inte skall allvarligt stagnera. Möjligen har finansministerns, kanske också handelsministerns, slagskugga i avgörandets ögonblick fallit in i statsutskottets sal och vållat någon betänksamhet. Men statskassan får ju — som det visar sig — några opåräknade miljoner, även om idrotten får sina 7 miljoner kronor.

Jag tycker därför att kammaren med glädje borde kunna gripa denna kanske litet oförutsedda chans att ge idrotten

ett ärligt och välförtjänt handtag, som jag vet skulle uppskattas alldeles ofantligt av ungdomen i hela vårt land.

Jag skall inte här gå närmare in på idrottens strävvan, syften och målsättning, herr talman. Låt mig bara säga, att idrottsledningen målmedvetet söker sig fram på vägar som kan göra idrotten alltmer samhällsgagnande. Vi är inte blinda för idrottens avigsidor, och vi försöker motverka dem. Men de får inte fördunkla idrottens stora positiva värde eller den betydelsefulla insats, som utan vederlag nedlägges av idrottens tusentals helt ideellt verkande ledare. Deras insatser kan vårt samhälle helt enkelt inte undvara.

Under de 40 år jag själv tillhört idrotten, har jag från vårt lands olika hörn fått samstämmiga bevis för vad idrottens kamratskap skänker de unga. Den stärkande fostran, den hänförelse och — vägar jag säga — lyftning åt livet, som idrotten i sunda former ger vårt unga släkte, bör vi alla, inte minst vi som har fått förtroendet att representera vårt folk i Sveriges riksdag, vara glada och tacksamma för.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motion I: 37, som innebär anslag av 7 miljoner kronor till fonden för idrottens främjande.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Kammaren har ju sedan ett flertal år tillbaka ingående diskuterat denna fråga. Mina påpekanden kommer därför att bli mycket kortfattade och inskränker sig i stort sett till några erinringar.

Herr Hansson nämnde nyss att tipsavgiften i fjol höjdes med 5 öre per tipsrad. Vi hävdade vid det tillfället, att denna höjning av tipsavgiften helt borde tillfalla idrottsrörelsen, och när frågan avgjordes i riksdagen fick man det bestämda intrycket, att i varje fall hälften av höjningen skulle gå till idrottsrörelsen. Man beräknade då, att denna höjning av tipsavgiften skulle öka inkomsterna med 3 miljoner kronor och att därav 1,5 miljoner skulle gå till idrottsrörelsen. Men nu visar det sig, såsom

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande.

herr Hansson tidigare nämnde, att inkomsterna genom höjningen av tipsavgifterna i verkligheten kommer att bli 6 miljoner kronor. Den höjning av avgiften, som riksdagen beslutade om i fjol, täcker således nästan det anslag som utskottet här föreslår.

Vidare vill jag erinra om 1939 års principbeslut, som gick ut på att 50 procent av tipsmedlen skulle avsättas till fonden för idrottens främjande, 20 procent till fonden för friluftslivets främjande och 30 procent användas för allmänt budgetära ändamål. Emellertid har idrotten år efter år procentuellt sett fått allt mindre av inkomsterna från tippningen. Under åren före andra världskriget erhöll idrotten 79,6 procent av tipsmedlen, under krigsåren 16,9 procent och under åren efter kriget fram till 1952 14,5 procent. Enligt det förslag, som här föreligger, skulle den procentuella andelen till idrotten sänkas till 13,5 procent. Det är ju i allra högsta grad orättvist och leder till att samma ordning som herr Hansson här påtalade blir gällande i fortsättningen, nämligen att en alltför stor del av idrottsfolkets tid tages i anspråk för nöjesanordningar i stället för sådant som direkt hör idrotten till.

Jag har velat framföra dessa synpunkter och velat poängtera att vi har den bestämda uppfattningen att 1939 års principbeslut om fördelningen av tipsmedlen även i fortsättningen skall följask.

Herr **BENGTSON**: Herr talman! Kungl. Maj:t har föreslagit att anslaget till fonden för idrottens främjande skall bestämmas till 6 miljoner kronor, och vi har i motioner yrkat på 7 miljoner kronor. Utskottet har i sitt utlåtande, i synnerhet då det gäller den ekonomiska sidan av saken, presterat en utmärkt motivering för ett högre anslag. Det finns alltså ingen anledning att ytterligare orda om det.

Utskottet talar emellertid om nuvarande tidsläge och ser förmodligen då saken ur ekonomisk synpunkt, men jag skulle vilja säga att man kanske borde

i detta sammanhang observera tidsläget även ur andra synpunkter. Det finns en hel del obehagliga tendenser, som bäst skulle kunna motverkas av idrotten. Jag skall inte ta upp någon debatt om den saken, men jag vill visa på en sak, som är aktuell i dessa dagar, nämligen ungdomsfylleriet. Svenska folket är tyvärr rätt okänsligt för spritens härjningståg på olika områden, men när 1944 års nykterhetskommitté lade fram sitt betänkande, ägnade pressen rätt stor uppmärksamhet däråt, och jag tror att åtskilliga blev överraskade över vad som verkligen förekommer på detta område. Här har idrotten en stor betydelse när det gäller att fostra till en sundare livsföring, och jag tror att många ungdommar, som inte tar något djupare intryck av att man säger till dem att inte använda alkohol därför att det förstör deras ekonomi eller hälsa, tar mera intryck av att man säger till dem att deras idrottsresultat blir sämre, om de använder alkohol, och påvisar för dem att franträdande idrottsmän förklarat att idrott och alkohol inte hör samman.

Det är en sida av saken som jag har velat påvisa. Härtill vill jag säga, att idrotten är en sund företeelse, som på allt sätt bör främjas, och jag kan i övrigt instämma i vad herr Hansson sagt här om idrotten.

Utskottets motivering är mycket utförlig och uttömmande när utskottet talar om skälen för ett högre anslag, men när det gäller avstyrkandet av motionen är motiveringen så mycket kortare. Man går in för en höjning med 500 000 kronor men inte mer.

Man kan förstå att utskottet i nuvarande läge inte kan vara med om att genomföra principerna för 1939 års beslut, men jag anser att man inte helt bör glömma bort det utan i så måtto hålla det i minnet, att man beviljar ett något högre anslag. Motionen är inte tilltagen i överkant, utan dess yrkande är måttfullt, och därför anser jag det riktigt att man bifaller den.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till herr Hanssons yrkande om bifall till motionen I: 37.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag kan försäkra motionärerna om att utskottet delar deras mening om idrottens mycket stora betydelse. Nu är det så, att anslaget i fjol var 5,5 miljoner kronor, Kungl. Maj:t har i år föreslagit en höjning till 6 miljoner, och utskottet har tillstyrkt 6,5 miljoner. Jag tycker inte att det är så dåligt marscherat, att man behöver visa så särskilt stort missnöje med frågans behandling. Och jag kan försäkra motionärerna, att när vi på första avdelningen inom utskottet efter åtskilligt grubblande beslöt oss för att föreslå ytterligare en halv miljon utöver Kungl. Maj:ts proposition, var vi mycket osäkra på hur det skulle utfalla i utskottet. Men vid plenum sade ingen någonting, och hittills har inte finansministern visat sig i kammaren och protesterat, så vi får väl anta att förslaget kan genomföras utan hakar. Jag tror däremot inte att riksdagen är mogen att gå längre än vad utskottet har föreslagit, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HANSSON: Herr talman! Gentemot herr Näsgård vill jag bara säga att man inte kan gå tillbaka till tidigare års siffror. Herr Näsgård gick tillbaka två år i tiden till de fyra miljonerna, men det var ett anslag som var så otillräckligt och som har hämmat idrottens utveckling på ett så olyckligt sätt, att vi inte har rätt att ta den siffran såsom utgångspunkt. Herr Näsgård vet att Riksidrottsförbundets verkställande direktör har klart med siffror bevisat att vad idrotten oundgängligen behöver är 7 miljoner kronor. Riksidrottsförbundet räknar enligt sin flerårsplan med ett behov av 10—11 miljoner kronor, men får nöja sig med 7 miljoner kronor, och denna sistnämnda summa behöver den svenska idrotten oundgängligen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden. utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 37 och II: 58; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 100, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 37 och II: 58.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 101.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 102.

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 10 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Birger Andersson* m. fl. (I: 93) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Luttra m. fl. (II: 159), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att vid fördelning av lotterimedel hänsyn måtte tagas till de synpunkter, som i motionerna framförts, innebärande att Folkbrörelser-

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden.

nas konstfrämjande vid fördelningen av medlen under budgetåret 1952/53 borde komma i åtnjutande av ett bidrag av 40 000 kronor;

dels ock en inom första kammaren av herr *Nordenson* väckt motion (I: 280), vari hemställt, att riksdagen till Avsättning till lotterimedelsfonden måtte anvisa ett anslag av 11,5 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 280, till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 10 500 000 kronor;

b) att motionerna I: 93 och II: 159 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Vad beträffar det i motionerna I: 93 och II: 159 gjorda yrkandet, som innebär att Folkkrörelsernas konstfrämjande bör erhålla ett från 20 000 kronor till 40 000 kronor förhöjt bidragsbelopp, vill utskottet hänvisa till vad utskottet i det föregående anfört rörande ökad tilldelning av lotterimedel för ett bättre tillgodoseende av landsbygdens och de mindre städernas kulturella behov. På grund härav och då det liksom hittills bör ankomma på Kungl. Maj:t att fördela de anvisade medlen torde motionerna i fråga icke böra påkalla någon riksdagens åtgärd.»

Vid punkten hade reservation anmälts av herrar *Birger Andersson* och *Nihlfors*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr ANDERSSON, BIRGER: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte herrar *Georg Pettersson* och *Fridolf Jansson* väckt en motion, vari vi har hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att vid fördelning av lotterimedel hänsyn måtte tagas till vissa i motionen anförda synpunkter.

Till lotterimedelsfonden skall avsättningen ökas med en miljon kronor. Vi har ansett att en del av denna ökning borde tillfalla Folkkrörelsernas konstfrämjande, vilket tillkommit efter initiativ av bl. a. Landsorganisationen, Kooperativa förbundet, HSB och Arbetarnas bildningsförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, nationalmuseum och Riksförbundet för bildande konst. Konstfrämjandet har under de fem år, som det har verkat, lyckats att föra ut i de svenska hemmen en hel del god konst, vilket varit till gagn för de konstnärliga strävandena. Men Folkkrörelsernas konstfrämjande är inte bara en försäljningsorganisation. Den söker inte bara att sälja färggrafik och oljemålningar utan även att sprida kännedom om vad konst egentligen är, och Konstfrämjandet har genom studiekurser och föreläsningar åstadkommit ett stort intresse för konst. Denna föreläsnings- och studieverksamhet är kostsam för Konstfrämjandet. Det är den verksamheten som har fått stöd av lotterimedel, och den bör även framdeles stödjas.

Första året verksamheten bedrevs var anslaget ur lotterimedelsfonden 35 000 kronor. Tilldelningen begränsades sedan 1949 till 10 000 kronor och har därefter under 1950 och 1951 varit 15 000 kronor och innevarande år 20 000 kronor. Vi motionärer har ansett, att tilldelningen borde kunna ytterligare höjas.

Det är alltså inte fråga om en höjning av statsanslaget i och för sig, utan det gäller bara en fördelningsfråga. Jag vill kort och gott hemställa till handelsministern, att han tar hänsyn till vad vi motionärer framhållit och att han på allt sätt söker gagna den sak det här gäller. Att statsutskottets första avdelning avvisat motionärerna kan ju vara förklarligt. Första avdelningen har mest att syssla med kanoner. Det är något helt annat än estetiska värden, och avdelningen har väl för den skull kanske inte haft det rätta intresset för denna sak. Men jag vill, herr talman, som sagt vädja till handelsministern och be honom att han beaktar de synpunkter som framförts i motionen. Det skulle bli den

bästa jubileumsgåvan till Folkrorelsernas konstfrämjande på dess femårsdag.

Herr **NORDENSON**: Herr talman! Jag har i flera år yrkat på att avsättningen till lotterimedelsfonden skulle göras större än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Mina skäl har varit följande.

För det första har knappheten på medel medfört omfattande förskottstilldelningar, som haft till följd att vid budgetårets ingång mycket stora belopp varit på förhand disponerade, vid ett tillfälle ända upp till 3,5 miljoner kronor vid en total avsättning till fonden av 7,5 miljoner. Mitt påpekande har också tagits ad notam av utskottet, som i sitt utlåtande förra året på denna punkt gjort följande uttalande: »Att förskottsdisponering förekommit i den betydande omfattning, som framgår av det föregående, måste enligt utskottets mening betraktas som ett missförhållande och stå i strid mot god ordning.» Utskottet säger vidare, att det väl inser att denna förskottering framtvings av den alltför knappa medelstillgången och vill uttala angelägenheten av att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och låter vidtagna åtgärder för balansens avverkande.

Utskottet har sålunda accepterat mina synpunkter på detta förhållande, men man har inte dragit konsekvenserna. Ett avverkande av en sådan balans torde nämligen knappast kunna ske på något annat sätt, när det råder en så stor efterfrågan på medel, än genom att öka avsättningen till fonden.

För det andra har jag visat hur svårt det är att tillgodose ett av riksdagen upprepade gånger uttalat önskemål, att landsbygdens och de smärre tätorternas kulturbehov skulle bättre tillgodoses. Detta önskemål har starkt understrukits av utskottet och framförts i debatten i kamrarna vid de senaste riksdagarna, och det har också visat sig att medlen för det löpande budgetåret har varit otillräckliga. Handelsministern har måst äska ett tilläggsanslag på 500 000 kronor för innevarande budgetår för att i nå-

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden.

gon mån kunna tillgodose de önskemål, som här gjort sig gällande. Därigenom blir anslaget för innevarande budgetår höjt från 9,5 miljoner till 10 miljoner kronor, och i realiteten blir då ökningen från detta år till det kommande, om vilket vi nu går att besluta, endast en halv miljon kronor.

För det tredje har jag framhållit angelägenheten av att med lotterimedel kunna tillgodose även andra kulturintressen än teater och musik, som ju hittills erhållit den största delen av fondens medel. Även på denna punkt har departementschefen uttalat sig mycket förstående. Han säger: »En anslagshöjning är emellertid angelägen icke blott med hänsyn till landsbygdens och de mindre städernas intressen utan även därför att kulturlivet över huvud taget har behov av ökat stöd från statsmakternas sida. Ett stort antal behjärtansvärda ansökningar har hittills icke kunnat bifallas på grund av brist på medel.» Detta uttalande gjordes visserligen förra året, men med hänsyn till den knapphet, som nu råder och som föranlett ett tilläggsanslag, är behovet lika stort i år. Jag vill påpeka att här har under de senare åren varit nödvändigt att avvisa ansökningar om bidrag till olika kulturändamål på ända upp till 800 000 kronor på grund av medelsbrist.

Slutligen har jag i en motion vid förra årets riksdag pekat på angelägenheten att medel ställdes till förfogande även för andra kulturella ändamål än de mera regelbundet återkommande anspråken på lotterimedel. Det har visat sig angeläget och önskvärt att statsmakterna kan lämna stöd för kulturella behov av mera brådskande art och engångsnatur och att vissa medel för detta ändamål särskilt borde avsättas. Dessa synpunkter vann också utskottets beaktande så till vida, att utskottet hemställde att denna fråga närmare skulle upptagas till prövning av kulturfondsutredningen, som sysslar med hithörande problem.

Alla de skäl jag sålunda anfört här tidigare för en ökad avsättning till lotterimedelsfonden har sålunda uttryckligen vätsordats av departementschefen och ut-

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden.

skottet, men man har inte velat dra den nödvändiga konsekvensen, nämligen att väsentligt höja avsättningarna till fonden. Skall dessa önskemål verkligen kunna tillgodoses, måste man avsätta betydligt större belopp än hittills. Under de sista fyra åren har avsättningarna utgjort 6,75, 7,5, 7,5 och 9,5 miljoner, var till kommer en halv miljon kronor för innevarande år, alltså sammanlagt 10 miljoner kronor. För kommande år föreslås 10,5 miljoner kronor. Härvidlag måste vi komma ihåg att de anspråk som ställs på fonden av de ordinarie understödstagarna — teatrar och orkestrar, som uppbär största delen — har högst väsentligt stegrats under de sista åren, dels på grund av att man i enlighet med statsmakternas önskemål har utvidgat det statliga stödet åt teaterverksamheten, både åt lokalteatrar och riksteatern — dels på grund av de starkt stegrade driftkostnaderna, särskilt i fråga om löner. Dessa öknings har gjort, att de anslagshöjningar som förekommit under de sista åren till största delen slukats för detta ändamål, och det har inte återstått några nämnvärda medel för andra ändamål, som det varit önskvärt att tillgodose.

Det skäl, som av såväl departementschefen som utskottet framförts för att begränsa avsättningarna, har varit hänsynen till det ekonomiska läget. Återhållsamheten har sålunda motiverats med sparsamhetsskäl, men om vi betänker att de medel, som det här rör sig om, flödar utomordentligt rikligt ur en inkomstkälla som inte direkt tynger skatdragarna, är det ju mycket anmärkningsvärt att man trots alla de starkt vitsordade behoven driver en så pass restriktiv ekonomisk politik just på detta område. Vi har all anledning fråga oss: När de kulturella ändamålen anses böra hållas tillbaka så pass kraftigt, då vi nu befinner oss i en period med anmärkningsvärt rikligt flödande statsinkomster och särskilt rikligt inflytande lotterimedel, hur skall då de tider se ut, då man kan anse sig ha råd att tillgodose kulturella ändamål i den omfattning, som från olika håll angivits vara önskvärd? Jag tror att det är angeläget att

vi gör klart för oss, att de utgifter för kulturella ändamål, som det här gäller, i mycket hög grad är av den beskaffenheten, att, om de ej tillgodoses just när de framträder, vi måste räkna med att de blir definitivt försummade. Jag tänker då exempelvis på frågor som avser tillvaratagandet av kulturminnesmärken, då brist på medel kan medföra ett förfall för dessa. Försummelserna kan med andra ord bli irreparabla.

Många av de mest penningkrävande posterna i vår budget är avsedda för ändamål, som går ut på att uppehålla en viss standard för vårt folk i fråga om socialvård och konsumtionsbehov. Hur önskvärt detta än kan anses vara, kan det inte dölja för oss, att om dessa utgifter jämföres med en del utgifter för kulturella ändamål är de förra ensidigt ägnade att tillgodose den nu levande generationens materiella behov, medan de senare många gånger tillgodoser inte bara den nuvarande generationens andliga utveckling utan även sådana ändamål som ger bestående värde genom tiderna. Vi står här i någon mån inför ett val mellan å ena sidan att tillgodose den nuvarande generationens konsumtionsintressen och å andra sidan att tillgodose dess kulturella intressen, liksom ock det framtida kulturarvet. Det vore beklagligt, om kommande generationer kunde säga om oss, att vi för att tillgodose stundens konsumtionsintressen även under tider av rikliga inkomster — jag syftar på de ständigt stigande lotterimedlen — försummat viktiga kulturella intressen till men för både oss själva och kommande släkten.

Vid förra årets riksdag beslöts en utökning av lotterirörelsens omfattning, som tillförde statskassan ytterligare fyra miljoner. Jag tillät mig då med hänsyn till det starka och väl vitsordade behovet av medel föreslå att samtliga dessa fyra miljoner skulle avsättas till fonden. Statsrådet ansåg sig emellertid av sparsamhetsskäl ej kunna förorda att mer än två miljoner av dessa fyra miljoner avsattes till fonden. Jag vill då erinra om att han redan nu under det löpande budgetåret har funnit dessa två

miljoner kronor vara så otillräckliga, att han måst för att nödtorftigt tillgodose de anspråk som ställes på fonden öka den med en halv miljon kronor.

I år är förhållandet i viss mån likartat. Lotterimedlen beräknas skola stiga från 80 till 82 miljoner. Det förefaller då väl motiverat med hänsyn till här redovisade önskemål att dessa två miljoner verkligen föres till lotterimedelsfonden. Men även här har departementschefen ansett sparsamhetsskälen böra överväga och nöjt sig med en miljon. Detta har resulterat i att det för det kommande året, då vi har att räkna med väsentligt ökade kostnader för alla de ordinarie bidragslyftarna, bara kommer att stå 500 000 kronor mer till förfogande än under innevarande år. Med all sannolikhet kommer detta att visa sig otillräckligt, i varje fall om man vill tillgodose önskemål utöver de ordinarie. Det finns sålunda all anledning att låta dessa två miljoner gå över i lotterimedelsfonden. Jag vill i detta sammanhang erinra att när frågan om lotterimedlens disposition senast togs upp till principiell behandling — det var vid 1938 års riksdag — förklarades att, sedan skattedelen helt inlevererats till statskassan, borde den återstående delen av lotterimedlen fördelas lika mellan statskassan och fonden. Skulle den principen i dag tillämpas, skulle inte mindre än omkring 30 miljoner i egenskap av skattemedel gå direkt till statskassan och övriga 50 miljoner skulle fördelas lika. Det skulle innebära att lotterimedelsfonden fick inte mindre än 25 miljoner kronor. Vi har sålunda kommit i det läget, att lotterimedelsfonden inte ens kan få hälften av det belopp, som den enligt nämnda princip rätteligen borde ha.

Jag tror att vi, om vi skall tillgodose de önskemål, som alla myndigheter och även riksdagen tidigare ansett vara angeläget att stödja, också bör se till att större belopp avsättes till fonden. Jag yrkar därför, att dessa två miljoner kronor helt föres till fonden och att därmed avsättningsbeloppet höjes till 11,5 miljoner kronor.

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig på denna punkt väckta motionen.

Herr GILLSTRÖM: Herr talman! Utskottet har vid prövningen av dessa frågor, både den om ökat anslag och om fördelningen av de medel som finns inom denna fond, haft mycket stor förståelse för de synpunkter som motionärerna på båda håll nu framfört. Det finns därför ingen anledning från utskottets sida att ingå på någon polemik mot dessa synpunkter.

Avgörande för utskottet i fråga om anslaget storlek har varit de statsfinansiella skälen. Det förslag som departementschefen har framlagt har ändå förefallit vara ett steg framåt, och utskottet har för sin del inte velat gå längre.

Beträffande motionen om fördelningen av anslaget och att riksdagen skulle ge anvisning om hur mycket Folkörrelsens konstfrämjande skulle få har utskottet bestämt måst säga att något sådant inte bör ske. Det är nämligen inte möjligt för riksdagen att pröva den saken. Riksdagen känner inte till alla de olika ändamål, för vilka pengar kan behövas ur detta anslag, och kan därför inte pröva hur mycket den eller den institutionen skall ha. Denna prövning bör i fortsättningen såsom hittills ankomma på Kungl. Maj:t. Däremot kan det ju sägas, och det har jag personligen anledning att understryka, att det inom utskottet inte har funnits några betänkligheter mot att rekommendera hos statsrådet en ökad förståelse för den vädjan, som motionären herr Andersson har framställt till honom. Den var riktad till rätt forum, och jag vill understryka den.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med

Om anslag till Europarörelsens läroanstalt.

den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 280; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nordenson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till motionen I: 280.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 103—105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 106.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid poliskåren i Boden;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen av-

ser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om anslag till Europarörelsens läroanstalt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 91, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1952/53 till Europarörelsens läroanstalt.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wistrand* och *Elmgren* (I: 8) och den andra inom andra kammaren av herrar *Edberg* och *Braconier* (II: 9), hade hemställts, att riksdagen ville besluta att till Collège d'Europe i Bruges lämna ett anslag av 13 000 kronor, vari inginge kostnaden för en svensk stipendiat vid läroanstalten.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 8 och II: 9 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr **LUNDGREN**: Herr talman! Det är ett ur ekonomisk synpunkt ringa men ur andra synpunkter viktigt ärende, som kammaren nu har att fatta ståndpunkt till. De flesta av ledamöterna i denna kammare är ense om vikten av att stärka sambandet mellan de europeiska stater, som är anslutna till europarörelsen. Upprättandet för två år sedan av den europeiska läroanstalten, också kallad Europarörelsens högskola, Collège d'Europe i Brügge, ligger helt i

Ang. lärlingsutbildningen inom muraryrket.

linje med europarörelsens strävanden att stimulera till fördjupad kontakt mellan människor i olika länder.

För några dagar sedan läste jag i en tidning en artikel av professor Johan Åkerman om denna Europarörelsens högskola, och vad jag nu har att anföra bygger i viss mån på de uppgifter, som återfinnes i denna artikel.

Europarörelsens högskolas uppgift anges vara att objektivt studera den europeiska unionens ekonomiska, politiska, juridiska, sociala och kulturella problem samt att skapa en elit av internationellt arbetande europeisk ungdom, som söker anställning inom diplomatin, de internationella organisationerna, politiken och journalistiken. Undervisningen faller inom tre stora grupper: historia av alla slag, den nutida ekonomiska och geografiska verkligheten samt rättsliga institutioner i komparativ framställning.

Undervisningen pågår under ett år, och varje studerande skall under den tid han deltar i undervisningen bevista minst två föreläsningar om dagen och minst två seminarier i veckan. Han skall också författa en uppsats av ungefär motsvarande omfång som fordras för en svensk kandidatexamen. Inträdesfordringarna kan sägas motsvara vår kandidatexamen, alltså ungefär licentiatexamen i andra länder, och så fordras det ju också, att vederbörande skall fullt behärska engelska och franska.

Det ömtåliga kapitlet är naturligtvis finansieringen. Den har hittills påvilat Belgien och staden Brügge. Belgien betalar 3 miljoner belgiska francs under de två första verksamhetsåren och har utfäst sig att fullfölja sitt stöd. Staden Brügge har ställt lokal till förfogande för verksamheten, och vissa andra europeiska stater har lämnat fasta anslag.

Motionärerna, herrar Wistrand och Elmgren, begär nu att även Sverige skall bidra till denna verksamhet med ett mycket blygsamt belopp, nämligen 13 000 kronor. Jag har svårt att förstå utskottets avstyrkande. Motiveringen är endast en hänvisning till riksdagens ståndpunkt förra året. Jag förstår myc-

ket väl, att det under nu angivna förhållanden är meningslöst att framställa något yrkande, men jag har, herr talman, icke velat underlåta att anföra dessa synpunkter, då jag har svårt att tänka mig, att inte riksdagen, om frågan blir aktuell ett annat år, skall kunna visa mera förståelse för detta mycket rimliga krav.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., i vad propositionen avser anordnande av förbättrade lokaler för domkapitlet i Växjö m. m. samt ombyggnad av domkapitelshuset i Västerås m. m.; och

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang lärlingsutbildningen inom muraryrket.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till främjande av lärlingsutbildning inom muraryrket m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Ang. lärlingsutbildningen inom muraryrket.

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 98 framlagda förslag, hemställt,

a) att riksdagen måtte till Främjande av lärlingsutbildning inom muraryrket m. m. för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kronor;

b) att motionen II: 518 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,

I motionen II: 518, av herrar *Lager* och *Senander*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utarbetandet av sådana bestämmelser för utbetalandet av ifrågavarande anslag, att detta helt tillfölle lärlingarna och murarlagen, som omhändertog utbildningen.

Herr NORLING: Herr talman! Jag delar den uppfattningen, att man måste från statens sida befrämja utbildningen av murare, då det befinnas att antalet murare är otillräckligt för byggnadsverksamheten och då detta förhållande bromsar byggandet icke minst av bostäder. Men naturligtvis bör denna utbildning i görligaste mån ske genom de lärlingsskolor för murare som finns och genom att man ökar platsantalet vid dessa skolor så att de kan utbilda flera lärlingar. Om utbildningen sker vid byggena, regleras ju lärlingslönerna där genom avtal, och det är murarlagen som då utbildar lärlingarna.

Jag förstår därför inte, att man här föreslår, att man skall skänka arbetsgivarna 900 kronor per lärling som utbildas inom firman eller företaget. Såvitt jag kan förstå kommer väl detta endast att innebära en uppmaning till arbetsgivarna att försöka anställa så många lärlingar som möjligt, men arbetsgivaren förlorar ju inte på att han anställer lärlingar, utan han får ju i stället draga nytta av detta genom att flera murare utbildas och byggnadsverksamheten kan ökas. Däremot anser jag, att om staten skall bidra för att stimulera utbildningen av murarlärlingar, bör man i första hand tillerkänna dessa medel till dem som utbilda lärlingarna, nämligen

murarlagen, och även till lärlingarna för att stimulera dem att utbilda sig till murare. På så sätt skulle det bli en stimulans på båda hållen för att få fram så många dugliga murare som möjligt.

Med utgångspunkt från dessa synpunkter har det också i andra kammaren väckts en motion nr 518, och i denna motion hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla om sådana bestämmelser för utbetalandet av dessa statsbidrag, att de helt tillfaller lärlingarna och murarlagen.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till denna motion, nr 518, i andra kammaren.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande vardera av de båda punkterna av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På därefter gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten a hemställt.

Vidkommande punkten b, yttrade nu vidare herr talmannen, hade endast yrkats, av herr *Norling*, att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen II: 518.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare enligt herr *Norlings* yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studielån med statlig kreditgaranti åt s. k. flyktingstudenter;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för

Ang. översyn av reglerna om frihetsberövande.

budgetåret 1951/52; i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till statens institut för folkhälsan jämte i ämnet väckta motioner;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av vissa yllevaror för sjukvårdsberedskapen och civilförsvaret;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor i samband med omläggning av föreningen Styrso kustsanatoriums verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till lindring i mindre bemidlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader; samt

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1952/53 till de statliga och statsunderstödda alkoholistanstalterna m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckt motion angående behandlingen i skattehänseende av upplåtelser av avverkningsrätter, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion angående anmälningsskyldighet för industriföretag rörande förestående inskränkningar i driften; samt

nr 16, i anledning av väckta motioner om åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om ratifikation av en år 1947 mellan vissa länder ingången konvention rörande skeppsmätning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets memorial nr 16, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 9 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal, dels ock i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt, såvitt angick första kammaren.

Ang. översyn av reglerna om frihetsberövande.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av gällande regler om frihetsberövande.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 306 i första kammaren av herr *Lindblom* m. fl. och nr 410 i andra kammaren av herr *Swedberg* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att en allmän översyn av i vårt land förefintliga regler om frihetsberövande måtte företagas med utgångspunkt från art. 5 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt att förslag till erforderliga lagändringar i syfte att bringa vår rätt på området i största möjliga överensstämmelse med konventionens krav måtte föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att

Ang. översyn av reglerna om frihetsberövande.

riksdagen i anledning av förevarande motioner ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående ett förbättrat förfarande vid administrativa frihetsberövanden.

Reservation hade anmälts av herr *Petersson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **PETTERSSON**: Herr talman! Jag har vid detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation, och jag skall något motivera varför jag vidtagit denna åtgärd.

Jag finner att utskottet har ansträngt sig mycket för att över huvud taget komma fram till sin anhållan om en utredning angående förbättrat förfarande vid administrativa frihetsberövanden, och det kan därför finnas skäl att säga några ord. År 1947 var denna fråga föremål för riksdagens behandling med anledning av motioner. Kravet på en allmän översyn avsågs då av riksdagen. År 1951 — och det är närmast det som åberopats i motionerna i år — antogs konventionen om de mänskliga rättigheterna. Då var endast en motion väckt, och när frågan behandlades här i kammaren yttrade motionären, professor Herlitz, att bristerna för all del inte var så stora.

På alla de områden det här kan vara fråga om har det emellertid förekommit utredningar eller pågår sådana. Utskottet omtalar att beträffande alkoholistvården finns ett förslag av 1946 års alkoholistvårdsutredning, angående barnavården finns förslag av 1948 års lösdriveriutredning, rörande försumliga försörjares arbetskyldighet finns utlåtande av socialvårdskommittén och i fråga om de psykiskt efterblivna föreligger ett utlåtande av 1951 års senneslövsutredning. På andra områden pågår utredningsarbeten, t. ex. beträffande omhändertagande enligt barnavårdslagen inom barnavårdskommittén, och där har det också sagts i direktiven att kommittén skall syssla med just det som motionärerna här har framhållit. Man säger nämligen i direktiven till denna barnavårdskommitté, att det är av särskild betydelse

att fullgoda garantier för rättssäkerheten föreligger vid frihetsberövanden som sker genom barnavårdande myndigheters försorg. I detta hänseende uppkommer frågan om de nuvarande barnavårdsnämnderna är organiserade på sådant sätt, att de i allo är väl skickade att inskrida även vid fall av grövre brottslighet från ett yngre klientels sida, heter det vidare i direktiven. — När det gäller omhändertagande av psykopater pågår utredning inom 1947 års psykopatvårdsutredning.

Det finns alltså dels förslag, dels utredningar i arbete beträffande just de spörsmål som motionärerna har ansett att man borde utreda. Nu är motionärerna inte tillfreds med dessa utredningar utan tänker sig att det skulle bli en särskild utredningskommitté tillsatt för att behandla detta speciella spörsmål vid sidan om — eller kanske vi skall säga över — alla dessa kommittéer. Att tänka sig — som utskottet säger — att denna nya kommitté inte skulle komma att inkräkta på redan arbetande kommittéers verksamhetsområden verkar för mig fullkomligt verklighetsfrämmande. Det måste väl närmast bli på det sättet, att de som nu är i arbete får avvakta att den nya kommittén blir färdig med sitt arbete.

För övrigt kan jag inte heller förstå hur man skall kunna få en utredning som spänner över hela detta fält och som skall kunna komma fram med förslag, vilka är likartade. Efter vad jag kan förstå måste det vara omöjligt därför att området är så skiftande. Beträffande ett omhändertagande t. ex. av barn för skyddsuppfostran kan inte samma regler förekomma som när det gäller ett omhändertagande av alkoholist. Och när det är fråga om frihetsberövande av helt medicinska skäl måste man väl arbeta efter andra grunder än när det är fråga om alkoholisterna. Så långt jag kan förstå måste man göra på samma sätt som man redan har gjort, nämligen specialisera sig på de särskilda områdena och där skaffa de instrument man behöver. Sedan blir det riksdagens sak när dessa förslag kommer fram att pröva om de

Ang. översyn av reglerna om frihetsberövande.

står i överensstämmelse med den konvention som vi antog 1951.

Vidare skulle jag kanske också säga att man bland annat åberopar ett yttrande av statsrådet och chefen för inrikesdepartementet i en till årets riksdag avgiven proposition angående anslag under landsstaten, nr 155, vari statsrådet förutskickar att frågan om administrativa frihetsberövanden över huvud taget torde komma att bli föremål för närmare övervägande. Det är riktigt att han säger så, men det är bara i en inskjuten sats. Statsrådet har tagit upp till behandling frågan om mödrahjälpsnämnderna skall inordnas under länsstyrelserna. Där för han ett allmänt resonemang, vari denna sats förekommer, och det slutar med att han för närvarande inte anser att han kan komma med ett förslag att inordna dem under länsstyrelserna. Jag tycker att det är att använda ett citat på ett sätt, som inte från början varit avsett.

Det tillkommer här en annan synpunkt. Alkoholistvårdsutredningen blev tillfrågad om den kunde anse sig — om vi skall använda det uttrycket — vara kompetent att avge förslag om regler, som man skulle kunna tillämpa vid ett administrativt frihetsberövande. I direktiven frågas det om dessa sakkunniga skulle kunna föreslå en för alkoholistvården lämplig ordning, vilken vid behov kunde utvidgas för motsvarande uppgifter i andra ifrågasvarande fall. I så fall skulle det hälsas med tillfredsställelse. Om det icke kunde ske, utan frågan borde lösas i ett större sammanhang, skulle dessa sakkunniga anmäla detta förhållande till Kungl. Maj:t. De sakkunniga gjorde ingen sådan anmälan. De kom i stället med ett förslag som nu ligger hos Kungl. Maj:t. Att det inte blivit prövat av riksdagen torde bero på att man avvaktat att 1944 års nykterhetskommitté skulle komma med ett utlåtande.

Om detta förslag skulle kunna vara tillämpligt på vissa andra områden har man ju redan haft en utredning om. Sålångt jag då kan förstå måste det också vara onödigt att tillsätta nya sakkunniga,

som alltså skulle överarbeta hela detta stora område.

Jag borde väl, kan man tycka, efter vad jag här har sagt ha kommit fram till ett yrkande om avslag på utskottets hemställan. Med hänsyn till att jag är ensam i hela utskottet tror jag mig dock inte kunna ställa ett avslagsyrkande med några som helst utsikter till framgång. Jag ställer därför inget yrkande i denna fråga.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! När jag nu tar upp en detalj i det föregående anförandet, nämligen alkoholistvårdsutredningen, vill jag påpeka att där framkom ett förslag till ny procedur beträffande formerna vid omhändertagande av alkoholister. Att detta förslag icke har framlagts för riksdagen beror, menar den föregående ärade talaren, på att man vill avvakta utredningen från nykterhetskommittén. Det är möjligt. Jag har för min del den uppfattningen, att det också berodde på att det kom fram motförslag som innehöll väsentligt andra principer beträffande formerna för omhändertagande.

Utskottet har inte behövt »anstränga sig» för att komma fram till klämman. Det finns väl få stora frågor, som har mött ett så pass enhälligt bifall från ett utskott som denna. Det sammanhänger helt enkelt med att en mycket viktig princip på rättsväsendets område — principen om rättsskydd åt medborgaren — under årtionden eller århundraden har varit eftersatt, beträffande dem som blir omhändertagna utanför domstolarnas verksamhetsområde.

Det är intressant att se hurusom det länge förekommit en strävan, låt mig säga under 150 år, att stärka rättsskyddet för medborgarna mot de faror som kan hota dem från domstolarnas och rättsväsendets sida. Detta sammanhänger kanske med att de medborgare som har något att säga till om har ansett att den enda fara för frihetsberövande, som hotar dem, är faran för straff. De sociala vårdåtgärder och de frihetsberövanden

Ang. översyn av reglerna om frihetsberövande.

som sedan vuxit fram inom socialvårdens ram har i de flesta fall avsett människor vilka har mycket liten möjlighet att göra sin röst hörd. De som har inflytande på lagstiftningen har inga personliga skäl att fråga sig vilka ingripanden som hotar t. ex. försumliga försörjare, lösdrivare eller alkoholister, av det skälet att de aldrig för egen del behöver räkna med några sådana risker.

Hela proceduren inför domstol, frågan om anhållande och häktning, frågan om vilka företeelser som är kriminaliserade och vilka reaktioner som skall följa, är mycket detaljerad och specificerad, men när det gäller de sociala vårdområdena kan frihetsberövanden försiggå utan att vederbörande har möjlighet att begagna sig av de två instrument, som nu anses vara själva kronan på det rättskydd som rättegångsbalken ger, nämligen muntligheten i förhandlingarna och tillgången till möjlighet att försvara sig inför dem som skall besluta i sådana ärenden samt att ha tillgång till ett ombud eller en försvarare. Detta område är eftersatt. Det har många gånger påpekats, 1947 även av andra lagutskottet, att här finns en hel del som behöver bättras på.

När nu motionärerna har hängt upp sin framställning på den omständigheten, att våra regler inte stämmer med konventionens bestämmelser om under vilka omständigheter man får beröra en person friheten, så är detta om jag så får säga den yttre, mera ytliga omständighet som har lett fram till förslaget att göra en total översyn över hela området. Området är stort och det kommer att bli en undersökning som antagligen tar rätt lång tid, men det är en undersökning som vi inte kan undandra oss. Lägg dock märke till att genom administrativa frihetsberövanden kan människor sättas in på anstalter under avsevärda tidrymder. En alkoholist kan ju hållas kvar på en anstalt i fyra år. En försumlig försörjare kan hållas där under ett år. En lösdrivare — även om ifrågasvarande lagstiftning numera kommer mer och mer ur bruk — har ju kunnat hållas på en anstalt i tre år. Om

man betänker, att den som hotas av böter eller fängelsestraff är tillförsäkrad mycket bestämda garantier för sin person och sina rättigheter, förstår man att det i fråga om administrativa frihetsberövanden i längden inte kan pågå såsom hittills.

Den utredning — eller översyn som det kallas i utskottets utlåtande — som nu föreslås, kommer visserligen att sträcka sig över områden, på vilka andra undersökningar samtidigt pågår, men det är omöjligt att låta dessa specialkommittéer syssla även med denna fråga. Den måste till en början tas upp rent principiellt.

Jag tror att det är ett mycket viktigt beslut som nu kommer att fattas, och jag kan lugna eventuellt oroliga med att i våra nordiska grannländer förefinnes samma strävanden. Där har man åtminstone på två områden kommit fram till lyckligare lösningar än vi kan peka på i vårt land.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! När man hör herr Göransson tala i denna sak, skulle man vara benägen att tro, att friheten i detta land verkligen vore hotad och att risken för att bli inspärerad utan laga skäl skulle vara mycket stor för snart sagt oss alla. Men de som en smula känner till de människor i vårt land, som blir föremål för dessa administrativa frihetsberövanden, vet ju att det praktiskt taget alltid är sådana människor som på ett eller annat sätt sedan länge har kvalificerat sig för ett dylikt omhändertagande. De fall när en läkare eller en länsstyrelse eller någon annan myndighet har gjort misstag är, så långt jag har kunnat följa dem såsom tidningsman under en mycket lång tid, så ytterst få, att jag är tämligen övertygad om att det kommer att bli ett motsvarande antal misstag vilken lagstiftning vi än får i detta land. När det gäller detta klientel ligger det i sakens natur att man inte kan undgå att göra misstag. Det är mycket vanligt att en sinnessjukläkare exempelvis bedömer en

Ang. översyn av reglerna om frihetsberövande.

sinnessjuk på ett sätt och att en annan bedömer honom på ett annat sätt. Men vilken av de båda läkarna som har rätt kan ju varken riksdagen eller någon enskild medborgare avgöra.

Emellertid är det nu, såsom herr Pettersson framhöll, på det sättet beträffande denna sak, att en hel del utredningar antingen är slutförda eller alltjämt pågår. I det mycket anmärkningsvärda uttalande som utskottet gör i sin motivering pekar utskottet icke på ett enda område, som icke täcks av redan avslutade utredningar eller av de pågående utredningarna. Utskottet kan inte påvisa att det finns något som helst område, som inte har blivit belyst eller beaktat.

Under sådana omständigheter och när regeringen för sin del har tillsatt en särskild besvärsutredning, som ju måste förutsättas komma att täcka över huvud taget allt, som kan tänkas återstå att täcka i detta fall, måste det väl ändå betraktas som en i högsta grad anmärkningsvärd överloppsgärning att nu tillsätta ytterligare en kommitté. Jag har inte på mycket länge sett ett utskottsutlåtande, vars motivering har varit till den grad krystad och svag som fallet är här, och jag kan inte komma ifrån det intrycket att utskottsmajoriteten helt enkelt har blivit omkullpratad.

Därför ber jag, herr talman, att få göra vad herr Pettersson inte gjorde, nämligen yrka avslag på utskottets förslag.

Herr VOUGT: Herr talman! Jag skall tillåta mig att säga några ord i denna fråga, eftersom jag, sedan jag — såsom kanske en del av kammarens ledamöter har sig bekant — tillträtt ett nytt ämbete i Malmö, fått att handlägga vissa frågor i samband med frihetsberövanden. Redan från början fann jag, att det hör till de svåraste frågor som en länschef får att handlägga, när han ställts inför fall då en nämnd inom något av de verksamhetsområden, där han är inkopplad, begär rätten att ingripa med ett frihetsberövande gentemot någon person. Det kan vara t. ex. ett fall av ungdomsbrotts-

lighet, eller det kan gälla en alkoholist eller ett omhändertagande enligt barnavårdslagen. Jag betraktar det som helt naturligt, att den som skall ha ansvaret för den allmänna gången av ärendenas behandling i en länsstyrelse skall följa dessa ärenden, och jag försöker följaktligen att så ofta som det är mig möjligt deltaga i de förhör som äger rum. Såvitt min erfarenhet gäller — och jag har ingen anledning att tro att den bara skulle avse några undantagsfall — nedlägger en länsstyrelses tjänstemän ett mycket ansvarsmedvetet arbete i detta sammanhang. Som jag sade nyss tycker jag själv, att man har ett mycket stort ansvar när man skall fatta beslut om ett frihetsberövande, och jag anser givetvis att jag då en sådan fråga underställes mig också skall veta, vilka möjligheter för en rättvis behandling av personen i fråga som står till buds med hänsyn till de anstalter där han kan tas in o. s. v. Därvidlag är vi ju för närvarande så illa utrustade, att man ibland tvekar att gå med på ett frihetsberövande, när man vet att ärendets fortsatta handläggning kanske inte kan bli sådan den borde vara just på grund av den sociala apparatens bristfälliga utbyggnad.

Nu begärde jag emellertid ordet för att säga, att jag inte tror att man skulle kunna nå bättre resultat med hänsyn till rättssäkerheten, därest strafflagberedningen fick sin framställning tillgodosedd, att fall av frihetsberövanden i stället skulle handläggas av domstol. I varje fall kan jag som det är för närvarande inte se hur det skall kunna gå. Det kan komma upp ett fall, där det gäller en alkoholist, som blir tagen på bar gärning vid hustrumisshandel eller något dylikt. Han måste omhändertas därför att han är livsfarlig för sin omgivning. Då kan ett sådant ärende hänskjutas till länsstyrelsen. Vi kan även sent en eftermiddag eller tidigt en morgon hålla ett förhör och fatta ståndpunkt. Sedan kan mycket snabbt den nämnd, som har begärt att få göra omhändertagandet, erhålla besked i saken. Jag kan inte förstå hur det skulle vara möjligt för domstolarna att på samma sätt och med mot-

Ang. översyn av reglerna om frihetsberövande.

svarande personlig kontakt handläggas ärendet så att rättssäkerheten blir tillgodosedd.

Jag kan mycket väl dela den tveksamhet som herr Nils Elowsson hyser inför förslaget att sätta i gång en ny stor utredning. Men jag tycker å andra sidan, att när frågan har kommit upp inför riksdagen och uppenbarligen på många håll tillmätts mycket stor vikt just med avseende på dess betydelse för rättssäkerheten, bör vi inte motsätta oss denna begäran om utredning. Jag kommer följaktligen för min del, herr talman, att rösta för utskottets förslag.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Om en alkoholist befinner sig vara farlig, kan han interimistiskt omhändertas av polismyndighet eller av länsstyrelse. Jag har hållit på i femton år med värden av alkoholister och känner rätt väl hur det går till. Men om man ordnar en annan procedur med domstolsinslag eller behandling inför domstol, utesluter väl inte detta ett liknande interimistiskt omhändertagande. Vi har ju brottslingar som tas på bar gärning. Inte släpps de! Inte är rättsväsendet förhindrat att ingripa mot dem! De anhålles, och sedan kan de häktas. Men de anhålles och häktas under former, som har utvecklats under en lång följd av år. Man har sett till att de har försvarare som kan bevaka deras rätt och som eventuellt kan få vara närvarande vid förhören. När det gäller en alkoholist skrivs det rapporter om honom och sedan skickas han kanske interimistiskt till alkoholistanstalt. Där får han ut hela klungan av papper och får skriftligen yttra sig, men han ser aldrig — eller i varje fall mycket sällan — den som fattar beslut om hans omhändertagande.

I fråga om lösdriveriet — den klassiska formen för administrativt frihetsberövande här i landet — har jag tidigare, när jag tjänstgjort ute på fängelserna, varit med om åtskilliga ådömanden av tvångsarbete. Nu håller hela denna lagstiftning på att sättas ur spel. Vi har visst i dag fyra manliga tvångsar-

betare allt som allt på Svartsjö tvångsarbetsanstalt. Tvångsarbetarna har nämligen absorberats av bl. a. sinnessjukhusen och alkoholistanstalterna. Det sätt på vilket dessa ärenden handlades på sin tid harmonierade inte med den stora försiktighet, som samhället visade gentemot dem som blivit beträdda med brott. Låt mig nu ta en aktuell utredning, psykopatutredningen, som också har till uppgift att undersöka huru man skall säkerställa att ingripandena på detta område sker så att rättssäkerhetens krav tillvaratas.

Jag har tidigare tillåtit mig säga — och jag säger det även i dag — att om vi tillåter ett administrativt frihetsberövande gentemot psykopaterna — som kan vara nästan vilka människor som helst — med de regler som gäller för andra administrativa frihetsberövanden, så kan psykopatvärden komma att bli en ny upplaga av det gamla tvångsarbetet som har varit föremål för en sådan dundrande kritik under tiotals år och som därför nu håller på att självdö.

Finns det någon i riksdagen som skulle vara hågad att göra avkall på de krav i fråga om rättssäkerhet som vi uppställt när det gäller dem som begått brott? Om myndigheterna administrativt kan handlägga alla de andra ärendena skickligt, med den största samvetsgrannhet o. s. v., kan vi då inte göra om rättegångsbalken i fråga om rättssäkerheten? Kan man inte ta bort en del av de garantier, som där ges, och förklara att de inte behövs, ty vi litar på ämbetsmännen? Jag tror inte att någon går med på det. Men om man på det straffprocessuella området behöver dessa garantier, kan jag inte begripa, varför man på de andra områdena, där det kan bli fråga om frihetsberövande under lång tid, skulle kunna undvara dem.

Nu vill jag inte alls påstå, herr Elowsson, att här skulle råda många och svåra missförhållanden. Jag vill bara säga att den ordning, som där gäller, inte stämmer med den som vi på andra områden anser vara naturlig, och inte stämmer med Europarådets konvention

Ang. översyn av reglerna om frihetsberövande.

om de mänskliga rättigheterna. Vi löper alltså, som det står i utskottets utlåtande, risken att en gång från en utomsvensk myndighet få mottaga erinringar för att vår lagstiftning på detta område inte står i samklang med vad som är internationellt godtaget. Det är dock en regel som är inarbetad — den har väl närmast engelskt ursprung — att envar, som berövas friheten, äger att inför domstol snabbt få lagligheten av åtgärden prövad. I England är det så, att vilken människa som helst, som berövas friheten, inom 24 timmar kan få den saken prövad av domstol — inte av administrativ myndighet. Nu fordrar man här att vi skall ändra vårt system i överensstämmelse därmed. Denna fordran är rimlig.

Herr **PETTERSSON**: Herr talman! Jag har en känsla av att diskussionen faktiskt har kommit att röra sig på sidan av vad det här gäller. Man kan nog hålla med om att allt inte är bra som det är, och detta framgår ju också av att det har tillsatts utredningar, som varit i arbete, och utredningar som ännu pågår. När det här talas om bristerna i det nuvarande systemet för omhändertagande av alkoholister, bör man inte bortse ifrån att det på Kungl. Maj:ts bord ligger ett förslag av 1946 års alkoholistvårdssakkunniga om hur man skall förfara i dessa mål. Och på samma sätt förhåller det sig när det gäller lösdrivarna. Alla de kommittéer, som nu arbetar, har enligt sina direktiv i uppgift att uppmärksamma frågan om det administrativa frihetsberövandet.

Om vi alltså är ense om att den nuvarande ordningen inte är riktigt tillfredsställande, återstår frågan, hur man snabbast skall kunna åstadkomma en ändring. Om vi nu skulle bifalla vad utskottet hemställt, måste det ju försvåra och förseña frågans lösning eftersom, såsom herr Göransson påpekar, denna utredning, som alltså skulle komma att stå över de andra utredningarna just när det gäller spörsmålet om tvångsförfarandet, kommer att ta mycket lång tid.

Då måste således det förslag, som ligger hos Kungl. Maj:t, bli vilande till dess den utredningen blivit färdig. Och de utredningar — psykopatvårdsutredningen, barnvårdskommittén o. s. v. — skulle alltså avvakta denna nya utredningsresultat. Det innebär att man skulle skjuta dessa frågor lösning långt in i framtiden.

Jag föreställer mig också att förhållandena vid omhändertaganden när det gäller minderåriga och när det gäller alkoholister inte kan vara alldeles likartade. Det är därför svårt att få till stånd enhetliga bestämmelser över hela fältet. Det måste väl därför ändå vara klokt att låta förhållandena på varje område utredas av sådana som är sakkunniga just på det. Givetvis bör utredningarna också gälla frågan om tvångsförfarandet. Om utskottets hemställda bifalles, skulle det emellertid för mig nära nog innebära att riksdagen förklarade att de utredningar, som Kungl. Maj:t tillsatt och som i vissa fall redan framlagt förslag i detta stycke, utredningar som i direktiven klart och tydligt har fått i uppgift att syssla med frågan om det administrativa frihetsberövandet, inte vore kompetenta. Det skulle utgöra ett direkt underkännande av dem.

När herr Elowsson nu framställt yrkande om avslag, ber jag därför att få ansluta mig till det.

Herr **ELOWSSON, NILS** (kort genmäle): Herr talman! Herr Göransson ifrågasatte i sin replik, om någon skulle vara hågad att pruta av på rättegångskravet enligt rättegångsbalken. Där slog han väl ändå in öppna dörrar, ty det är ju inte fråga om huruvida vissa människor skall tillförsäkras sin rätt eller ej; den rätten är vi tämligen överens om att de bör ha. Vad det är fråga om är, om vi skall ha en dubbel utredning. Skall vi först ha alla dessa kommittéer, som antingen är färdiga eller alltjämt arbetar, och över dem ställa ytterligare en utredning? Det är detta frågan gäller. Det är inte fråga om huruvida man skall undanhålla någon rätten till prövning av

Ang. översyn av reglerna om frihetsberövande.

frihetsberövande utan frågan är, om vi skall ha en dubbel utredning eller ej. Det är detta senare jag menar att första kammaren inte kan gå med på.

Herr BRANTING: Herr talman! Jag har inte haft tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling i första lagutskottet, men jag vill bara vid detta tillfälle tillkännage att jag kommer att rösta på utskottets förslag.

Jag tror till att börja med att det ligger mycket i vad herr Vougt yttrade nyss, nämligen att det skulle göra ett ganska egendomligt intryck, om den svenska riksdagen, så som denna sak nu ligger till, skulle gå *emot* den begärda utredningen. Herr Pettersson gjorde gällande, att samtliga de kommittéer, som bearbetar här ifrågakommande sociala ämnen, i sina direktiv har fått i uppgift att granska speciellt de administrativa frihetsberövandena. Jag har inte varit i tillfälle att kontrollera, om den uppgiften är alldeles riktig, men så mycket vill jag i alla fall påpeka, att när dessa kommittéer tillsattes, förelåg icke den svenska riksdagens godkännande av den internationella konvention, som nu är åberopad; de principiella synpunkter, som återfinnes i konventionen, fanns alltså inte då utvecklade.

Jag kan slutligen inte underlåta att säga, att jag många gånger som advokat haft en känsla av att det skulle varit lyckligt, när saken gällt administrativa förfoganden över människors frihet, om härvidlag stått till förfogande ett rättsförfarande parallellt med det gängse i samband med frihetsberövande efter brott. Herr Göransson har alldeles rätt när han framhåller att här tillämpas anmärkningsvärt olika förfaringsätt, och herr Göransson har också rätt i sitt påpekande av att det inte i dessa administrativa fall är fråga om frihetsberövanden under kortare tidsperioder — det kan ju för vederbörande gälla inspärrande under årtal.

Även om jag för all del är övertygad om att länsstyrelserna behandlar dessa

ärenden med all omsikt och största hänsynstagande till vederbörandes rätt och intressen, har jag personligen ändå åtskilliga gånger haft en stark förnimmelse av att just detta klientel varit i särskilt behov av det processuella stöd, som det skulle ha fått, om deras angelägenheter reglerats efter samma principer som när fråga är om anhållande och häktning för brott.

Jag vill därför, herr talman, för min del instämma i yrkandet om bifall till utskottets utlåtande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning i syfte att trygga ett fortsatt innehav av jordbruksegendomar inom samma familj eller släkt vid generationsväxlingarna; samt

Ang. höjning av militärpastorernas arvoden.

nr 19, i anledning av väckta motioner angående dels revision av lagstiftningen om epilepsi som äktenskapshinder, dels revision av giftermålsbalkens bestämmelser om förbud mot äktenskaps ingående med särskild hänsyn till föreskriften om fallandesjuka och dels utredning av frågan om vilka sjukdomstillstånd som vetenskapligt kunna rubriceras såsom äktenskapshinder, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg å de livräntor som utgå enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror, dels ock i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. höjning av militärpastorernas arvoden.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., såvitt propositionen hänvisats till behandling av lagutskott, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 29 februari 1952 dagtecknad proposition, nr 102, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden föreslagit riksdagen att med bifall till under särskilda med 1—7 betecknade punkter upptagna förslag fatta beslut på sätt i propositionen närmare angivits.

Under punkten 2 hade föreslagits, att riksdagen skulle godkänna vad departementschefen förordat rörande grunderna för militärpastorernas avlönande ur kyrkofonden, innebärande bland annat en av levnadskostnadernas stegring föranledd uppräknig av militärpastorernas arvoden.

Propositionen hade hänvisats, såvitt angick punkterna 6 och 7, till statsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott. I de delar propositionen hänvisats till lagutskott hade den behandlats av tredje lagutskottet.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat en inom första kammaren av herr *Mogård* m. fl. väckt motion, nr 42, i vilken hemställdes, att riksdagen måtte besluta godkänna sådan ändring av kungl. brevet den 7 mars 1947, att arvodesbeloppen för militärpastorerna förhöjdes med minst det belopp, som av försvarets personalvårdsnämnd föreslagits.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å motionen I: 42, bifalla Kungl. Maj:ts förvarande proposition, såvitt den hänvisats till behandling av lagutskott.

Reservation hade anförts av herrar *Björnberg*, *Stjärne* och *von Seth*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr BJÖRNBERG: Herr talman! De av utskottet tillstyrkta arvodeshöjningarna åt militärpastorerna står sannerligen inte i relation till penningvärdets fall. De nu utgående arvodena har tillämpats sedan 1939, och här föreslås en höjning med 10 procent, d. v. s. i bästa fall med 60 kronor per år. Departementschefen säger visserligen, att »med hänsyn till levnadskostnadernas stegring torde en viss uppräknig av militärpastorernas arvoden få anses skäligt», men man måste säga sig, att resultatet av denna uppräknig knappast är skäligt, det är snarare oskäligt lågt.

Nu säges det visserligen, att dessa höjningar har skett i anslutning till liknande arvodeshöjningar på andra håll, men jag tycker nog, att hänsyn borde ha tagits till den allt större omfattningen av militärpastorernas arbete. Jag tror för min del, att det blir mycket svårt att få dessa befattningar besatta med dugande prästmän. Försvarsväsendets personalvårdsnämnd har ju också frambållit, att det hittills mött mycket

Ang. arrendators underhållsskyldighet.

stora svårigheter på grund av de låga arvodena. Man har måst begära ingripanden från kyrkliga myndigheters sida för att få kvalificerade prästmän att söka lediga förordnanden. Det kommer tydligen inte att bli bättre, om utskottets förslag blir bifallet. Det förefaller mig tämligen klart, att om man skall kunna få en nöjaktig rekrytering av dessa tjänster, så måste tjänsterna förernas med skäliga arvoden.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan, med den ändring, såvitt angår grunderna för militärpastorernas arvoden, att riksdagen godkänner att dessa arvoden höjes till de belopp, som föreslagits av försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd.

I detta anförande instämde herr *Lundquist* och herr *Nilsson, Bror*.

Herr **LARSSON, NILS AUGUST**: Herr talman! Herr *Björnberg* anförde själva de skäl, som utskottet har fattat sitt beslut på, när han sade, att denna uppräknings av arvodena skett på samma sätt som för andra arvodestjänster. Huruvida just militärprästkjänsterna skulle vara mera arbetskrävande än andra arvodestjänster och därför värda en högre uppräknings, har inte utskottet kunna bedöma. Vi har därför funnit det klokast att följa Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende, varigenom alla arvodesbefattningar har blivit lönesatta på samma sätt.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Björnberg*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, såvitt anginge grunderna för militärpastorernas arvoden, att riksdagen skulle godkänna, att dessa arvoden höjdes till de belopp, som föreslagits av försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om beredande av ökade möjligheter för arrendatorer av kronojord att förvärva jakträtt å av dem innehavda egendommar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. arrendators underhållsskyldighet.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om visst förtydligande av 2 kap. 61 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 68 i första kammaren av herr *Falk* och nr 97 i andra kammaren av herr *Jansson* i Hällefors.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om förslag till sådan ändring i arrendelagen, att av lagtexten klart framginge vad som skulle förstås med mindre reparationer.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 68 och II: 97, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **FALK**: Herr talman! Riksdagen har att i samband med detta utskottsutlåtande behandla en mycket stor och viktig fråga. Det gäller ingenting mer och ingenting mindre än tolkningen av den sociala arrendelagen. När riksdagen 1943 antog den nuvarande lydelsen av arrendelagen, uttalades från en del håll farhågor för att bestämmelserna rörande arrendators underhållsskyldighet när det

Ang. arrendators underhållsskyldighet.

gäller byggnader skulle kunna bli föremål för en alltför vid tolkning. Det finns nämligen i lagen ingen klar definition av vad som menas med det underhåll, som åligger arrendatorn, alltså mindre reparationer, som är att anse som tillfällig lagning.

I de lagar, som har föregått den nuvarande lagen, nämligen den norrländska arrendelagen och den s. k. sociala arrendelagen, är emellertid dessa bestämmelser av precis samma ordalydelse som nu. Den kommitté, som utarbetade förslaget till den norrländska arrendelagen, uttalade, att den med mindre reparationer endast menade vad som var direkt utsagt — allt annat var större reparationer. Det utsades alltså, att arrendatorn skulle ersätta söndriga delar av eldstäder, trasiga fönsterrutor, smärre brister å golv- och väggbeklädnad.

Vid utarbetandet av sociala arrendelagen anslöt sig kommittén till norrländskommittén, och likadant gjorde 1936 års arrendeutredning, som har utarbetat förslag till nuvarande bestämmelser. Där är emellertid klart utsagt, att en arrendators underhållsskyldighet vad beträffar byggnad skall absolut begränsas till sådana mindre reparationer, som är att anse som tillfällig lagning.

1936 års arrendeutredning anslöt sig, som sagt, till vad norrländsutredningen uttalat och hänvisade till den praxis, som utvecklats inom de områden där dessa bestämmelser gällt. Denna praxis gav också vid handen, att arrendatorernas underhållsskyldighet var begränsad till mera tillfälliga lagningar.

Efter 1944, då de nya bestämmelserna kom att omfatta väsentligt nya och större områden, har emellertid tillämpningsramen betydligt vidgats. I den motion, nr 68, som här föreligger till behandling, har givits ett exempel på hur tillämpningen sker. Man ålägger arrendatorn praktiskt taget all underhållsskyldighet på byggnader. Man använder vid synförrättningar den s. k. slitningsprincipen, vilket innebär, att arrendatorn får betala slitning på väggar och golv, målning och allt annat under den period han arrenderar. Slitningen beräknas

med hänsyn till den kostnad och den livslängd, som varje sak kan anses ha. Arrendatorerna säger, att det inte har inträffat någon annan ändring i deras underhållsskyldighet med den nya arrendelagen, än att de numera inte påföres slitning av spåntak. Det är det enda de har sluppit undan.

Orsaken till att lagen tolkas på detta sätt synes vara, att vissa jordägarorganisationer kom överens om att vid lagens tillämpning formulera ett förslag till arrendekontrakt. I detta förslag uppräknas en mängd arbeten, som det skulle åligger arrendatorn att utföra, och när utredningsmannen Anderberg jämte Skarstedt och Ekberg utgav kommentaren till arrendelagen, råkade de referera detta avtal, som ingalunda var godkänt av några arrendatorer. De anförde det som exempel på arrendeavtal, men de säger också tydligt i kommentarerna, att utmärkande för begreppet mindre reparationer skall vara »arbetets karaktär av tillfällig lagning».

Nu har det ansetts, att sådana saker som kostnaden för slitning på ett golv, målning av hela lägenhetsytor och rödfärgning av hela byggnadsbeståndet, utan vidare kan påföras arrendatorerna, trots att man inte med bästa vilja i världen kan betrakta dessa arbeten som tillfälliga. I fråga om bostäder säger ju lagen, att jordägare skall överlämna bostaden i det skick hälsovårdsstadgan kräver och även hålla den i sådant skick. Det åligger arrendatorn endast att ersätta söndriga delar av eldstäder, trasiga fönsterrutor, bättra skadade partier av målning och laga trasiga tapeter och ingenting annat.

Utskottet konstaterar dessa förhållanden, men när i motionen hemställes om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till ett förtydligande av lagen, så att dessa missförhållanden kan undvikas, säger utskottet att det har inte funnit tillämpningen av lagen sådan, att det behövs någon ändring. Utskottet säger till och med att det finner att slitningsprincipen mycket väl kan användas; det finns ingenting särskilt att anmärka mot den.

Ang. arrendators underhållsskyldighet.

Jag anser det ganska förvånande, för det första att tredje lagutskottet har behandlat ett så pass viktigt och vittomfattande ämne som detta utan att ha remitterat det till vare sig arrendatorerna eller jordägarna och för det andra, att utskottet kan göra ett sådant uttalande som det gör i fråga om syneförfarandet. Utskottet säger att utredningen inte talat något om slitningsprincipen i samband med syn av den enkla anledningen att i fråga om sociala arrenden slitningsprincipen helt enkelt inte kan tillämpas, om synen skall ske lagligt. Det kan nämligen med slitningsprincipen inte fastställas vilka smärre reparationer som måste göras och som är att hänföra till tillfällig lagning. Detta är ett uttalande som jag absolut inte kan vare sig ansluta mig till eller förstå; jag förstår inte vilken motivering eller vilken tanke som här ligger bakom.

Utskottet säger vidare att det är svårt att i lagen uppräknas alla de smärre brister, som kräver reparationer vilka är att anse såsom tillfällig lagning. Det är visserligen sant. Men jag har talat med en hel del jurister om denna fråga, och de är av en annan mening. De påstår att det skulle gå utan någon större svårighet att i lagen göra en uppräknings av de väsentligaste av dessa brister och därigenom få en tydlig och klar anvisning om vilka arbeten, som det här är fråga om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen I: 68.

Häri instämde herr *Sten*.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! Vid behandlingen i tredje lagutskottet av denna fråga har det å ena sidan stått klart, att någon kritik av det sätt, på vilket domstolarna dömt, alltså det sätt, på vilket de tillämpat lagen, icke kan ifrågakomma. Det har å andra sidan stått klart, att vi har varit fullt berättigade att kritisera det rättsläge, som uppstått genom domarna, för att eventuellt få fram en ny lagstiftning. Ur denna synpunkt har motionerna varit föremål för en mycket ingående diskussion in-

om tredje lagutskottet. Vi har då kommit till det resultatet, att några vägande invändningar knappast kan riktas mot det rättsläge, som har uppstått genom domarna, alltså mot det resultat till vilket lagtillämpningen har kommit, och att det beträffande just slitningsprincipen för närvarande inte finns anledning att upptaga frågan om en reglering i lag av nämnda princip, utan att man bör avvakta den utveckling som kan komma i rättspraxis. Det är grunden för tredje lagutskottets uppfattning, om vilken uppfattning för övrigt lagutskottet varit så gott som enhälligt.

Herr **FALK**: Herr talman! Motionärerna åsyftar inte någon som helst ny tolkning av lagen. Vid förarbetena till den nuvarande lagen sades rent ut, att tillämpningen skulle ske efter den praxis som utvecklats. Men nu har det inträffat, att efter lagens tillkomst har det blivit en annan praxis än den som tidigare gällt. Det är det som vi reagerar emot.

När tredje lagutskottet säger att det inte kan riktas någon kritik mot resultatet av tillämpningen av lagstiftningen i det här aktuella fallet, måste jag säga att det förvånar mig ytterligare. Utskottet har haft synehandlingarna till påseende, och om utskottets ledamöter velat göra sig mödan att läsa igenom dem, hade de kunnat upptäcka, att det inträffat att arrendatorn i fråga om rödfärgning blivit påförd en brist. Rödfärgningen hade utförts det första året. Efter fem år fick han sig påförd en femtedel av kostnaderna för ny rödfärgning. Han blev också påförd kostnader för en ny källardörr, vilken kostnad enligt lagen skulle åvila jordägaren. Han gjorde denna källardörr, men efter fem år fick han betala för slitning av denna dörr, som han själv satt in. Denna tillämpning av lagen säger utskottet sig ingenting ha att invända emot.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**: Herr talman! Det län där jag bor är ett arrendelän, över 40 procent av jordbru-

karna är arrendatorer. Jag har därför med mycket stort intresse följt utvecklingen beträffande igenläggningen av jordbruken i mitt län. I det länet tror jag att jordbruken lägges igen i hastigare takt än i många andra län.

Jag har frågat mig, hur det kan komma sig. Det beror nog som regel på att då jordägarna väger arrendeinkomsterna mot kostnaderna, anser de sig inte längre ha råd att arrendera ut jordbruken, ty byggnads- och reparationskostnaderna har stigit så fantastiskt, att det lönar sig över huvud taget inte att sätta en gård i stånd i dessa tider. Man kan flertalet gårdar i länet för det belopp som det kostar att sätta byggnaderna i stånd.

Det är ur den synpunkten — herr Falk och andra som tror att man gör arrendatorerna en tjänst genom att kräva ytterligare lagstiftning till förmån för arrendatorerna — som man bör vara försiktig härvidlag. Jag tror att man kan göra arrendatorerna en björntjänst, om man går för långt i detta avseende.

Ägarna har redan reagerat, och jag beklagar att byggnadskostnaderna har stigit så högt nu, att man just därigenom får en kraftigare nedläggning av jordbruken i vårt land än som eljest skulle äga rum.

Herr talman! Detta är mitt motiv för att jag absolut vill stödja utskottet och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Då herr Falk, jag skulle nästan vilja säga så skarpt, hållit fram sitt omdöme i den här frågan, tillåter jag mig påpeka att bakom tredje lagutskottets, som jag nyss nämnde, nästan enhälliga utlåtande står det omdöme, som hyses av många jordbrukare, vilka sitter i tredje lagutskottet.

Herr FALK: Herr talman! Jag förstår herr andre vice talmannen och de ledamöter i utskottet vilka liksom han är jordägare. Men jag bestrider alltså lika bestämt att denna tolkning står i

Ang. arrendators underhållsskyldighet.

överensstämmelse med lagens anda och mening. Jag skulle också tro att herr andre vice talmannens beskrivning av nedläggningen av jordbruk i Södermanland och inom andra områden inte sammanhänger med arrendelagens bestämmelser, ty arrendelagen föreskriver tyvärr icke någon standard på byggnaderna. Underhåll som består i att vart tionde år rödfärga hus, laga slitna golv o. s. v. är nämligen inte av den storleksordningen, att det inverkar i detta fall. Det är andra omständigheter som gör att jordbruken läggs ned, och de läggs ned oberoende av arrendelagens bestämmelser.

Jag vill erinra en del av dem, som nu suttit i tredje lagutskottet och anslutit sig till denna tolkning, däribland ordföranden, att de var med i särskilda utskottet, när vi 1943 behandlade denna fråga. Vid den behandlingen ställde jag personligen den frågan över bordet: Kan t. ex. rödfärgning anses som mindre reparation? Jag fick följande enhälliga svar: Nej, det kan aldrig komma i fråga. Men några år senare har samma personer en helt annan mening.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Herr talman! Jag vill endast understryka för herr Falk att de synpunkter, som jag nyss utvecklade, grundar sig inte på att jag är jordägare utan på att jag är intresserad av att man inte skall fortsätta i den takt, som det nu sker, att lägga ned jordbruk och slopa arrendegårdar. Det är det som är mitt intresse, och det är ur den synpunkten som jag säger, att jag tror att det är klokt, att man låter som hittills jordägare och arrendatorer själva enas om en förnuftig tolkning av arrendelagen, och att man inte här lagstiftningsvägen försöker skärpa denna lag, så att nedläggningen av jordbruken går i allt hastigare takt. Herr Falk kunde ta reda på hur många jordbrukare det finns som i dag inte har något arrende, men det är mycket gott om folk som vill arrendera. Då skall man väl inte ytterligare försvåra för dem att få arrende.

Ang. vandringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen.

Herr FALK: Herr talman! Jag vill påpeka att jag inte har föreslagit någon ändring av lagen utan endast begärt ett förtydligande av den lag som redan finns. Motståndet mot att göra ett dylikt förtydligande bottnar enligt min mening i den underförstådda tanken, att man inte vill att lagen skall vara så klar och tydlig, att den inte kan misstolkas och missbrukas. Om herrarna inte har den inställningen, bör det väl vara ett allmänt intresse ur lagstiftningssynpunkt att få lagen så klar och tydlig som möjligt.

Inom parentes vill jag nämna att det i det av mig åsyftade fallet gäller en jordägare som är tandläkare i Linköping. Han har en skogsgård i Kisa på 15 tunnland med mycket dåliga byggnader.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om skärpta bestämmelser angående åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. vandringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 20 i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av vandringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 239 i första kammaren av herr *Karl Persson* och nr 416 i andra kammaren av herr *Boman* i Stafsund.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning och förslag till riksdagen om sådana åtgärder, att de fortsatta kraftverksbyggena inte medförde obotlig skada för landet och fiskarbefolkningen i fråga om lax- och ålfisket i våra älvar samt i havet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 239 och II: 416, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, KARL: Herr talman! Som motionär i denna fråga skall jag be att få säga några ord.

Utskottet skriver, att det »i högsta grad behjärtar syftet med motionerna». På ett annat ställe skriver utskottet, att »betydelsen och den allvarliga karaktären hos den i motionerna väckta frågan kan enligt utskottets mening icke nog understrykas». Utskottets hela motivering är så positiv, att den logiskt sett bort leda fram till ett tillstyrkande av motionen och en skrivelse till Kungl. Maj:t. När utskottet ändock avstår från att yrka direkt bifall till motionen, tycks det lita till att den halvofficiella vandringsfiskutredningen skall få tillräckliga resurser för att dess forskningsverksamhet skall leda till goda resultat samt att 1945 års vattenlagssakkunnigas förslag till ändring i vattenlagen i syfte att bättre tillgodose fiskets intresse vid kraftverksbyggen i vattendragen skall av Kungl. Maj:t bli föremål för proposition till riksdagen. Detta är nog gott och väl, men vad som skall göras bör göras fort, om inte obotlig skada för vandringsfiskeriet och därmed hela fiskerieringen skall ske. Det finns ett ordspråk som säger, att medan gräset växer, dör kon.

Jag är inte motståndare till att våra vattenfall utbyggs, vilket ju är av högsta betydelse för vårt land, men så mycket bör väl ändå kraftverksintresset dela med sig, att de mest, för att inte säga sist återstående laxproducerande älvar-

Ang. vandringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen.

na antingen undantas från utbyggnad eller att tillräckligt dimensionerade laxtrappor anordnas och tillräckligt vatten påsläpps, så att laxen verkligen kan komma upp till lekplatserna och att laxynglet och även ålen kan komma tillbaka ut i havet utan att förstöras i turbinerna. Vad som i allra högsta grad aktualiserat denna fråga är den nyligen beslutade utbyggnaden i Indalsälven och det planerade kraftverksbygget i Mörrumsån.

En snabbutredning och en inventering och samordning av de berörda kraftverks- och fiskarintressena är här synnerligen angelägen. Jag tror inte att det här är fråga om antingen kraftverk eller fiske, utan det är nog fråga om både det ena och det andra. Om kraftverksbyggen genom åtgärder till fiskets skydd skulle bli något dyrare och förläggas till fall som inte är fullt så lättutbyggda, så representerar fiskintressena så stora summor och berör både vår folkförsörjning och så stora befolkningsgrupper, att en sådan större kostnad bör kunna bäras.

Jag förstår nog att det är svårare och kostsammare med utbyggnad av fiskvägar vid de moderna kraftverksbyggena med sambyggnad av längre fallsträckor, men det stora industrilandet USA har kunnat lösa frågan. Där har man t. o. m. enligt uppgift anlagt fiskvägar förbi fallen i form av glastuber, vilka även blivit en attraktion för turisterna, då dessa genom glaset kan se fiskens gång upp och ned förbi kraftverken.

Försök pågår för närvarande med konstlad uppfödning av laxyngel vid vissa åmynningar, men ingen vet ännu, om detta kan ge något resultat. Om det än är bevisat att det är biologiskt möjligt, så är det alls inte säkert att det ger något resultat för fisket eller att det ger så stort resultat att det är ekonomiskt lönande. Detta är väl ytterligare ett motiv för att laxens naturliga lekplatser samt laxens och även ålynglets vägar upp till dessa samt laxynglets och ålens återväg till havet inte får raseras genom kraftverksbyggen i de sista laxproducerande älvarna, utan att tillräckliga åtgärder för bevarande av dessa fiskslags fortplantningsmöjligheter säkerställes.

Herr talman! Detta var några synpunkter på frågan. Eftersom utskottet har skrivit så starkt och positivt, skall jag avstå från att framställa något yrkande. Jag har endast velat peka på frågans oerhört stora betydelse för de berörda folkgrupperna. Jag hoppas att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i de av utskottet förordade riktningarna.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag vill bara stryka under, att den omständigheten att utskottet inte har föreslagit en skrivelse beror på att frågan redan är föremål för Kungl. Maj:ts bedömning. I dylika fall brukar ju enligt praxis riksdagen icke besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag vill emellertid också fästa uppmärksamheten på att utskottet, såsom framgår av utlåtandet, varit mycket positivt inställt i denna fråga.

Herr HÄLLGREN: Herr talman! Jag kan i mycket om inte i allt instämma i vad motionären anför. På det blekingska fiskeskråets vägnar måste jag säga, att det skulle vara till obotlig skada för laxfisket i Östersjön och medföra stora svårigheter för denna fiskarbefolkning att i framtiden utöva sin näring och försörja sig, om det planerade kraftverksbygget i Mörrumsån kommer till stånd. Jag kan dock icke bortse ifrån att detta ärende för närvarande ligger under behandling hos Söderbygdens vattendomstol och att utbyggnaden i Mörrumsån avstyrkts av fiskeristyrelsen, varför sålunda intet ingripande från riksdagens sida här för närvarande kan ske. En annan sak är att man givetvis bör sörja för att de i motionerna och även i någon mån i utskottets utlåtande framhålla synpunkterna i framtiden beaktas i större utsträckning än vad som hittills skett.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att försälja fast egendom.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

I en till riksdagen den 14 mars 1952 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 157, hade Kungl. Maj:t under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag gjort framställning om medgivande för Kungl. Maj:t att under budgetåret 1952/53 enligt närmare angivna grunder utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning m. m. av viss kronan eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebar bland annat, att värdegränsen för de fastigheter, som finge försäljas utan riksdagens samtycke, höjdes från 40 000 kronor till 70 000 kronor. Samtidigt hade förordats en i stort sett motsvarande förskjutning i omfattningen av Kungl. Maj:ts nuvarande befogenhet att delegera försäljningsrätten till underordnad myndighet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning,

a) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1952/53 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, såframt taxeringsvärdet å egendomen uppginge till högst 50 000 kronor eller, där taxeringsvärde icke vore åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppginge till högst nämnda belopp, och i huvudsaklig överensstämmelse med i förevarande proposition angivna riktlinjer föreskriva de former och villkor, under vilka försäljningarna skulle äga rum, med rätt för Kungl. Maj:t att, där så befundes lämpligt, åt central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av egendom,

vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstege 20 000 kronor, respektive åt länsstyrelse, såvitt anginge allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstege 10 000 kronor.

b) förklara, att vad sålunda medgivits rörande försäljning av kronan tillhörig fast egendom skulle gälla jämväl beträffande byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av sådan egendom ävensom beträffande avstående utan ersättning av kronomark, som erfordrades till järnväg eller allmän väg, därvid dock rätten att besluta om dylikt avstående finge av Kungl. Maj:t överlämnas till central förvaltningsmyndighet endast i avseende å obebbyggt område av högst 5 hektars yta eller 3 000 kronors värde;

c) uttala att, oavsett de sålunda lämnade medgivandena, i författning eller eljest i särskild ordning meddelade föreskrifter angående rätt för Kungl. Maj:t eller förvaltningsmyndighet att försälja, byta eller under åborätt eller tomträtt upplåta kronan tillhörig fast egendom alljämt skulle gälla.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herr *Bror Nilsson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka de i förevarande proposition framlagda förslagen i oförändrat skick samt att utskottet därför bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla propositionen.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Jordbruksutskottet har inte velat ge Kungl. Maj:t den befogenhet, som Kungl. Maj:t har begärt, att få försälja kronoegendomar med ett taxeringsvärde av högst 70 000 kronor utan att dessförinnan höra riksdagen. Denna gräns har tidigare varit satt vid 40 000 kronor, men Kungl. Maj:t har ansett att det med hänsyn till den fortgående stegringen av jordbruksfastigheternas taxeringsvärde skulle innebära en inskränkning i Kungl. Maj:ts rätt att ha kvar den gamla gränsen vid 40 000 kronor, varför man begärt att gränsen skall höjas till 70 000 kronor. Utskottet menar att det skulle vara att gå för långt att ge Kungl. Maj:t denna befogenhet och har därför stan-

Ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att försälja fast egendom.

nat vid ett taxeringsvärde av högst 50 000 kronor.

Jag anser att riksdagen bör ge Kungl. Maj:t det av Kungl. Maj:t begärda tillståndet. Statsrevisorerna har under fjolåret sysslat med kronoegendomarnas lönsamhet ur statens synpunkt och därvid funnit denna vara mycket dålig. Under fem år har statens domäner inte gett något som helst tillskott till statskassan utan tvärtom endast krävt pengar. Sista året åsamkade dessa kronoegendomar staten en förlust av 2,5 miljoner kronor. Statsrevisorerna anser därför — deras berättelse kommer väl snart att behandlas av statsutskottet och sedan föreligga på kammarens bord — att det vore bättre att söka få till stånd en forcerad försäljning av de mindre kronoegendomarna. Det vore uppenbarligen ekonomiskt sett bättre för staten att försälja dessa mindre egendomar än att ha kvar dem och förlora så mycket pengar som nu är fallet. Staten kan väl inte gärna hålla på med att på dessa jordegendomar förlora 2,5 miljoner kronor om året. Riksdagen borde därför enligt min mening icke lägga några som helst stenar i vägen för Kungl. Maj:t när det gäller att försälja mindre kronoegendomar till arrendatorer eller andra spekulanter. Jag anser att utskottet borde ha förordat den föreliggande propositionen och att riksdagen bör bifalla densamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som jag har fogat till utskottets utlåtande och som innebär bifall till Kungl. Maj:ts proposition oförändrad.

Herr ANDERBERG: Herr talman! Denna fråga har varit föremål för behandling av riksdagen vid ett par tidigare tillfällen, bl. a. vid 1942 och 1948 års riksdagar, varvid riksdagen fattat beslut av ungefär samma innebörd som det utskottet i dag föreslår.

Jag skall inte ingå på något bemötande av vad herr Nilsson nyss anförde beträffande lönsamheten hos kronans egendom. Den saken har utskottet inte yttrat sig om, utan den frågan får bedömas i annat sammanhang. Här gäller

det huruvida riksdagen skall frånsäga sig rätten att i varje särskilt fall pröva framkomna förslag om försäljning av kronans fasta egendomar och därmed sammanhängande frågor. Alla vet vi ju att det vid flera tillfällen förekommit rätt livliga diskussioner om den riktiga värderingen av olika kronoegendomar. Meningarna har ofta varit mycket delade framför allt beroende på de stora prisfluktuationerna under senare år. Utskottet har därför ansett att riksdagen icke bör lämna ifrån sig rätten att yttra sig i varje särskilt fall över dessa försäljningsärenden.

Utskottet har varit så gott som enhälligt om sitt förslag. Jag vill dock erinra om att det reservationsvis yrkats, dels att man skulle bibehålla det gamla beloppet, 40 000 kronor, och dels av herr Bror Nilsson i hans reservation att Kungl. Maj:ts proposition skall bifallas oförändrad. Utskottet majoritet har enat sig om att höja bemyndigandet till ett beskattningsvärde av högst 50 000 kronor mot tidigare gällande 40 000 kronor. Detta beror på att taxeringsvärdena gått upp. Det är klart att man härigenom inte täcker den hela stegringen, men vi har inte velat att riksdagen skulle lämna ifrån sig granskningsrätten. Detta är orsaken till att utskottet kommit till det resultat som här föreligger.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. statens avdikningsanslag.

Herr *Nilsson, Bror*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan, såvitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Bror*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 37.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 17, angående upprättade förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 18, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 19, med anledning av Kungl.

Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.**Ang. statens avdikningsanslag.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att medgiva, att under budgetåret 1952/53 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa 3 000 000 kronor samt att till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 74 av herr *Näslund* m. fl. samt II: 75, likalydande, av herr *Stjärne* m. fl., i vilka motioner hemställts, att från statens avdikningsanslag måtte beviljas statsbidrag å tillhopa 4 000 000 kronor samt att till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag måtte anvisas ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor;

2) I: 171 av herr *Andersson, Lars*, m. fl. samt II: 219, likalydande, av herr *Hansson* i Skegrie m. fl. vari yrkats, att riksdagen måtte besluta, att de av 1951 års riksdag vidtagna ändringarna i bidragsgrunderna för den statliga torrlägningsverksamheten icke skulle gälla beträffande sådana torrlägningsföretag, vilka projekterats och kostnadsberäknats enligt de tidigare bestämmelserna.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 74 och II: 75 i vad de skilde sig från denna framställning

a) medgiva, att under budgetåret 1952/53 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa 3 000 000 kronor;

b) till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag å riksstaten för budget-

Om åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

året 1952/53 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor;

II. med anledning av motionerna I: 171 och II: 219 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad utskottet anfört, låta företaga en översyn av gällande bestämmelser om statligt stöd till torrlägningsverksamheten samt vidtaga de författningsändringar, vartill denna översyn kunde föranleda.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än utskottet, men jag har begärt ordet med anledning av utskottets motivering. Skrivsättet är nämligen sådant, att det skulle kunna uppstå tvist om vad utskottet menar. Jag har emellertid frågat utskottsledamöter hur man skall tyda motiveringen och önskar endast i protokollet få denna tydning fastslagen. Utskottsledamöterna har sagt att det till och med är självklart hur uttalandet skall tydas.

Man har sålunda enligt de upplysningar, som jag har fått, varit fullständigt enig i utskottet om innebörden av vad som står i andra stycket på s. 5 i utskottets utlåtande. Vad som står i stycket före skulle således inte innebära något undantag beträffande önskemålet om översynen, utan samtliga de ärenden, som från början handlagts av lantbruksstyrelsen, skall innefattas i översynen, även om lantbruksstyrelsen under sista budgetåret överlämnat de mindre kostsamma ärendena till lantbruksnämnderna för avgörande.

Då alltså alla de ärenden, som från början inkommit till lantbruksstyrelsen, enligt utskottet — och utskottets ledamöter säger alltså att detta är självklart — skall komma i åtnjutande av den undersökning, som skulle möjliggöra att från behovsprövning undantaga de torrlägningsföretag, för vilka svårigheter uppstått till följd av de nya bidragsbestämmelsernas införande, yrkar även jag, herr förste vice talman, bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Bidrag till jordbrukets rationalisering samt till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti jämte i ämnet väckta motioner;

nr 21, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inköp av maskiner för torrlägningsverksamheten;

nr 22, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 23, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om fortsatt disposition av det för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget till Understöd åt fiskare jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

Föredrogos ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om upprättande av en plan över erforderliga åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 326, hade herr Cassel m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter erforderlig samordning av de utredningar, som vore av betydelse för problemet om landsbygdens avfolkning,

Om åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

ville snarast möjligt låta upprätta en plan, utvisande vilka åtgärder som borde vidtagas för att dämpa denna befolkningsrörelse samt den ordning, efter vilken dessa åtgärder med hänsyn till angelägenhetsgraden och till våra ekonomiska resurser borde vidtagas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motion I: 326 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Lundqvist*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att första kammaren för sin del måtte i anledning av motionen besluta skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t med anhållan om översyn och samordnande av verkställda eller pågående utredningar, som berörde landsbygdens avfolkning och därmed sammanhängande problem, i syfte att därigenom snarast möjligt erhålla en plan, utvisande i vilken ordning erforderliga åtgärder mot denna befolkningsrörelse borde vidtagas med hänsyn till deras angelägenhetsgrad, ävensom om framläggande snarast möjligt av förslag till sådana åtgärder på området, som i första hand måste komma till utförande;

2) av herr *Weiland*, som ansett, att utskottets utlåtande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter erforderlig samordning av de utredningar, som vore av betydelse för problemet om landsbygdens avfolkning, ville snarast möjligt låta upprätta en plan, utvisande vilka åtgärder som borde vidtagas för att dämpa denna befolkningsrörelse samt den ordning, efter vilken dessa åtgärder med hänsyn till angelägenhetsgraden och till våra ekonomiska resurser borde vidtagas.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Flykten från landsbygden har ju pågått under en mycket lång följd av år. Att detta till

en del beror på en naturlig rationalisering av jordbruket är väl alla ense om. Flykten har emellertid inte stannat därvid. Befolkningens avtunning har skett även på andra områden och även av andra orsaker vad jordbruket beträffar. Frågan om landsbygdens avfolkning har därför blivit ett synnerligen allvarligt samhällsproblem.

För att något närmare belysa vad frågan gäller och vad som kan och bör från det allmännas sida göras, om man vill komma till rätta med detta för vårt folks framtida ekonomiska och sociala liv betydelsefulla problem, skulle jag vilja framhålla några kompletterande synpunkter utöver vad i reservationen sagts.

Att jordbruksnäringens lönsamhet här spelar en avgörande roll är självfallet liksom också, att den allmänna standarden på landsbygden bör göras mera likvärdig med städernas och de större tätorternas.

Rationaliseringen inom jordbruket är helt naturligt nödvändig. Det gäller emellertid att denna icke leder fram till alltför stark uttunning av hela landsbygdsbefolkningen. Den arbetskraft, som kan och bör lösgöras från jordbruket, bör om möjligt på annat ekonomiskt sätt sysselsättas kvar på landsbygden. Av den anledningen är det angeläget att jordbruksrationaliseringen kompletteras med en sådan aktiv landsbygdspolitik över huvud taget, att den lediga arbetskraften kan behållas och beredas tillfredsställande sysselsättningsmöjligheter inom bygden eller inom med denna direkt förbunden tätort.

Huvudsyftet för en sådan aktiv landsbygdspolitik bör vara att ute på landsbygden skapa förutsättningar för ungefär samma levnadsstandard som städer och större tätorter kan erbjuda.

En avgörande förutsättning för att dessa för landsbygden väsentliga frågor skall kunna lösas är bland annat goda, någorlunda billiga kommunikationer av olika slag, inklusive post och telefon och varudistribution, goda och bekväma skolförhållanden, betryggande elförsörjning till hygglig kostnad samt också helt naturligt vatten- och avloppsfrågornas till-

Om åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

fredsställande ordnande. Det fordras alltså genom statsmakternas medverkan en allmän upprustning av landsbygden.

Inte minst beträffande bostadspolitiken kräves en radikal ändring av hittills följda riktlinjer från det allmännas sida, allt i syfte att på detta område minska standardskillnaden mellan stad och land. Det gäller även att väsentligt öka möjligheterna till nya bostadsbyggen just ute på landsbygden.

Jag ber att få erinra om att vi inom Stockholms län genom landstingets eget initiativ sedan några år tillbaka driver särskild verksamhet för att söka stoppa upp den avflyttning från länets landsbygd, särskilt Roslagen, vilken tyvärr här redan fortskridit mycket långt. Det har därvid glädjande nog visat sig, att relativt mycket kunnat och kan uppnås genom intim samverkan mellan å ena sidan det närings- och kommunikationsråd, som landstinget för ändamålet tillsatt, och å andra sidan olika kommuner och statliga myndigheter eller organ. För att kunna komma nämnvärt längre än som hittills skett, måste emellertid bostadsbehovet tillgodoses på ett helt annat och mera tillfredsställande sätt än som hittills kunnat ske på grund av gällande byggnadsregleringar, statliga bostadsdirektiv m. m.

Erfarenheterna från vår verksamhet i Stockholms län har visat att, om arbetstillfälle förekommit och bostad i samband därmed kunnat erbjudas, det icke förefunnits någon som helst svårighet att förvärva erforderlig arbetskraft. De nuvarande proportionerna mellan kvoterna på landsbygden och i de större tätorterna omöjliggör eller försvårar i varje fall avsevärt en differentiering av näringslivet på landsbygden. Som exempel kan nämnas, att landskommunerna inom hela Stockholms län förra året tillsammans hade ca 330 bostadslägenheter i kvottilldelning, vilket, fördelat per kommun, betyder ca 2 å 3 lägenheter.

En svårighet i samband med åstadkommandet av nya bostäder på landsbygden är vidare, att hyrorna i allmänhet blir alltför höga i förhållande till inkomstnivån, som där ju är genomgå-

ende lägre. Effektiva åtgärder borde därför vidtagas för att förbilliga produktionen av goda bostäder på landsbygden.

Jag vill också understryka nackdelarna av att möjligheterna för mindre företagare att få lån i sin rörelse för närvarande i allmänhet är alltför starkt begränsade. Detta har i många fall medfört, att en önskvärd och välmotiverad utveckling av landsbygdens näringsliv icke kunnat komma till stånd.

Jag har med det nu anförda endast velat i korthet något närmare belysa dels hur viktigt det är att avfolkningen av landsbygden inte får ohämmt fortskrida, dels också att det med en rätt inställning från såväl statliga som kommunala myndigheters och organs sida finns stora möjligheter att få kurvan att vända och att stoppa upp den ur många synpunkter olyckliga strömmen av arbetskraft från landet till städerna.

Jag är för min del glad över den relativt välvilliga och förstående inställning till detta viktiga problem och till den föreliggande motionen, som utskottets majoritet visat. Jag kan emellertid inte förstå, att tillkomsten av den nu framlagda propositionen nr 127 angående omorganisationen av arbetsmarknadsstyrelsen skulle kunna ge den samordning av alla olika utredningar, som har företagits under en följd av år eller eventuellt ännu är i gång på detta område, ännu mindre hur denna proposition över huvud taget skulle kunna möjliggöra den överblick över hela fältet som erfordras för upprättande av nödiga planer, utvisande i vilken ordning olika åtgärder med hänsyn till angelägenhetsgraden och våra ekonomiska resurser bör vidtagas. Om man vill nå syftet med den väckta motionen, räcker det förvisso inte med den organisatoriska ändring, som är föreslagen i denna proposition.

Jag beklagar därför, att utskottet stannat vid vad man måste kalla en halvmesyr när det gäller att komma till rätta med frågan. Jag beklagar delta så mycket mera som en stabil landsbygdsbefolkning betyder en värdefull stabilitet även i sysselsättningsfrågan. En till stä-

Om åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

derna alltmera koncentrerad befolkning betyder, förutom många andra allvarliga olägenheter i olika avseenden, däremot väsentligt ökade sysselsättningssvårigheter vid inträffande krissituationer.

Jag skall inte nu fördjupa mig vidare i problemet, utan med vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr WEILAND: Herr talman! Utskottet har i sitt utlåtande över motionen bl. a. framhållit, att den fortgående befolkningsomflyttningen från landsbygden till städer och större tätorter medför synnerligen komplicerade och svårbemästrade socialpolitiska och ekonomiska problem. Jag tror att vi alla är överens på den punkten, och under sådana förhållanden borde vi också vara ense om att något, ja mycket, behöver göras för att hindra denna omflyttning.

Litet längre fram i utlåtandet säger utskottet, att statsmakterna har haft sin uppmärksamhet riktad på förhållandet sedan lång tid tillbaka, ehuru icke hittills någon enhetlig plan för vidtagande av åtgärder fastställts. Går vi ett stycke längre fram i yttrandet, finner vi att utskottet ändå anser sig ha reda på vad som borde göras för att få en ändring till stånd: »Enligt utskottets mening är skapandet av likvärdiga inkomstmöjligheter, arbets- och levnadsförhållanden i tätorter och på landsbygden det effektivaste sättet att hejda en icke önskvärd befolkningsomflyttning.» Man är alltså på det klara med att levnadsförhållandena på landsbygden inte är likvärdiga med tätorternas och städernas. En ändring behöver med andra ord ske på sådant sätt, att förhållandena blir lika goda. Om det skedde, tror man att omflyttningen skulle komma att upphöra. Kunde man tänka sig att till och med komma så långt, att förhållandena på landsbygden bleve bättre än i städerna, så undrar jag om inte strömmen rent av skulle vända sig på en enda gång. Därhän tror naturligtvis ingen att man kan komma, men vi anser i alla fall för vår

del att åtskilligt skulle kunna göras för en ändring till det bättre på detta område. Frågan gäller bara, om man vill ta till de åtgärder som behövs.

Jag skall inte fortsätta debatten längre, herr talman, utan ber att med det sagda få yrka bifall till min reservation.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Herr Weiland tyckte att man borde vara ense om att något behöver göras, och det tror jag faktiskt att vi är, även om utskottets ledamöter inte har kunnat komma på en och samma linje. Det är för övrigt märkligt, att inte ens högerns och folkpartiets representanter lyckats ena sig utan gått fram med var sin reservation. Vad folkpartiet beträffar, har ju en av dess bägge ledamöter i utskottet anslutit sig till majoriteten och står alltså på utskottets linje.

Såvitt jag har förstått reservationerna rätt, skulle ett bifall till dem nödvändiggöra en ny utredning. Man vill ha en samordning och planering, och det tycks framgå av motiveringar och klämmar att ytterligare en utredning skulle erfordras, något som ju kunde skjutas lösningen av dessa frågor ännu längre in i framtiden.

Jag vill erinra om att riksdagen vid upprepade tillfällen har skrivit till Kungl. Maj:t i denna fråga. Vad beträffar mitt parti, bondeförbundet, så har vi ju bidraget med en hel rad motioner vid tidigare riksdagar. Att vi inte motionerat i år beror på att frågan nu faktiskt har kommit i ett annat läge.

De riksdagsskrivelser, som tid efter annan avlåtits i frågan, har till sist i huvudsak hamnat hos utredningen rörande näringslivets lokalisering, som avgav sitt betänkande i januari 1951. Resultatet har i år blivit, att Kungl. Maj:t i proposition nr 127 realiserat en del av vad denna utredning föreslagit i frågan. En första början göres genom att man inrättar en särskild avdelning inom arbetsmarknadsstyrelsen för att handlägga sådana frågor rörande näringslivets lokalisering, som aktualiserats av utredningen.

Om åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

Vi har inom utskottsmajoriteten ansett, att man just nu inte kommer längre utan får nöja sig med detta och avvakta resultatet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr CASSEL: Herr talman! Jag skall inte ta upp kammarens tid med att här söka gå igenom den långa rad av olika problem och skilda aspekter, som frågan om landsbygdens höjande i socialt och ekonomiskt avseende till paritet med städer och tätorter innefattar. Vi tycks alla vara glädjande eniga om att här behöver göras betydande insatser på en rad skilda områden.

Meningarna bryter sig bara på en enda punkt: Skall vi här, som utskottsmajoriteten tycks vilja förorda, gå på i ullstrumporna och se vart det bär? Eller bör vi först sätta oss ned ett ögonblick och fundera över hur problemets olika sidor lämpligast skall kunna angripas och hur det ena intresset skall vägas mot det andra? Hur stark viljan att hjälpa upp landsbygden än är och i framtiden kan komma att bli, så måste vi naturligen alltid räkna med att våra resurser och möjligheter att satsa pengar och arbetskraft blir begränsade och kommer att framstå som rätt otillräckliga i förhållande till de väldiga uppgifter och behov, som det här gäller att tillgodose.

I en sådan situation ligger det såvitt jag förstår i öppen dag att statsmakterna, om de vill angripa frågan rationellt, måste göra upp en ordentlig plan för sitt handlande. En enskild man, som övertar en något förfallen gård, måste gå till väga på precis samma sätt. Hans inkomster och hans krafter räcker inte till för att ta allting på en gång, utan han måste tänka över i vilken ordning han skall ta sina uppgifter. Han måste göra klart för sig vilka åtgärder som är ofrånkomligen nödvändiga till att börja med och vad man till nöds kan vänta med.

Nu gäller det ett mycket större problem. Det gäller upprustningen av hela vår landsbygd. Men där måste statsmak-

terna gå fram precis på samma sätt som den enskilda jordbrukaren gör. De måste planera sitt handlande.

Låt mig ta ett par slumpvis valda schematiska exempel. Skall vi först och främst inrikta alla våra krafter på att lösa vatten- och avloppsfrågan och låta vägfrågorna vila litet så länge? Eller skall vi ta vägfrågorna samtidigt som vatten- och avloppsfrågorna och låta det ta motsvarande längre tid att lösa frågan om landsbygdens förseende med vatten och avlopp? Skall vi koncentrera oss på skol- och utbildningsproblem och låta elektrifieringen vara? Skall vi i första hand arbeta på differentiering av näringslivet på landsbygden, som alla är så överens om måste komma till stånd?

Den här frågan är såsom det redan har framhållits inte ny. Förra gången den behandlades var 1944. Då inhämtade det dåvarande tillfälliga utskottet ett yttrande från 1941 års befolkningsutredning, och denna påminde om de många utredningar, som då redan sysslade med de speciella landsbygdsp Problemen. Det hette därefter i slutklämmen: »Det synes befolkningsutredningen i hög grad lämpligt, att olika åtgärder, som här planeras, gemensamt beredas och samordnas.» »Statsmakterna böra», säges det vidare, »framlägga ett konkret handlingsprogram uppgjort med hänsyn till angelägenhetsgraden bl. a. för att möta den avsevärda minskning av jordbruksbefolkningen, som måste mötses under de närmaste årtiondena.»

Utredningens utlåtande är undertecknat av ingen mindre än nuvarande statsministern Erlander.

I överensstämmelse med de förslag, som framlades av enhälliga utskott i båda kamrarna, skrev riksdagen den 28 juni 1944 till Kungl. Maj:t och begärde översyn och samordnande av verkställda eller pågående utredningar, som berör landsbygdens avfolkning, i syfte att därigenom snarast möjligt erhålla en plan, utvisande i vilken ordning erforderliga åtgärder mot denna befolkningsrörelse bör vidtagas med hänsyn till angelägenhetsgraden av olika sådana åtgärder, ävensom om framläggande sna-

Om åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

rast möjligt av förslag till sådana åtgärder på området, som i första hand måste komma till utförande.

Men var finns den planen? Jag kan inte se att de önskemål, som riksdagen framställde 1944, har blivit uppfyllda, och jag kan heller inte förstå vad det är för märkliga ting, som har förmått utskottet att föreslå riksdagen att lämna den då intagna ståndpunkten.

Vad som har hänt är å ena sidan att kanhända 100 eller 150 tusen unga människor har lämnat landsbygden och begivit sig till städer och samhällen. Det är folk som vi aldrig får se vidare på landsbygden, annat än möjligen som turister på somrarna. De är definitivt borta. Å andra sidan har det hänt att ytterligare en rad specialutredningar har kommit till stånd på detta område. Man har i utskottsutlåtandet talat om den regionala jordbruksplaneringen, som berör jordbrukets yttre rationalisering, som man har satt i gång med stöd av 1947 års beslut. Man har också talat om propositionen nr 127, som snart nog skall före i riksdagen och som rör näringslivets lokalisering. Och nu tycks utskottsmajoriteten föreställa sig att den plan, som efterlystes 1944, inte längre skulle vara behövlig, därför att man tänker sig att lantbruksstyrelsen å sin sida skall ta upp den saken och att det skall bli en särskild avdelning inom arbetsmarknadsstyrelsen, som skall syssla med näringslivets lokalisering.

Den ståndpunkten finner jag ohållbar. Man kan inte vänta sig och inte heller begära att specialorgan, som har att koncentrera sig på låt vara mycket viktiga detaljområden, skall ha den förmåga till överblick, som här fordras för att väga de olika arbetsområdenas betydelse i förhållande till varandra.

Nu talar utskottsmajoriteten om att det skulle bli svårt att göra en plan med landsomfattande giltighet. Ja, visst är det svårt, det är mycket svårt. Men å andra sidan är det klart — det vill jag understryka — att när vi talar om en plan kan den inte uppgöras så, att man generaliserar och tror att man kan utgå från att förhållandena är likadana inom

olika delar av vårt land. Man måste givetvis ta stor hänsyn till de skilda bygdernas särart.

Vidare säger utskottet, att den här planeringen måste skjuta en mängd pågående åtgärder på framtiden. Det har från reservantens sida mycket starkt framhållits att planeringen inte får göras på det sättet, att man väntar med de åtgärder, som man redan beslutat eller satt i gång. Planen får inte göras så, att man fördröjer arbetet. Vad som här behövs är en samverkan och ett samspel mellan olika krafter. Men det spelet måste vara så organiserat, att melodien kan spelas efter noter och inte spelas efter gehör.

Herr talman: Jag ber att få yrka bifall till den av herr Lundqvist avgivna reservationen, och jag vill understryka att dess kläm till alla delar överensstämmer med riksdagens skrivelse till Konungen den 28 juni 1944.

Herr NÄSSTRÖM: Herr talman! Såväl i utskottets motivering som på andra ställen i föreliggande betänkande har erinrats om utredningen angående näringslivets lokalisering. Då jag hade nöjet delta i den utredningen, ber jag att få säga några ord.

Vad jag främst fäst mig vid är att de representanter för näringslivet, som deltog i utredningen, inte hade samma uppfattning som de talare som här har anslutit sig till motionen eller reservationerna. Jag anser att såväl motionen som reservationerna har hållit sig kring utanverken.

Vad är då det centrala i denna fråga? Enligt mitt sätt att se är det helt enkelt möjligheterna att förlägga industrier till olika delar av våra landskap. Vill man inte därvid tillgripa tvångsåtgärder, har man inga andra möjligheter än att i enlighet med vad som rekommenderats i utredningen angående näringslivets lokalisering låta industriens produktionsråd och arbetsmarknadsstyrelsen intimt samarbeta i frågor om förläggningen av nya industrier.

Att vi med riksdagens makt skulle kunna tvinga ett företag att förlägga sin

Om åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

verksamhet till den ena eller andra kommunen, även om företaget skulle anse det synnerligen olämpligt, vore väl ändå en utopi att tro. Vi har inte heller velat vara med på den saken. Då återstår inte annat att göra än att på frivillighetens väg försöka få till stånd en vettig lösning. Vår utredning föreslog, att drätselkamrarna i städerna, kommunalnämnderna i landskommunerna, länsstyrelserna och de centrala statliga organen skall samarbeta på detta område. Jag vill poängtera, att detta är det viktigaste. Sedan finns det även andra saker att peka på. Det är alldeles uppenbart att t. ex. förmånen att få vatten- och avloppsanläggningar, nya vägar o. s. v. kan vara av *en viss* betydelse — inte avgörande, då det tyvärr visat sig att i en del fall, där man fått vägar till bygder, som tidigare saknat vägförbindelser, har det inträffat att människorna flyttat därifrån, när vägen kommit till stånd. Man får inte utan vidare ta alla uppgifter som lämnas på detta område för gott.

När det sedan gäller jordbruket har gjorda utredningar visat att omkring tre procent varje år lämnar detta. Hur länge denna flykt kommer att fortgå är svårt att säga, men de nya lantbruksnämndernas verksamhet bidrager till denna utveckling, kan man säga. Dock bör vi se till att de inte använder större våld än nöden kräver. Det bör få finnas även andra människor än s. k. familj jordbrukare ute på vår landsbygd.

Men det väsentliga, herr talman, är att få ett intimt samarbete till stånd mellan staten och företagen när det gäller att förlägga industrier till landsbygden. Vidare gäller det att få småindustrin att utvecklas. Men jag vill även i det fallet säga, att man får vara mycket försiktig, ty det är nog på det sättet, att under en depressionstid har denna småindustri mycket svårt att klara sig i konkurrensen. Då kan det hända att man har till landskommunen dragit småindustrier, som försämrar läget. Det är nödvändigt att man vid dessa bedömanden är insatt i förhållandena på orten, och därför har vi föreslagit, att kommunalnämnderna och länsstyrelserna också skall vara verksamma i dessa frågor.

Här efterlyses en plan. Jag må säga, att det kravet är för mig oförståeligt. Hur skall t. ex. en länsstyrelse i ett visst län för ett antal år framåt — låt mig säga fem eller tio år eller vilken tidsperiod som helst — kunna uppgöra en plan, när man inte vet hur utvecklingen kommer att gå och när initiativen skall komma från det s. k. fria näringslivet? Hur skall då någon organisation kunna få till stånd en plan, på vilken man kan ställa några som helst krav på tillförlitlighet?

När det gäller anordningar för vatten och avlopp, vägföretag och sådant, har vi ju redan planer. Allt detta blir till sist mera en ekonomisk fråga. Det beror på hur mycket pengar riksdagen anvisar, om man inom rimlig tid skall kunna lösa det problemet. Jag tror därför inte att det behövs någon plan speciellt för dessa saker, det är helt enkelt en penningfråga.

Jag har funnit det angeläget att framhålla dessa synpunkter, herr talman, ty det talas i våra dagar så mycket om detta problem. Men vi har inte fått någon som helst generellösning, och jag för min del tror inte heller att man kan få någon sådan. Man får från fall till fall försöka att göra vad som är det bästa på detta område.

Jag anser nog dock, att staten bör föregå med gott exempel på detta område. Jag vill härvid framhålla att staten hitintills nog inte visat sådant föredöme. Jag kan erinra om den strid, som stod mellan Degerfors och Kramfors angående förläggningen av försvarets beklädnadsfabrik. Hur löste staten det problemet? I stället för att välja endera av dessa orter förlade man fabriken till Karlskrona. Det var inte precis upplyftande för de båda förstnämnda orterna, som strävade efter att få en industri som kunde sysselsätta den på orten tillgängliga kvinnliga arbetskraften, att se hur staten i det fallet bar sig åt. I sådana frågor har riksdagen alla möjligheter att bevaka landsbygdens intressen.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga, att jag tror att det har pratats alldeles för mycket om dessa ting. Sedan Kungl. Maj:t nu framlagt sitt förslag om

Om åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

att vi skall få en avdelning hos arbetsmarknadsstyrelsen, som skall bevaka dessa frågor, tror jag att tiden är mogen att vi övergå från prat till handling.

Herr NILSSON, ERNST HJALMAR: Herr talman! Herr Cassel åberopade i sitt anförande en motion från 1944 och sade, att trots att den bifölls av riksdagen har den inte föranlett någon åtgärd av Kungl. Maj:t.

Jag undrar om inte det är felaktigt. Jag har tittat igenom motionen och funnit, att den motion, som ligger på riksdagens bord i dag, i stor utsträckning är en trogen kopia av motionen från 1944. Det är endast den skillnaden att ordalagen äro andra. Om man studerar motionerna närmare finner man att de praktiskt taget röra sig kring tre huvudpunkter — dels bostadsfrågan på landsbygden, dels vatten- och avloppsfrågorna och dels församlingslokalerna. Det kan hända, att om man närmare granskar motionerna skall man finna, att det också finns en del andra gemensamma punkter, men de nu nämnda är de viktigaste.

Men det har ändå hänt någonting sedan 1944. Sedan dess har det bedrivits en bostadspolitik här i landet, som jag tror även kommit landsbygden till del. Man skall inte bortse från att egnahems-låneverksamheten för om- och tillbyggnader av egna hem och andra bostäder på landsbygden har avsevärt utökats under de senaste åren.

När det gäller vatten- och avloppsfrågorna föreligger nu ett betänkande, som kanske i höst eller vinter blir föremål för riksdagens prövning. I detta betänkande har de sakkunniga föreslagit en upprustning av vatten- och avloppsfrågorna för landsbygdens del medan städerna icke i någon större utsträckning kan komma i åtnjutande därav.

När det gäller samlingslokalerna skulle jag vilja påpeka, att här anfördes i motionen att byggnadsregleringen beträffande samlingslokaler skulle upphävas. Men jag ställer den frågan: Vinner man något med detta? Kan landsbygden —

om vi menar den rena landsbygden och bortser från de stora tätorterna — bygga samlingslokaler utan att få lån från statens nämnd för samlingslokaler? Motionärerna har härvid på grund av det ekonomiska läget icke föreslagit något förhöjt bidrag. Detta skulle betyda att man inte skulle vinna någonting på den punkten. För övrigt har även på detta område under de senaste åren skett en mycket kraftig utveckling med nya och förbättrade samlingslokaler på landsbygden. Jag har varit i tillfälle under de senaste åren att se det turordningsförslag för nybyggnader, som beslutas, och det visar sig att landsbygden får den största delen av nybyggnadstillståndet; med all rätt, eftersom det på många ställen ute på landsbygden inte finns någon lokal alls.

Skillnaden mellan utskottets förslag och reservationerna består däri, att reservanterna vill ha en plan. Herr Cassel anser att vi nu bör sätta oss ned och fundera över en plan för samordning av de olika frågorna. Den funderingen kanske tar så lång tid, att det inte finns någon chans att hjälpa landsbygden på detta område. Utskottet har anfört, att utarbetandet av en plan för samordningen av dessa frågor kan betyda att man fördröjer lösandet av dessa frågor för landsbygdens del. Man kan fördröja vatten- och avloppsfrågorna, man kan fördröja vägrådgorna och man kan fördröja andra åtgärder. Av denna anledning har utskottsmajoriteten ansett att man inte bör gå den här föreslagna vägen med risk för att fördröja nödvändiga åtgärder för landsbygdens del.

Det är ganska belysande att den motion, som det nu här gäller, har årtalet 1952 och den motion, som herr Cassel åberopade förut, hade årtalet 1944. Båda motionerna sammanfaller tydligen med ett valår, och jag måste säga att det ser ut som en tanke att dessa motioner återkommer regelbundet vid varje viktigare valtillfälle. Det är väl ändå inte så, herrar reservanter, att ni i praktiken vill fördröja viktiga frågors lösande för landsbygdens del? Men det blir faktiskt resultatet, om vi här skulle gå på reservanternas linje.

Om åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDQVIST (kort genmäle): Herr talman! Jag tror att vi i föreliggande motion och reservation har vinnlagt oss om att anlägga uteslutande sakliga synpunkter på frågan.

Herr Nilssons senaste anförande förvånade mig därför, ty jag kan inte se att denna fråga har någonting att göra med det val, som skall äga rum i höst. Jag förmodar att vi samtliga är i lika hög grad överens om att vi bör göra vad som över huvud taget är möjligt för att förbättra förhållandena ute på landsbygden. Motionärerna har ju också förklarat sig ha en sådan åsikt, och det gäller då bara att resonera om de vägar på vilka vi skall komma fram till målet.

Herr Näsström sade att om vi inte vill gå till några tvångsåtgärder finns det ingen annan väg att gå än den som föreslagits av den kommitté, som herr Näsström sade sig ha haft nöjet att tillhöra. Jag vill för att det inte skall uppstå några missförstånd kategoriskt förklara, att jag och de, som står bakom mig, i varje fall inte vill vara med om några tvångsåtgärder för att tillgodose landsbygden med industrier. Jag tror inte heller att det är behövligt. Jag tror att det är riktigt som herr Näsström också sade — och det framgick även av mitt uttalande — att här kan genom ett intimt samarbete mellan landsting och kommuner och statliga industriorganisationer verkligen åstadkommas ganska mycket. Men man kan inte komma förbi att det också krävs verkligt effektiva åtgärder från det allmännas sida — jag talar också av erfarenhet utifrån.

Herr Näsström snuddade endast obetydligt vid t. ex. bostadsfrågan och den politik som i detta avseende bedrivits under de sista åren. I varje fall har man inom de delar av Stockholms län, som jag talade om, gjort den erfarenheten, att om det varit möjligt att få bostadsfrågan bättre löst, skulle det också ha varit lättare att här åstadkomma den komplettering med industrier, särskilt smärre, som för landsbygdens del är så välbehövlig.

Vidare sade herr Näsström, att när det gäller vägar, elektrisk försörjning och avlopp o. s. v. behövs det inte någon planläggning, utan det är en ekonomisk fråga. Men det är just på denna punkt som det behövs en planläggning, ett övervägande — såsom herr Cassel sade — i vilken ordning man skall försöka få fram de olika åtgärderna.

Sedan reagerar jag emot resonemanget att det pratats så mycket i denna fråga. Jag anser inte att man kan säga det och jag vet inte vad herr Näsström syftar på, när han sade detta. Det förhåller sig ju på det sättet, att landsbygdsförhållandena för närvarande är så pass allvarsamma, att det för litet var är anledning att närmare överväga vad man här lämpligen bör göra för att åstadkomma en förbättring.

Herr WAHLUND: Herr talman! Herr Cassel åberopade 1941 års befolkningsutredning, och jag råkar också höra till dem som signerade det av honom citerade betänkandet. Jag har inte ändrat åsikt, och det gör att jag kan följa herr Cassel i hans resonemang. Men jag frågar ändå: Skall det vara nödvändigt att skriva till Kungl. Maj:t nu, när Kungl. Maj:t verkligen har gjort någonting? Det har ju kommit en proposition i ämnet, och jag anser att det är bäst att vänta och se vad den föreslagna avdelningen inom arbetsmarknadsstyrelsen kan åstadkomma.

Med denna motivering och i övrigt med den motivering, som tidigare anförts av herr Näsgård, kommer jag att rösta för utskottets förslag i denna fråga, i full vetskap, herr talman, om att det i själva verket inte är så stora differenser mellan utskottet och reservanterna. Min inställning får alltså inte uppfattas som någon negativism i huvudfrågan.

Herr Lundqvist presenterade här en lång önskelista i fråga om upprustningen av landsbygden, och jag skulle gärna för min del vilja skriva under den listan, mycket gärna. Det gäller ett allvarligt problem, sade herr Lundqvist. Javisst, allvarligare nu än nå-

Om åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

gonsin tillförne. Jag har sysslat med detta problem, kanske inte så mycket såsom politiker utan såsom befolkningsstatistiker. För bortåt tio år sedan hade jag anledning göra vissa beräkningar över landsbygdens avfolkning, och jag tog då alldeles särskilt fasta på jordbruksavfolkningen — den representerar ju det centrala i problemet. Då ville jag försiktigt uppskatta den framtida avfolkningen, och jag kom till att det under tioårsperioden 1940—1950 skulle bli en minskning av jordbrukets produktionsbefolkning med 12 procent och att det sedan 1950—1960 skulle bli en minskning med 10 procent. Jag kommer så väl ihåg hur man då påstod, att jag svartmålad och överdrev, men nu har vi siffror som visar att utvecklingen gått fram ännu hårdare än vad man då hade anledning beräkna. Det skulle alltså enligt min uppskattning ske en minskning med 12 procent mellan 1940 och 1950, och jag kan i dag med de siffror, som föreligger, konstatera att vi redan för femårsperioden 1940—1945 kommit upp till 10 procent. De nämnda 12 procenten kommer sålunda att avsevärt överskridas — det kan vi vara säkra på.

För några månader sedan tog jag mig för att göra en kalkyl över den egentliga landsbygdsbefolkningen. Om man går till den officiella statistiken avser inte de däri upptagna siffrorna för landsbygden den egentliga landsbygden, och jag skalade därför bort de siffror som gällde stadsbefolkning, förortsbefolkning, befolkning i köpingar och municipalsamhällen, ävensom befolkningen i orter med mer än 200 invånare. På så sätt fick jag fram siffror för den produktiva befolkningen på den rena landsbygden och i de minsta småorterna. Det visade sig att år 1930 den rena landsbygdsbefolkningen utgjorde 3 160 000, 1935 sjönk den till 3 040 000, 1940 till 2 790 000 och 1945 till 2 600 000. Denna minskning fortgår med ungefär en och en halv procent om året.

Detta är en allvarlig sak, och här är minsann motåtgärder påkallade. Jag skall nu inte gå in i detaljer, men jag vill i alla fall något beröra frågan om nä-

ringenslivet lokalisering, eftersom den spelat en viss roll i denna debatt.

Det är ju klart att det föreligger vissa svårigheter att få ut industri — och det gäller då småindustri och hantverksbetonad industri — på landsbygden. Herr Näsström sade, att denna industri var mycket konjunkturberoende. Det har han rätt i, och en industri på landsbygden, såväl stor som liten, har att kämpa med andra svårigheter, stora transportkostnader, stora sociala utgifter o. s. v. Å andra sidan har landsbygdsindustrierna bestämda fördelar. De har som regel tillgång till en fast och säker arbetarstam, och jag skulle vilja tillägga, herr talman, en företagsolidarisk arbetarstam.

Helt allmänt menar jag, att vi nu inte behöver utreda så värst mycket i denna fråga; orsaken till landsbygdens avfolkning är banal och självklar. Herr Weiland och herr Cassel säger att det skall skapas en likvärdig levnadsstandard mellan landsbygd och stad, och det är precis detsamma som utskottsmajoriteten anser. Jag citerar ordagrant: »Enligt utskottets mening är skapandet av likvärdiga inkomstmöjligheter, arbets- och levnadsförhållanden i tätorter och på landsbygden det effektivaste sättet att hejda en icke önskvärd befolkningsomflyttning.»

Ja, där har vi det! Det är den enkla och banala saken, att vi måste på landsbygden skapa en arbetets betalning, en arbetsmiljö och inte minst en fritidsmiljö, som gör att ungdomen själv vill stanna där.

Med den motiveringen, herr talman, kan jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NÄSSTRÖM: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Lundqvist, att det förslag som vatten- och avloppssakkunniga för en tid sedan avlämnade innehöll en plan, att man skulle försöka försörja hela den svenska landsbygden med vatten och avlopp inom 20 år. Nu vet jag inte om vederbörande departementschef vågar komma med ett sådant förslag till riksdagen, men skulle han göra

Interpellation ang. civildövsvarspliktigas det, vore det intressant att se, hur många av riksdagens ledamöter som tror på det tidsschemat.

Beträffande bostadsfrågan vill jag säga, att vi ute i länsbostadsnämnderna har mycket stora bekymmer för den nya bebyggelsen på landsbygden, framför allt i de rena jordbruksbyarna. Och varför det? Jo, först och främst för att bankerna i flera fall ställer sig mycket avvisande mot att placera pengar i dessa företag, som de anser förenade med ganska stora risker, därför att man vet så litet om vad framtiden har i sitt sköte på detta område.

Sedan vill jag erinra om att det ärendet, som vi i dag resonerar om, egentligen rör två skilda problem. Det ena gäller omflyttningen inom länen från jordbruksbygderna till tätorterna och det andra tillströmningen från vissa län till exempelvis Stockholm, Malmö, Göteborg m. fl. städer. Det är två vitt skilda problem. Att en viss avflyttning från landsbygden kommer till stånd torde vi finna oss i, men min inställning är den, att man skall försöka göra vad som göras kan. Men då skall man stå på marken med bägge fötterna och inte hänge sig åt sådana ljusblå spekulationer som vi ibland kan finna i tidningspressen på detta område. Man skall se på tingen precis sådana de är och försöka göra det bästa möjliga av situationen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lundqvist vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i herr Weilands vid utlåtandet anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundqvist* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontrapro-

position för förlorad arbetsinkomst. ersättning för förlorad arbetsinkomst. position därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens allmänna beredningsutskott hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundqvist vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 162, angående tillgodoräknande i merithänseende för civil tjänst av tid, under vilken värnpliktig genomgått officers- eller underofficersutbildning eller värnpliktstjänstgöring; och

nr 163, i anledning av motioner om beredande av vissa förmåner åt sockersjuka personer.

Interpellation ang. civildövsvarspliktigas ersättning för förlorad arbetsinkomst.

Herr **BENGTSON** erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! Personer, som inkallas till civildövsvarstjänstgöring, har enligt Kungl. Maj:ts avlösningsreglemente för personal i det allmänna civildövsvarvet (Sv. författningssamling 546/1944) rättighet att uppbära ersättning för mistad arbetsinkomst. Avsikten vid utfärdandet av dessa bestämmelser torde ha varit, att alla civildövsvarspliktiga, som genom civildövsvarstjänstgöringen åsamkas förlust av arbetsinkomst, skall ha möjligheter att erhålla sådan ersättning.

Ifrågavarande bestämmelser synes emellertid ha blivit en tolkningsfråga,

Interpellation ang. civilförsvarspliktigas ersättning för förlorad arbetsinkomst. som bedömes olika i olika län. I avlöningsreglementet för civilförsvarspersonal stadgas i § 3: »Har person till följd av sådan civilförsvartjänstgöring, som sägs i § 2, under en avlöningsperiod gått miste om inkomst till belopp, som överstiger den honom jämlikt samma paragraf tillkommande lönen, utgår ersättning för den av tjänstgöringen föranledda inkomstminskningen med det belopp, vartill civilförsvarschefen finner minskningen hava uppgått, dock högst med hälften av den enligt nämnda paragraf utgående lönen.» I vissa län har denna bestämmelse tolkats så, att endast personer, som är löneanställda, skulle kunna erhålla ifrågavarande ersättning, medan fria företagare, som t. ex. jordbrukare, hantverkare m. fl., icke skulle ha någon möjlighet att erhålla ersättning för inkomstförlust till följd av civilförsvartjänstgöring. Så tolkas bestämmelsen, enligt vad mig är bekant, exempelvis i Norrbottens län. I andra län, t. ex. Stockholms län och i skånelänen, tillämpas bestämmelsen däremot så, att även fria företagare erhåller ersättning för inkomstförlusten.

Det måste anses vara principiellt riktigt och rättvist, att alla civilförsvarspliktiga, som genom civilförsvartjänstgöring åsamkas inkomstförlust, får möjligheter till ersättning härför. Det kan icke vara rimligt, att t. ex. jordbrukare, hantverkare, hemmafruar och andra kategorier, som icke är löneanställda men som dock genom civilförsvartjänstgöringen drabbas av inkomstbortfall, skall lämnas utanför denna förmån. Avsikten vid bestämmelsernas utfärdande torde också, såsom jag framhållit, ha varit att alla civilförsvarspliktiga skulle ha möjlighet att få ersättning för den förlorade arbetsinkomsten. I praktiken kan det heller icke möta några större svårigheter att med ledning av taxerings- och deklarasuppgifter beräkna inkomstförlusten för olika grupper av fria företagare. Då ifrågavarande bestämmelser blivit en tolkningsfråga, synes det mig vara ett angeläget önskemål, att de kompletteras på sådant sätt, att en enhetlig tillämpning för hela riket uppnås och

att denna tillämpning blir sådan, att alla civilförsvarspliktiga får möjligheter till ersättning för inkomstbortfall till följd av civilförsvartjänstgöring.

Med stöd av vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande fråga:

Har statsrådet uppmärksammat, att bestämmelserna om ersättning till civilförsvarspliktiga för förlorad arbetsinkomst i vissa län tillämpas så, att t. ex. jordbrukare, hantverkare och andra företagaregrupper icke erhåller ifrågavarande ersättning, och har statsrådet i så fall för avsikt att ta initiativet till utfärdandet av sådana bestämmelser, att för hela riket vinnes en enhetlig tillämpning, som möjliggör för alla civilförsvarspliktiga att erhålla ersättning för förlorad arbetsinkomst.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om tjänstledighet fr. o. m. den 2/5 t. o. m. den 9/5.

Stockholm den 29/4 1952.

Gerard De Geer.

Härmed intygas att riksdagsmannen *Gerard De Geer* till följd av cephalalgi är förhindrad att tjänstgöra fr. o. m. den 28/4 t. o. m. den 9/5 1952.

Stockholm den 28/4 1952.

E. Varnanskas,

leg. läkare,
jourhavande i
Stockholms stad.

Den begärda ledigheten beviljades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.10 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.